

~~370-2~~
~~1873~~

5493

1873
30633 70850

1873

30633 70850

კრებული

სალიტერატურო ქურნალი

3397 F10123

გამოცემის

ჩუოა წლიდამ

—

1873

მეკვე წიგნი

—

თფილისი

მელიქიშვილის და ამხ. სტამბა

1873

ბიბლიოთეკის
წიგნი
ნაკვეთი
მეკვე წიგნი
1873

028 8026

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Сентября 1873.

8781

028 8026

028 8026

8781

გეგმა წიგნის შინაარსი

გვერ.

- I.—სკაპენის ცულლუტობა, მოლიერის
კომედია, ნათარგმნი აკ. წერეთლისა . . . 1.
- II.—ყმაწვილების აღზრდა შვეიცარიაში,
სტატია ი.—ი. (ნაწ. I). 141.
- III.—ამერიკელი ქალაქი. სტატია გ. ზედ-
გინიძისა : . 186.
- IV.—გლეხური სიმღერები. (ილ. ჭავჭავაძის
შეკრებილთაგანნი) 186.
- V.—„როცა ზანთარში გაქირვებული.“
(დობროლიუბოვიდამ) ლექსი 189.
- VI.—თანამედროვე მწერლობა. ანრი როშ-
ფორი. სტატია ნ. სკანდელისა . . . 1917.
- VII.—„ვინც სიცრუის და ბოროტების
დროს. („ვექტორ ჰიუგოსი) ლექსი . . 268.

მოქმედება ჰირველი

გამოსვლა პირველი

ოქტავი და სილიბისტრო

ოქტავი

ეგ სამწუხარო ამბავი ისწათა სკდება ამ ჩემს
ტრფიანელ გულს. ასა, ღმერთო ჩემო, სილიბისტრო,
შენ ესეც არის ასლა შეიტყუე სავთსაყუდელში, რომ
მამა ჩემი მოდის?

სილიბისტრო

ღიას, ბატონო!

ოქტავი

ამ დილასვე მოვაო.

სილიბისტრო

ღიას. ამ დილასვე.

ოქტავი

ჰმ.... ისიც გაიგონე, რომ მე ცოლი უნდა შემ-
წითას?

სკაპუნის ცუდლუტობა

სილიბისტრო

დას.

ოქტავი

უფალი ევრონტის ქალი?

სილიბისტრო

დას. სწორეთ მისი ქალი.

ოქტავი

და ის ქალიც, მსოფლოდ მაგის გულისათვის,
შირ-და შირ გამოუხმიათ ტარენტიდამ?

სილიბისტრო

დას.

ოქტავი

ესეები უკვლავ ბიძიქმისაგან შეიტყვე?

სილიბისტრო

დას, მისგან!

ოქტავი.

რომელსაც მამა ჩემმა ყოლიფერი წერაღიით აცნობა?

სილიბისტრო

დას, წერილით.

ოქტავი

შენ იმასაც ამბობ, რომ ბიძიამ ჩვენი ანბები სულ-
უკვლავ იცნობა?

სილიბისტრო

დას.

ოქტავი

ახ... გაშიდუ სმა ღვთის გულისათვის! სულ
 დას და დას... გაწით უნდა ამოგატალოს კაცმა ზი-
 რიღამ ყოველი სიტყვა? მოეუვი ადამიანურათ!

სილიბისტრო

რას უნდა მოგასსენო. თქვენც რომ გარკვეთ იცით
 დაწველილებითა, და ძალიან ბეჭითათა ც ბძანებთ, მე
 რაღა სჭირთვარ.

ოქტავი

მაშ მირჩიე მინც, რას უნდა ვქნა ამ გაჭირვების
 დროს?

სილიბისტრო

არ ვიცი ღმერთმანი, თქვენი არ იყო, მეც ძა-
 ლიან თავ-ბრუ მესხმის, ნეტავი ვი ვინმე მიჩქვ-
 დეს. რასმეს თორემ, მიწამდის მეტანიას უსამ...

ოქტავი

მაგ დაწველილმა ანბავმა . ასე მოულოდნელად
 მისმა დაბრუნებამ, წელი არ მომწევიტა!

სიღიბისტრო

უნდა მოგასვენოთ, რომ მეც სწორეთ მუხლები
 მომკვება!

ექტავი

ახლავე ვხედავ. — აქედამვე გძნობ, რომ, შეიტყობს
 თუ არა, მამა ჩემი, უმისოთ თუ რა ანბები
 მოხდა აქ, სულ მტკვერს აადენს აქაურობას, თავ-
 მთსლეს გადამადენს... სულ ტიკჭოჩასაკით გამბე-
 რავს ლანძვით.

სიღიბისტრო

ეგ გიდეკ არა ფერია! ლანძვას-გინებამ თქვენი
 ჭირი წაიღოს! — მე რომ მაგას დამაჯერებდეს, ვინ
 რსეჩი სჩივას; მაგკამ ვიცი, რომ სულ სსკები იქნე-
 ბა ჩემი საქმე: ერთს კარგათ შემზურგავს, თქვენ
 მოწონებულათ შემასურებს და მერე, წადი და უყა-
 რე დომის კაკალი!

ექტავი

ასა ღმერთო! ასა ღმერთო! რაგორ უნდა უშვე-
 ლოთ თავს? რანაირათ უნდა გადურჩეთ ამ სათა-
 ბადას!...

სიღიბისტრო

შე დაღოცვილო, ეგ ადრე უნდა გეფიქროს!...

ოქტავი

კარგი, ერთი შენ მაინც ნულა მისეთქავ გულს
დაგვიანებულის დარჩებებით: შე ჩემიც შეუოფას!..

სიღიბისტრო

შე დაღოცვილო, თქვენ უარესათ არ მისივებთ
ნაღველს მაკ გვარის გაშმაგებით!...

ოქტავი

დმერთო ჩემო; რა უნდა ვქნა? ვის მივმართო!
ვინ გამომისხნის ამ ტეტსლიდაში?

გამოსვლა მეორე

ოქტავი, სკაზენი და სიღიბისტრო

სკაზენი

რა დაგმართინათ, ბატონო ოქტავო? რა მოხდა?
ნეტავ რას აუშეოთუბისართ მანგრე?

ოქტავი

ახ, ჩემო სკაზენ, რომ იცოდე, რა დამეძრთა!..
სასოწარკვეთილებასში ვარ! დავიღუბე! ერთის სიტ-

ყვით ჩემისთანა უბედური კაცი ქვეყანაზედ
იზოკება.

სკაპენი

როგორ რა?

ოქტავი

როგორ თუ რა? შენ განა არათური შეგიტ-
უვია ჯერ?

სკაპენი

სრულიადაც არათური!...

ოქტავი

აბა იცოდე, რომ მამა ჩემი და ყურანტი და
ბრუნებულან და ცოლის შერთვას მიზიწობენ.

სკაპენი

ისევე კარგი დაგემართოსთ! მეც, რა არის მანდ
სამწუსარა?

ოქტავი

საქმე სულ სხვებ არის და შენ კი არ იცი ჩემი
ცაცხლი.

სკაპენი

სწორეთ არ ვიცი, მაგრამ თქმის მეტი რა დაგ-
ჭირდებათ? ბსანეთ და მეცოდინება! მე ძალიან ადვი-

ლათ გადასაყოლი კაცი ვარ და მიუვარს კიდევაც
 უმაწვილ-კაცების საქმეში გარკვა.

აქტავი

ქე, სკაზენო! რომ შეგეძლოს მოხერხება და გა-
 მოძისნა ამ განსაცდელისაგან, სწორეთ საუკუნოთ
 დამაკალებდი.

სკაზენი

მე, ჩემო ბატონო, სწორეთ უნდა გამოგიტუ-
 დეთ, რომ მისთანა საქმე ცოტა მეგულება, რომელ-
 შიდაც, თუ ვი გავეჩიე, ჯანსაღით არ დავეტრი-
 ალდე და არ გამოვაჭსხრავო. ყოველის შემძლე-
 ბედმა ღმერთმა მომანიჭა მეტად გამჭრინასი ჭკუა
 იმ ცუდლადობისა და იმ მეღაგუდაობის, რომელ-
 საც დღეს უზღებები და გაუგებრები გაიძვერობას
 უწოდებენ. დაჩემებით არ მოგასხენებთ და მგონია,
 სხვას გეჩივის შესვდეთ, რომ ჩემსავით გამძვრალ-
 გამომძვრალიყოს დახლართულ საქმეებში და ან ჩე-
 მოდენი სასული ენახოს ამ მეტათ კეთილ შობილ
 და დიას საქმე სულაბაში. მაგრამ, ესეც ვი უნდა
 ვსთქვათ, რომ ჩვენს დროში ეს სულაბა აღარ
 თვანდება და მეც გული ამიტურდა მას შემდეგ, რა-

გი ერთსეულ რჩევებს ამ სეფობამ, რომ უნდოდა
ისე კვლავ მასიამოვნა.

ოქტავი

როგორ თუ ვერ გასიამოვნა?

სკაპენი.

დაის!... ცოტა გადაე მასწენია, როდესაც ჩემდა
უკითხავად სამართლის კარებამდი მიმიყვანა და მს-
ლაუნებურად შედ წამასახუნა!...

ოქტავი

რა? სამართლის კარებამდი მიგაჩანჩალა!

სკაპენი

დაის და მაშინ, ის იყო რომ, კიდევაც შუდლი
მოგვივიდა ერთმანერთთან მე და იმ დაღრცვილ
მართლმსაჯულებას.

ოქტავი

შენ და მართლ-მსაჯულებას?

სკაპენი

სწორეთ... და ესეც უნდა მოგასსენოთ, რომ მარ-
თლმსაჯულება, რომ უნდოდა ისე ვერ მომეჭტა და
მეტ, ცოტა ან არის, გული დამწედა და აღთქმა
დავდევი გულ-მოხუდება, რომ ამიერიდამ სეფიც

ალან გავამძრო იმ გვარ გეთილ-შობილ საქმეში...
 თავს-ლათვი დავასსი ამ დროს! შერცხვეს! შურის
 გებაც ამისთანა უნდა!... ალანაფერში ალან გავაწე-
 ვი... კმარა!... მაგრამ ეს ერთი გიდეკ თქვენი სა-
 თნი და პატრიკის ცემა იყო, თქვენთვის მოგობრუ-
 ნებ გუფსა, რა, რა გაეწეობა? ახა მიბძანეთ, რა ანის
 თქვენი გაჭირება?

აქტავი

ეს სომ იტი, სკაპენ, რომ 'მამა ჩემი და შერან-
 ტი ამ რნი თვის წინათ, რამოდენიმეს ხნით, რა-
 ლაც სავაჭროთ გაემგზავრენ?

სკაპენი

რაგორ არა! ვიტი! ვიტი!...

აქტავი

მე და ლეანდრი ვი იქ დაგვტოვეს ჩვენმა მამე-
 ბმა! ჩემი თავი ხილიბისტროს ჩაახარეს, ლეანდრი —
 უნ?

სკაპენი

მართალი ბძინება: მაგრამ ეს ვი უნდა მოგახსე-
 ნოთ, მე ის ტვირთი ვერაფრათ შექაშნიჯა.

ოქტავი

ბეკს ხანს აჩ გაუგლია, რომ ლეანდრი შეყარა ერთს სასლ-გასდა ეკვიბტელ ქალს და კიდევაც შეუყვარდა.

სკაპენი

ერეც ჩიტი.

ოქტავი

და რადგანაც მე და ის დიდი მეგობრები ვართ, მაშინვე გამოძიტუდა, გამანდო თავის გულის მასუხი და კიდევაც მიხვენა ის ქალი; უნდა გითხრა, რომ ურიგოთ აჩ მიხვენებია, მაგრამ, არც ისე მომწონებია, როგორც ლეანდრი ფიქრობდა: იმან, ერთის სიტყვით, წამ და უწუმ იმ ქალის ქებით ყურები გამიბუყა; ხან მის სილამაზეს ამიწერდა სოლმე, ხან ტანადობას, ხან ზღილადობას და ხან რას! — ერთის სიტყვით გამაყრუა მისის ქებით, გამაყრუა და რადესაც მე აჩ ვუერთობდი სოლმე, გულგრილადობას მწამებდა და საყვედურით მსეთქავდა.

სკაპენი

მერე? სსვა კიდევ?

ოქტავი

ერთხელ, როდესაც ლეანდრს, ვიცილებდი მისის მიჯნურის კარებაში, მიუჩუებულს ქუჩაში ერთის ქოსიდან წალაც მთქმა და ოსკრა შემოგვესმა!... ჩვენ მიუბრუნდით იქ მყოფს დედებებს და ვჭკით-სეთ: «რა ანბავია თქო!» «როგორ თუ რა ანბავია?» გვიზახუსა — «მობძანდით და შეიტყობთ: იქ ვილატ უცხო ქვეყნელები დგანან და, რომ მობძანდეთ იმათთან, ძალიან რამე საცოდაობას ნახავთ.»

სკაპენი

ქ, შე დალოცვილო თქვენ საქმე მიბძანეთ, ეკ წილა-დობილა რათ მინდა, რომ მომიყვით?

ოქტავი

გულმა აღარ მოგვითმინა შე და ლეანდრს; შე კედით და ერთი მომაკვდავი დედებრი დაგვიზ-და, რომელსაც უვლიდა მტირალი გოგო და იქვე თავით უკვდა თვალ-ცრემლიანი ერთი ასალგანდა ქალი, მაგრამ რა ქალი, რომ იცოდე: ჩემს სიცო-ცსლეში ჯერ ჩემს თვალის კაკლებს მისი მსგავსი არა უნახავსთ რა!

სკაპენი

ჭეჭი-ჭა!... გიშეკლავ ღმერთმა!...

ოქტავი

სკაპ რომ ვინმე ყოფილიყო იმასთანა მდგომარეობაში, როგორც ის ქალი იყო, სასიზღვრათ მოეჩვენებოდა კაცს: მისს ტანისსამოსს მსოფლად ერთი ძველი იუბკა, დაფხრქილი კაბისზედა ტანი შეადგენდა, სკაპ არა იყრი! და თმასზედაც ყვითელი ლენტი ქონდა შემოკრული, აი სულ ეს იყო მისი მოწითულობა, მაგრამ, მიუსვდავთ ამისა, ოცნება იყო!

სკაპენი

ჭო! ჭო! ჭო! ახლა კი მივხვდი!... ვხვდავ რაღაც ანბანს!...

ოქტავი

არა, სკაპენო, შენც რომ გენახა, მაშინ იტყოდი, თუ, მშვენიერიაო!

სკაპენი

იმე! რა ბძანებაა! უაზრულია! ჯერ რომ ვერ ვხვდავ და ისეც მშვენიერებათ მიმაჩნია! რაღა თქმა უნდა, რომ...

ექცავი

აწვ მიხა ცრემლები ჭკვანდენ იმ ცრემლებს, სა-
 სეს წამ მინჯვენ. ახა, ასე გაშინჯე, წამ მოთქმა
 უფროც უმძვენებდა შიწის სასესა!... უმაწილიანუ-
 ბდა!...

სკაზენი

ვსედავ! ვსედავ!

ექცავი

ვინც უნდა ყოფილიყო, გინდა ქვის გულიც ქქა-
 ნოდა, ტირილს ვერ მოიკაკებდა, წამ ენასა, თუ
 რა რიგათ ესუტებოდა, ეკვროდა გულში მომაკვ-
 დავს, წამელსაც დედას ემსოდა, აწა, სწორეთ
 გასაკვირვალ იყო მისთანა მსურვალე ნათესავური
 გრძნობა!...

სკაზენი

რა თქმა უნდა, წამ გასაკვირვალა ყოფილა. მე-
 რე, იმ ნათესაურმა მსურვალე გრძნობამ თქვენც-
 ინე გაგასურვათ, წამ შეგატოდვათ ის საბრალა
 ქალი და შეგატოზინათ სიუკარულის მორევში,
 განა?

ოქტავი

ეჭ, სკაპენო! ბაბბაროსი რომ ყოფილიყო ჩემს
 ადგილსედ, იმასაც კი შეეუვაძღებოდა.

სკაპენი

რასაკვირველია! რაღა თქმა უნდა! რა ბმანებაა!
 მაგის ეჭვი ვის ექნება!

ოქტავი

რამოდენიმე სიტყვის შემდეგ, რომლითაც ის
 საბრალო ვანუგეშეთ, ჩვენ გამოვედით და მამინ ვჭკი-
 თსე ლეანდრს: «ის ქალი როგორ მოგწონსთქო?
 რაუჭირსო! ჭო, რა უშავსო!» ეს მიზასუსა და მე-
 ტი ანათერი. სწორეთ ძალიან გამიკვირდა მისი
 გულ-გრილობა და აღარც მე გამოუტყდი ჩემი გუ-
 ლის მასუსს.

სილიბისტრო (ოქტავს).

თუ ეგ თქვენი მართლობა არ შეამოკლეთ და
 მაგრე გააჭინურეთ, ვერც სკალამდი მიაწევთ იქამ-
 დე, რისიც თქმა გინდათ. დამატადეთ, ისევე მე ვი-
 ტვეი, სულ რჩის სიტყვით გაკათაგებ... (სკაპენს)
 ეს დაღრცვილი იმ წამსვე გააბრუა სიეუარულმა და
 წამ-და-უწუძ დატუნტულობდა სოღმე თავის სა-

სურველ მგლოვიარე ჭირის-უფალთან, ნუგეშის სა-
 ტემლად, მაგრამ მოასწებ, რომელმაც, დედის სი-
 კვდილის შემდეგ, ობოლს დაუწყო ეურის გდება,
 ბოლო მოუღო ამ სშირს სტუმრობას. ეს საბრა-
 ლო ავარდა, დავარდა, აქეთ ეტა, იქით ეტა, ბეჭი
 სვეწნა, ვედრებატ შემოესარჯა, მაგრამ მანტ ველა-
 რას გახდა რა!... ასე მოასხენეს, რომ ის ქალი
 დარბ-ლატავი და უპატრონოაო, მაგრამ გამოჩენილის
 გვარისა კი არის და მასხადაძე თქვენი სშირი სტუ-
 მრობა სასელს გაუტესსო? ამ ხელის შემლამ სულ
 ტეტსლი მოუვიდა ამ ჩემს ბატონის შვილსა და ბეჭ-
 რის ფიქრისა და თავის ტების შემდეგ მოინდომა
 მისი ცოლათ შერთვა. აი ამ გვარათ დღეს ეს სა-
 მი დღეს, წატ ოქტავი იმ მსეთუნსავის ქმარი ბრ-
 მანდება!

სკაპენი

თორემ საქმე მაგრეს! ჭმ... გვესმის... შეგვიტ-
 ვიას!...

სილიბისტრო

ახლა კიდევ ამებს ვგელას შენ დახმატე ის მო-
 ულოდნელი დაბრუნება მამა ამისის, რომელიც ჩვე-

ნის ანგარიშით გიდეკ არ უნდა მომსდარყო რა-
 თვეზედ ადრე. ამასგარდა ნუ დაივიწყებ იმასაც,
 რომ ბიძა ამისმა ეს ცოლის შერთვაც იცის და
 ისიც, რომ უნდა ყურანტის ქალი შერთან, ის
 ქალი, რომელიც მეორე ცოლის შერეულია ჭყავს!...
 ესეც სომ იცი, როგორც ანობენ, რომ ყურანტის
 მეორე ცოლი ჭყავდა შერთული ტარენტოში?

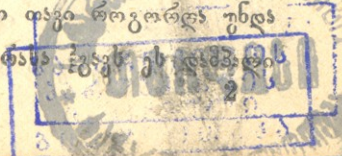
ოქტავი

ამაებთან ჟველასთან ესეც იქონიე სსსეში, ჩემო
 სკაპენო, რომ ჩემი საყვარელი მეუღლე ძალიან გა-
 ჭირვებულ მდგომარეობაშია და მე კი არა მსჭკნს სა-
 შეაღება, რომ სული როგორცმე გავუძარტო.

სკაპენი

ეგ ეგარი! სსკა არაფერი! — მეც, მაგისტანა უბ-
 რალთ საქმემ ჩამოგაყრუვინათ რაივეს უურები? რა-
 გორ არა გრცხვენიათ? სომ არ შეიშალეთ? თავ-
 რეტი დაგესნათ, გაცლოდით! ასა, ღმერთო, რომ
 ვინმემ გნასოსთ, იფიქრებს, თუ ციცხლი გაჩენიათ...
 (სილიბისტრეს) აი შე თავგამოტვირთულ და
 შე ჩურჩუტო, სირცხვილით თავი როგორღა უნდა
 გამოყო? ერთი დასუდეთ, თავა ჭყავს ეს დასუდეთ

F 10123 9397

ჯირკი, ეს ფუტურა, ეს!... შე ახმასო, შენა, დე-
 დაშენსა და მამაშენს, რაკივე ერთმანერთზედაც რომ
 გადააკრა, მაინც კიდევ სამი ადგილი გადასჭარბე აუ-
 ლაყუდლობითა და მაგ გასრეკილ გოგრაში, მაგ რხერ
 საბუღარში, მაგ წარეულ ბოყვში, კი ვერა ფერი
 საშუალობა მოგინასაკს, რა მაგისტანა რამ უბრა-
 ლა საქმე, რაგორმე გაგემართლებიოხ?... ფუი, შე-
 გარცხვინოხ ღმერთმა!... შე გლასაკო, შე უხეირა
 შენა!... აი შენ გაყვლეფილ რუნიანო გოჭო, შე-
 ნა! აჰ .. სიბრძნის კოლფოფი არც მე გასლავართ,
 მაგრამ რდესმე მაგისტანა საქმე რამ შემთხვეულ-
 და, ბუნათაც არ ჩავაგდებდი! სულ უინვასედ გავა-
 ცურვებდი თქვენს ბერიკაცებს. აი! თქვე ბაიუშე-
 ბო, თქვენა!...

სილიბისტრო

რავქნა, უნდა გამოგიტყდე, რამ ღმერთს არ მო-
 უცია ჩემთვის შენისთანა ნიჭი. მე თუ ერთსულ სა-
 ქმეში გავკვლავართე, იქედამ თავის დამკრენა აღარ
 შემძლია!

ოქტავი

აი ჩემი მშვენიერი და ძვირფასი გიატინტა!..

გამოსვლა მესამე

ივინივე და გიანტიტა

გიანტიტა

ან, ოქტავო, განა სილიბისტრომ მარტალი უთ-
 ხრა ჩემს ნერინას, რომ მამაშენი ბრუნდება და ცუ-
 ლის შეერთვას გიპირებსო?

ოქტავო

მარტალია, ჩემო საყვარელო გიანტიტა, და კი-
 დევტ წელი მომწევიტა მაგ ანბავმა. მაგრამ შენ რას
 ტირი? რა გემარტება? რა გულობას სომ არა ბეწა-
 მები? ყური დამიგდე, გიანტიტა: ნუ თუ ჩემს სი-
 ყვარულსედე კიდევ არა სარ დაწმუნებულნი?

გიანტიტა

არა, ოქტავო, სწორეთ ვიცი რომ გიყვარვარ,
 მაგრამ ის კი აღარ ვიცი, კვლავაც შეყვარები თუ
 არა?

ოქტავო

გიანტიტა, განა შეიძლება, რომ შენ კაცმა შეგია-
 ყვაროს და საუკუნოდ კი არა?

გიანცინტა

მე ასე გამოგონია, რომ ვაჩებს ჩვენსავით სან-
 გრძლივი სიუვარული არ შეუძლიათ! როგორც მა-
 ლე აენთება მათ გულში სიუვარული, ისე, მაღვრ
 ჰქრება.

ოქტავი

მეირავასო გიანცინტა! თუ ეგ მართალია, მე მსო-
 ლოდ ეს შემიძლია ვსთქვა, რომ ჩემი გული სხვების
 გულს არა ჰგვანებია!.. მე ვგრძნობ და ვიდეკვრ
 მრწამს, რომ შენი სიუვარული საფლავშიდანც კი ჩა-
 მუვება!

გიანცინტა

ძალის მსურს, რომ ეგ სიტყვები დავიჯერო.
 ეჭვი არა მქვს, რომ რასაც ანობ, სულ გულწრფე-
 ლია. მაგრამ მეშინიან კი, ვაი თუ მამაშენის უფ-
 ლებამ ამოგიფსროს გულიდანც ეგ სიუვარული!...
 შენ თუ სხვა ცოლი შეირთე, იცოდე, რომ გულ-
 ზედ გაკსქდები! ველარ გაუძლებ ჯაკრსა და თანაც
 გადაუვები!

ოქტავი

ფიქრი ნუ გაქვს, ჩემო გიანცინტავ! მე ჰგვანანოე

დაც არ შეგულება იმისთანა მამა, რომ შენი თავი
დამავიწყოს. ახა, მე უფრო ადრე დაფუძვბე ჩემს
სამშობლოს, ჩემს სიცოცხლეს გავუწეებ და შენ
გი ვერ მოგშორდები! ვერ შეგეღვივებ! გეფიცები,
რომ ვერ არ მინახავს ის, ვინც ჩემი საცოლოა
და ახლავე აქედამე შესიზღვება. შენ კარგათ იცი
მე ავ-გული არა ვარ, მაგრამ ღმერთო შეგცოდნე,
რომ ის ჩემი საცოლო ნიამოღში მისკლამდე სად
მე ზღვასში ჩაიღწრობოდე, საწყენათ არ დამირჩება.
ნუ!... ნუ!... ნუტირე ჩემო გიანტიკ! ეგ ცრემ-
ლები მე გულს მითუთქვენ!...

გიანტიკ

მამ კარგი, ანა ვიტირებ. რა გაწყობა! რაც
ზეტას ჩემთვის დაუნიშნავს, მოთმინებით მივიღებ
და გულგრილად მივეკუებები.

ოქტავი

არა გვიძავს რა, ღმერთი მოწყალეა!

გიანტიკ

რასაკვირველია, თუ გი შენ არ მიღალატებ.

ოქტავი

არაოდეს! არაოდეს!

გიატინტა

ეგ კმარა ჩემთვის! მაშინ მე სრული ბედნიერი ვიქნები.

სკაპენი (თავისთვის).

არ ყოფილა ეს ქალი უჭკუო და მასთან არც არა სანით უჭირსრა. გვარსისა არილიანი გოგოა! — რა უშავს... აქეთ იქით, ერთი მეორე... და სხვ...

ოქტავი (უჩვენებს გიატინტას სკაპენსად).

აი ამ ჭატს შეუძლიან შემწეობა მოგვტანს, რომ მონდომებდეს.

სკაპენი

მე, დიდისანია, აღთქმა მაქვს მიცებული, რომ მაგ გვარ საქმეებში აღარ გავერიო, მაგრამ თუ რაღაცეა ძალიან გულდით შემესვაქვით, მაშინ კი შეიძლება გავბედო... არ ვიცი კი... ვნახოთ.

ოქტავი

თუ კი თხროვნა სჯობს, სწორეთ რომ გულს მოდგინეთ გვედრები....

სკაპენი (გიატინტას).

თქვენ რადს გაჩუბებულხართ? რატომ არას მეტყვიით. ჭო! რადს უცდით?

გიატინტა

მეტ გესვაწები და გაფიტებ რაღა გი გეფიტება,
რამ ჩვენს მდგომარეობაში მონაწილეობა მიიღო.

სკაზენი

ეჰ, რა გაეწეობს! შენაა თუ ვინმე! — კარგი! კარგი,
მოგესმარებით. (გიატინტას) ასეა გი წაბძანდით.

ოქტავი

დაწმუნდი, რამ...

სკაზენი

სსუ! კმარა... კმარა... (გიატინტას) გასწით, და-
იკარგეთ იქით, არ გეუზრებათ... გული დაიშვიდეთ
და სსვა ჩემს კისერზედ იუფს.

გამოსვლა მეოთხე.

ოქტავი, სკაზენი და სილიბისტრა.

სკაზენი (ოქტავს).

ასა მოემსადეთ, რამ გულ-მაგრათ მიხვიდეთ
იერძით მამა თქვენზედ! გაუკაცურებად და მამაცად
უნდა შესვდეთ; მეტი გზა აღარ არის!

ოქტავი

დმერთთან სწორი სჯობს, ეგ იერძი რაღა-

რღაც სუფს მიფრთხობს. ბუნებითად დახადებიდგან-
 კე ისეთი დამკრთალი სასიათისა ვარ, რომ გუფს
 ვერ შევიმაგრებ სოფიე.

სკაპენი

გი მაგრამ, თუ ჩანძასათ არ დაუწვდი პირველ
 შეყრის დროსა და სიმსთლე შეგნიშნა, ისე მოს-
 ბექტვათ, როგორც პატარა ბავშვს. გაბედვით, შე-
 უზოვრად უზასუსე ყოველს სიტყვასუფ.

ლქტავი

თუ გი შევიძელი და მოვასურსე, თავს აღარ და-
 ვიწოვავ.

სკაპენი

მაშ, გამოვცადოთ; ასლა ცოტა უნდა გავწრთ-
 ნათ და ვნასოთ, როგორ აასრულებთ ჩემს დარ-
 გებას. ანა, გამოქანეთ თვალები. ფეს მძიმეთ,
 ლომივით გაიარ-გამოიარეთ! თავი მადლა აიწიეთ!
 მაგრე! უფრო შეუზოვრად შემომხედეთ!

ლქტავი

ასე?

სკაპენი

კიდევ უფრო იერინათ!...

ექცავი

ასე? ანლა სამ კარგია?...
სკაპენა

ძალიან კარგია! ანლა წარმოიდგინეთ, რომ მე ვარ მამა თქვენი, და ისე თამამად მიპასუხეთ, როგორც იმას უნდა უპასუხოთ. გამოვიჩინე, შე სანაგულა, ავანაგო, შემცოდე შეილა, შენ მამის შეუფერა, შენა! როგორ გაბედე და როგორ ეჩვენე ამ ჩემის თვალის კაკლებს, იმ საგიტსი და უშვერის საქმების შემდეგ, რომელიც შენ ჩემს სსკაგან ყოფაში ჩაგიდენია!... შეჩვენებულა, განა ეგ არის შენზედ ჩემის ზრუნვის ნამყოფი? მაგ მადლობას მეძარტლებოდი? აი შენ სპიტო! შე საშმიანო გველა! როგორ გაბედე, როგორ მარცხა, მამის შენის ნება დაუერთველად ცოლის შერთვა? აბა, მიპასუხე ჩქარა, შე სანაგულა შენა, ვნახოთ როგორ გაიძარტლებ თავს. სმა გამოიდე! ვსუსს ველი!... (თავის სმით) ენა ჩაგვარდა? მიპასუხე, რას იფულები მეძარტავით?....

ექცავი

სწორეთ ისე მიჯავრდები, როგორც მამაჩემი და მოდი და ნუ შეგეშინდება! შენ!...

სკაპენი

მერე, მიტომ უნდა წახლავით გამოსტერდე?
 გუგუღივით გასტერებულსა და ან იცი, რა უნდა
 ქნა.

ოქტავი

დამაწყადე, აბა ახლა, როგორც რიგია, ისე გიზა-
 ს უნებ.

სკაპენი

ჭოლ და, წახაკვირველია, მანგრე უნდა ინებო!...

ოქტავი

აბა ახლა მიუფრე!

სილიბისტრო (ოქტავს).

აი ძამა თქვენიც.

ოქტავი

ახა, ღმერთო ჩემო!.... დაკიდუბე!...

გამოსვლა მუხუთე

სკაპენი და სილიბისტრო

სკაპენი

ქეი! ოქტავო! სად გარბისან? აქ მოიტყადე! ოქ-
 ტავო! ან კი გაჭქუსლან! რა უხეირია, დედავ, დე-

დაგ. რა მსთაღია! — (სილიბისტროს) წაგიდეთ ბერი-
კაცთან.

სილიბისტრო

მერე რა უნდა ვუთხრა, რომ მივიდე:

სკაპენი

ეგ შენი საქმე არ არის: მე დამაცადე; მე კელა-
პარაკები, შენ მსოფლად ტყუილა მამუევი.

გამოსვლა მეექვსე

ანგანტი, სკაპენი და სილიბისტრო (ცოტა მოშორებით)

ანგანტი (მარტოა, ჭგონია).

ნეტა თუ სხვასაც გაუგონია ვისმეს ამისთანა
თავსედობა!...

სკაპენი (სილიბისტროს).

ქექ-ჩიჭა... ამას კიდევაც უოლითუერი შეუტყვია...
მაგრამ ამ საქმეს ისე კი გაუბრუებია, რომ თავის
თავს სმა მადლა ესაუბრება!

ანგანტი

ეს თავსედობა მისატყუებელი, შესანდობელი არ
არის!

სკაპენი (სილიბისტრუს).

ახა შევიტყუეთ, ჩაიო.

არგანტი

ნეტავი გიტყუდე, ჩას მეტყუიან ამ თავ-სედურ
 ცოლის შეჩთვასედ...

სკაპენი (თავისთვის).

ეგ ხვენ ვიცი, ჩასაც მოგასხესებო.

არგანტი

ვინ იცის, ეგება უარსედაც დაადგენ და გადა-
 თქვან.

სკაპენი (თავისთვის).

უგადრავათ. ეგ ტუული ანგარიშებია.

არგანტი

ან და ეგება თავიც იმართლან.

სკაპენი

ეგ გი სულ სსკა ანგარიშია! რატო არაო! და-
 ხაც.

არგანტი

დამიწეებენ ერთს აჭია-ბაჭიას.

სკაპენი (თავისთვის).

ეგ დიას ადვილათ შესაძლებელია.

ანგანტი

ანა, მაგრამ მათი მკერ-მეტყველება უქმათ ჩაიულის
სკაპენი (თავისთვის)

მაგასაც ვნასავთ, თუ მაგრე იქნება.

ანგანტი

იმ თავს ლაფდასსმულ სილიბისტრას სულ კი-
სერს მოკატესინებ.

სილიბისტრო სკაპენს

ბე, მამწვდა ესლა მეც, ასე მეგონა, თუ დავაგვიწე-
დი, აქამდი რომ არ მასხენა დამალინაც მიკვირდა.

ანგანტი (დაინასავს სილიბის-
ტრას)

აა — აქ მობრძანდით, ბატონის შეილა, ერთი
დამენასკეთ, წინ წამოდექით, ჩემო ერთგულო შინა
უმაკ!

სკაპენი

ბატონს გაუძარჯვოს! — დიდათ მოსარულიყარ
თქვენის სილვისა, ჩემო ბატონო.

ანგანტი

აა! სკაპენს გაუძარჯვოს! რასა იქ? (სილიბისტრას)
მასმ საჭებურათ აგისრულებია ჩემი ბრძანება, მეტი

აღარ შეიძლება, ისე გიგდია უური ჩემს შვილისათვის

სკანენი

სამ მშვიდობითა ბრძანდებით ჩემს სულშიყოფილ ბატონო.

ანგანტი

ერთ რიგათ ასე, გვარინათა ვარ. (სილიბისტროს) რატომ არაფერს მიზსუსებს, შე სამაგელა?

სკანენი

სამ მშვიდობითა და კარგათ იმგზავრეთ, ჩემს ბატონო!..

ანგანტი

ახა, ღმერთო! დიას მშვიდობითა და კარგათ. თუ ღმერთი გწამს, თავი დამანებე ერთი. რას ჩამციგებისარ! დამაჯადე, რა კარგათ რჯულსედ გავლანძღო ეს სამაგელი.

სკანენი

თქვენ გნებავთ, ბატონო, გალანძღოთ?

ანგანტი

აჰ!...

სკანენი

ვინა ბატონო?..

ანგანტი

ვინა და ეს ბილწი, ეს სანაგული!

სკაპენი

ჩათა პატონო!

ანგანტი

როგორ თუ ჩათა? განა ან შეგიტყვია, თუ რა
მოსდა აქ, ჩემს სსკვან უოფაში?

სკაპენი

დიას, როგორც მოკვარი ყური აქა-იქა, რაღაც
სისულელესედ, უბრალო რამესედა ჭორავდენ.

ანგანტი

როგორ თუ უბრალოსედ? მამის მაგვანად წი-
ნააღმდეგობა, უბრალო რამეს?

სკაპენი

დიას, მართალი ბრძანებაა!

ანგანტი

დიდი თავსედობაა!...

სკაპენი

წასაკვირველია!...

ანგანტი

შვილი, რომელიც მამის უნებურად ცოლს შეირ-
თავს...

სკაპენი

დას, რასაკვირველია, მაგასუდ კი ღირს სმის
 ამოდება, მაგრამ ესეც კი უნდა მოგასხენოთ, რომ
 მაგ საქმესუდ სმასაც ნუ ამოიღებთ.

არგ.

არა, მე მაგის თანხამა არა ვარ! მაგ საქმეს მე
 მთელ ქალაქს შევატყობინებ, სულ ვიუვირებ! რა?
 შენ ეგება გოგონას, რომ მე გავჯავრების უფლებაც
 აღარა მქონდეს!!...

სკაპენი.

ეგ სწორეთ მაგრკა. სასურმარათ აღარც მე გავ-
 წინმარტიულებვარ ეგ ანბავი რომ პირველათ გავი-
 გონე. თქვენ ეგება არც მე დამიჯეროთ, ბატონო,
 რომ მე თქვენა შვილი ძალიან გარკა ღასათიანათ
 შემომელანძლა, აბა ჭკითსეთ ერთი იმას, თუ რა
 დარიგება მიკუდი და რა სუვედურებით გავბერე,
 მისთვის რომ ის ვერ მოიქცა კეთილშობილათ,
 მისთანა მამასთან, რომელსაც ყოველ დღე სიმდა-
 ბლით სულებს უნდა უკოცნიდეს და მის თესთა-მტ-
 ვებს ემთხვეოდეს. ღმერთსა ვიუცავ მგონი, თქვენც
 კვლავ დარიგებლით და ვერ ჩაგდებლით სინიღის-

ში ჩემსგად უკეთ. მეც დაგფიქრდი და მივხვდი, რომ საქმე გრამათადაც არ ღირდა. ის ისე დანაშაულებდაც არ არის, როგორც თქვენ ჭფიქრობთ?

არგანტი

ნეტავ რას შელახავს. როგორც თუ დანაშაულებდი არ არის, როდესაც იმან ჩემდა უნებურათ, ეშმაკმა იცის, ვინ შეიერთა! ვილაც მანაწადა!...

სკაპენი

რას გაქვობა, ბატონო, ეტყობა მისი ბედის ყოფილას!...

არგანტი

აი კარგი საშუალება ყოველ-გვარად დანაშაულებების გამართლებისა, თუ მანგრეა, ქუჩადი, ავასაკი, კაცის-მკვლელი, ყველა მართალის შენის შესედვით?

სკაპენი

ასა ღმერთო! თქვენ, ბატონო, როგორცდაც თქვით, როგორცდაც გეუბრებათ ჩემი მოხსენება. მე მოვკახსენებთ, რომ ის ყმაწვილი იძულებული იყო, რომ სრულიად მოულოდნელად შეეერთა ის ქალი.

არგანტი

როგორ?

სკაზენი

აი წყევალ: თქვენ გნებავსთ, წამი ისიც თქვენ-
 სავით წინ-დახედული იყოს! უმაწვილ-გატყები, უა-
 ველთვის უმაწვილები აწიან. იმათ აწ შეუძლიათ
 უაგელს საქმეში, წამი კეთილ-გონიერად გაისაწვონ.
 მაგალითად ავიღოთ, თუ გნებავსთ, ჩვენი ლეან-
 დრი. ჩემს წყნუნვასა და დარბეგებს უუჩიც აწ უგ-
 დო და აგერ განზედ მისთანა საქმეები ჩაიდინა,
 წამი იმასთან შედარებით თქვენის შვილის მქმე-
 დება ჩაღათაც აწ ჩავარდება, თქვენი შვილი იმას-
 თან შედარებით თოვლივით სხეტაკად დარჩება. და
 ესეც წამი აწ იყოს, უმაწვილობის დროს განა
 თვითონ გი აწ ეშმაკობდით? მე წყევალც გამი-
 გონია, ჩემო სელმწიფე ბატონო, თქვენც თურმე
 ძალისა ცრიალობდით, სულბზიალ-ბზიალი გაგქონ-
 დათ ხელმე ქალების სასოგადობაში. გამონენილი
 და პირველი მსეთ-უნასავები ბედნიერებათ ითვლიდენ
 ერთს თქვენს უურადლების მიქცევას და თქვენის
 სურვილის ასრულებასაც ვერათუერი ეწინააღმდეგებო-
 და ხელმეო. აწა, მართალია თუ აწა?!

ანგანტი

ჭო, ეგ კი მარტალა, რამ ქალების საზოგადოება მიუყარდა. მაგას ვერ დაგიფიცავ, სწორეთ გეთანხმები, მაგრამ იმას კი ნუ დაივიწყებ, რამ ყოველს შემთხვევაში ზომა ვიცი და მაგ გვარი უბნურება ჩემს დღეშიდაც არ ჩამიდენია!

სკაპენი

მერე რა გნებავსთ, რამ ქნას იმ საბრალე თქვენმა შვილმა, მიბრძანეთ ერთი! შესვდა ჯამაზ ქალს, რომელსაც ძალიან მოეწონა და შეუყვარდა თქვენი შვილი. ნუ დაივიწყებთ, რამ იმას, შემკვიდრებათ, თქვენგან გამოჰყავს ბედი ქალების სიყვარულში: თქვენი არ იყოს, ყოველ ქალს მოსწონს—თქვენ შვილსაც მოეწონა ის ქალი, დაიწყო მასთან სშირი სტუმრობა, ალერსი, ოსვრა, თვალის ქნევა, ერთი, მეორე—აქეთ, იქით და ბოლოს დაიჭირეს ნათესავებმა და ძალაუნებურად გადაწერეს ჯვარი.

სიღიბისტრო (თავისთვის)

გამართლებს ამისთანა უნდა! ჭია გიდი სკაპენო?

სკაპენი

აბა კარგათ დაფიქრდი, ჩემო ხელმწიფე. ნუ თუ

ის უფრო სასიამოვნო იქნება თქვენთვის, რამე მო-
 ეკლათ თქვენი შვილი და თქვენც გასისხლიანებულდი,
 თხასავით უელ-გამოჭრილი გუნასათ?!..

ანგანტი

ჩემთვის აწავის უთქვამს, საქმე თუ მანგრე იყო
 და....

სკაზენი (უჩვენებს სილიბისტროსად).

ახა ჭკითხეთ ამას, თუ ამნაც ისე არ მოგასხე-
 ნოსთ....

ანგანტი (სილიბისტროს)

მართლა ძალათი შეერთეს?

სილიბისტრო

დას, შენი-ჭირიძე!

სკაზენი

განა მე გი ტუფილს გაგებუდავთ?

ანგანტი

თუ მანგრე იყო, რატომ მაშინ არ წავიდა და არ
 გამოუცხადა ნოტარჩიუსს.

სკაზენი

გიდუც კვ არის, რამე ევ არ მოინდომა!.

ანგანტი

ჰო და! მასინ მეც გამიადვილდებოდა მაგ ქორწინების გაუქმება.

სკაპენი

ქორწინების გაუქმება?

ანგანტი

ჰო!...

სკაპენი

ვერც გააუქმებთ! მაგას ვერ მოასკერსებთ!

ანგანტი

ვერც შევიძლება?

სკაპენი

ვერც!

ანგანტი

განა მშობლის უფლება და ის ძალდატანება, რომელიც ჩემის შვილისათვის მიუყენებიათ, სავსაა მიზეზებით არ მიიღებინა!...

სკაპენი

ვი, მაგრამ თქვენი შვილი არ იქნება თანასმა.

ანგანტი

არ დამეთანხმება?

სკაპენი

აჩა!

ანგანტი

ჩემი შვილი?

სკაპენი

დახს, თქვენი შვილი. ნუ თუ ფიქრობთ, ის გამოტყუდეს საქვეყნოდ, რომ, მართალია, შეაშინეს და ძალათი გადაწერეს ჯვარი? კარგი ერთი, რასა ბძანებთ!... თავის დღეშიდაც მაგის თანხმმა ან გასდებს. ეგ ის იქნება, რომ იმან იმისთანა მამის, რომ გოგონა თქვენ ბძანდებით, უღიწხ შვილათ ჩაიგდოს თავი.

ანგანტი

იგაბი უკვლავ ფეხებზედ შვიდიან.

სკაპენი

რასა ბძანებთ, მე გგონია, რომ გოგონა მისი, ისე თქვენის პატრონისათვისაც საჭირო იქნება, იმან სთქვას, რომ ჩემი სურვილით შევიწყო ცოლიო!...

ანგანტი

და მე მსურს, რომ ჩემი და მისი პატრონისათვისაც სულ წინააღმდეგო აღიარდეს.

სკაპენი

აჩა, მე დაწმუნებული ვარ, რომ მაგას აჩ იზამს.

ანგანტი

ვაქნეკინებ! ძალას დაკატან.. .

სკაპენი

მე მოგასსენებთ, რომ თანახმა აჩ გაგინდებათ.

ანგანტი

მაშინ შემკვიდრეობას ჩამოკატმეკ.

სკაპენი

შემკვიდრეობას წაატმეკთ!....

ანგანტი

აა!...

სკაპენი

ნუ სუმიტობთ!...

ანგანტი

რგორ თუ ვსუმიტობთ?....

სკაპენი

ეჭ, ვეჩ ჩამოკატმეკთ!

ანგანტი

მე ვეჩ ჩამოკატმეკთ?...

გვებუღი

სკაპენი

გეუბნებით, რომ ვერ ჩამოაწმეტქო.

არგანტი

ეკ ძაღიან მომწონს—მე ვერ წავაწმეტ მეტევი-
 დროებას ჩემს საკუთარს შვილს. იმე! არა, ვინ და-
 მიწებს წინააღმდეგობას!

სკაპენი

ვინა და ისევე თქვენი თავი.

არგანტი

ისევე მე?

სკაპენი

გული არ ვიზამს...

არგანტი

მიზამს!...

სკაპენი

გარგია, ღმერთი გადღებოქლებსთ! თუ სუძრობთ!

არგანტი

სულაც არა ვსუძრობ?

სკაპენი

კამობრივი სიუკარული თავისას გაიტანს.

ანგანტი

ვერსაფერს ვერ გაიტანს.

სკაპენი

მე მოგასვენებ, წამი გი გაიტანს.

ანგ.

ღმერთს გეფიცები, წამი ვერა.

სკაპენი

ეგ სულ ტყუილია.

ანგ.

რა აწი ტყუილი?

სკაპენი

ღმერთო ჩემო! ნეტავი ვის ატყუებთ! რათ გინდათ, წამი გუღმავათ გამოიჩინათ თავი? ეკვლამ იცის, წამი თქვენ კეთილი, ზატოლსანი და კეთილ-შობილი გასტი ბძანდებით...

ანგ.

გი, მაგრამ მასთანაჲ, წაგრა მინდა ავიტ გი ვარ. — ეჲ, დაგანებოთ თავი მაგ რბრადობას, მადეღამ არა გამოდისრა. (სილიბისტრუს)! შენ იმ ჩემ შერცხვენილ და თავს-ლაფ-დასხმულთან წაბძანდი, ის მონასე და მე გი ვერანტისთან წაგალ, — იმას უნდა შეგჩივლო ჩემი ნაღველი!

სკაზენი

თუ ვი წამე შეშეძლება, მე ყოველთვის თქვენი
 ყურ-მოჭრილი ყმა ვიქნები.

ანგანტი

გმადლობ! (თავისთვის) რა ღმერთო! ღმერთო!
 რათ დამიტევე შარტო ეს ერთი ვაჟი. რა, რომ
 შეშეძლოს და ვიზოვიდე იმ ჩემ დაჭარბულ ქაღს,
 მაშინ მოვლს ჩემს შემკვიდრეობას სულ შარტო იმას
 გადავსტყმდი!

გამოსვლა მეშვიდე

სკაზენი და სილიბისტრო.

სილიბისტრო

არა, ძმაო, შენ მაგ გვარ საქმეებში ძალიან რს-
 ტატი ყოფილხარ. იცო, კიდევ რა უნდა გითხრა—
 ჩვენ ფულები აღარ გვაქვს და გვეჭირვება ვი ძა-
 ლიან. შეჩვენებული მოკალები ილავს გვიწვევტენ,
 ჯაჭვით დაბმული ძაღლებივით გვიდრევენ.

სკაზენი

ჩუმა იყავი, მაგასაც მოვასვენებთ. მე აქ ყო-

მოქმედება მეორე

გამოსვლა პირველი

ჟერონტი და არგანტი.

ჟერონტი

სწორეთ, სწორეთ, სჩანს, რომ არსად შეახე-
რებენ, ეს-ეს არის ტარენტიდამ ასლა მისუღმა
მატროსმა დამარწმუნა, რომ თქვენები კვალში მომ-
ყვებიანო. დღეს მე ჩემ ქალიშვილს მოველი, მაგრამ
თქვენი შვილის საქმემ კი ძალიან გამაკვირვა და
გიდეკაც აურ-დაურია, სულ დაშალა, ჩვენი ნარჩევი
საქმე.

არგანტი

გეთაყვა, შენი-ჭირიძე, მაგას ნუ ინაღვლებ! და-
მერწმუნეთ, რომ მაგ საქმეს ასლავე შეუღებები და,
როგორც იქნება, გამოვაჭასრიაკებ...

ჟერონტი

ბატონო, არგანტო, თუ თქვენი ნებაც იქნება,

ლიფერი მზათ მაქვს! (თავზედ უჩვენებს) ახლა მე
 ერთს სანდო კაცს ვეძებ, რომ მოასერსოს და... მოი-
 რა... მოიტა... ახა ერთი სწორა გაჩერდი! — ქუდი
 ჩამოიჩარხე თავზედ, ისე, როგორც მასხარა ბიჭები
 ჩამოიჩარხენ სოფელში... მარჯვით გადაადგი ბიჭი!..
 დონიჭები შამოიდგი!.. თვალები გადმოაუვიანცე!...
 ისე იარე, როგორც თიატრში სტენასზედ მეფეები
 დადიან სოფელში. ჰო ძალიან კარგი! ბარაქადა! სწო-
 რეთ ეტრე. მამ მომეყვი! ახლა კიდევ ხმისა და სა-
 ხის გამოცვლას დაგასწავლი!

სილიბისტრო

დვთის გულისათვის მაგ საქმეში მე ნუ გამჩვე!

სკაპენი

აჩა უშავსრა, წავიდეთ! მე და შენ ძმურათ უნდა
 გავეთ მარტნი!... სამი წელი სავატიმროში ტყვე-
 ობამ ვერ უნდა შეაშინოს კაცის პატიოსანი და კუ-
 თილშობილი გული.

უნდა მოგასვენოთ, რომ შვილების გამოზდაში
დიდი სიფთხილე მართებს კაცს, სახუმრო საქმე
როდი გასლავსთ!

ანგანტი

რასაკრეფია. მაგრამ მერე რა?

ჟერონტი

რა და ისა, რომ ცუდსა ზნესა და გაფუჭე-
ბულს სასიათებს შვილები მხლელად მაშინ გამო-
იხევენ სოფლე, როდესაც მშობლები კარგათ ვერ
ზღიან და, რომ უნდა, ისე ვერ ექცევიან.

ანგ.

დიას! სწორეთ! ეგ მართალი ბძანებაა! მაგრამ ეგ
რასედ ჩამოიარაკეთ?

ჟერ.

რასედ ჩამოვიარაკე?

ანგ.

ჭე!...

ჟერ.

მასედ, თქვენ რომ მისთანა სასტიკი მხედველ-
ბა გქონოდათ მიქცეული თქვენს შვილზედ, რე-
გორც შეჭოყრის ყოველს რიგანსა და კეთილს მა-

მას, მაშინ თქვენი შვილი მაგისტრანს უგვანი სჯიმის
ჩადენას კვლავ გაბედავდა.

ანგანტი

ისევე კარგი დაგემატოს! მაშ თქვენც რომ •
ყური გეგდეთ თქვენის შვილისათვის, მაშინ კე-
ლარც ის...

ჟერონტი

ეჰ, რა ბძანებაა, ჩემი სჯიმე სულ სხვა გახლავსთ!
მაგვარად რამეს ჩემი შვილი დიანაც ვერ გამიბედავს.

ანგანტი

გი მაგრამ, მაგ შვილს, რომელზედ თქვენ მა-
გრე სასტიკათა გტეჩია თვალყური, რომ ჩემს
შვილზედაც უარესიც რამ ჩადინოს, მაშინ რაღას
ბძანებთ?

ჟერონტი

როგორც თუ...

ანგანტი

ასე... ვინ იცის!....

ჟერონტი

გამარჯვებით! მაგით რა გინდათ, რომ ბძმანეთ?

აგრანტი

აი რა მინდა, მოგასხენო, ჩემო ჟერონტო: თავის დღეში ან უნდა მივარდე ვაღს აჩქარებით გასაგებებათ; სანამ სხვას დარბობას მისცემდე, უმჯობესია, ჯერ შენს თავსედ დაიხედო და შეიტყო, ეგებ შენ უფრო მეტი გასაგებება იცოდა რამ გჭქონდეს და კი ვერ ატეობდე თავს.

ჟერონტი

მე ეგ თქენი სიტყვები, რაგორღაც ან მესმის.

ანგ.

ცოტა გიდეკ მართმინეთ და შეიტყობთ.

ჟერ.

ეგებ ჩემს შეილხედ გაიგონეთ რამე?

ანგ.

დას, ანც უმინობა განლავსთ.

ჟერ.

ნეტავი რა უნდა იყო.

ანგ.

რა მოგახსენათ. მე ისე გაკვირით მითხრა თქვენმა სკაპენმა და თუ გნებავსთ, თქვენ უფრო დანჯღიღებით მოგიუკვებთ, თორემ და სხვას ვისმეს

ჭკითხეთ, სხვებსაც ეცოდინებათ და მე კი ჩემსავე
მეზუდ ჩჩეკის საკითხავათ ადვოკატთან გავსწავ.
მშვიდობით ბძანდებოდეთ! (მიდის).

გამოსვლა მეორე.

ჟერონტი (მარტო)

ნეტავი ეს რა უნდა იყოს? ჩემს შვილს უარესი
საქმე ჩაუდენია. ჩემის აზრით, მე თუ მკითხავს,
იმის შვილმა რომ საქმე გაბედა, იმაზედ უარესი
აღაწა მოხერხდება რა. მამის უნებურად ცოლის
შეერთვა ისეთი დანაშაულობას, რომ უარესის მო-
ფიქრებსაც აღაწ შეიძლება.

გამოსვლა მესამე

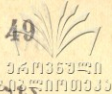
ჟერონტი და ლეანდრო.

ჟერონტი

ას, აქ ბძანდები, კარგო კაცო!...

ლეანდრო (მივარდება და მოხვე-
ვას უპირებს)

ას, მამა ბატონო, რა რიგათ მამა თქვენი დანა-
ხვა.

ჟერონტი (ხელს უჭიანებს)

გაზი იქით, გახედდი, წყნარა. ჟერ, ჩემო კარგო შვილო, ცოტადენი უნდა მოვილაშაჩაკოთ.

ჯიანდრი

ჟერ ნება მიბოძეთ, მოგესვიოთ და შერე.—(მიი-
სევს).

ჟერ.

გახედდი თქო, გეუბნები, არ გესმის?

ჯიან.

რადგან ბატონო, ნებას არ მძლეკოთ, რამ შვი-
ლურის ალერსით მოგესვიოთ?

ჟერ.

დას. ნებას არ გძლეკ, ჟერ უნდა მოვილაშა-
ჩაკოთ.

ჯიან.

რასედ ბატონო?

ჟერ.

გამოიჭიმე ჩემ წინ.

ჯიან.

რადგან?

ჟერ.

შემომახედდი თვალებში!

ლევან დრო

მეჩე?

ჟერონტი

უჩემოთ აქ რა მომხდა?

ლევან.

რა უნდა მომხდარიყოს?

ჟერ.

განა არ იცო. შენ უჩემოთ აქ რა ანები ჩაგიდევ-
ნის?

ლევან.

რა გნებაუდათ, ბატონო, რომ ჩამედინა?

ჟერ.

მე კი არა მნებაუდა, შენა ჭკითხავ, რასაკეთებდი
აქ უჩემოთ?

ლევან.

მე? სრუჯიანდაც არათუ არს თქვენს საწყენს.

ჟერ.

არათუერი დაგიშაკებია?

ლევან.

დაისაც არათუერი.

ჟერ.

შენ ძალთან თამამად ადგები უარს,

ჯანდრო

ჩატომ არა, წოდესაც ვიცი, რომ არა დამიშა-
ვების არა.

ჟერონტი

გი, მაგრამ სკაპენმა შენსედ ტოტა წაღაც წაღა-
ცაები მიანბო!

ჯან.

სკაპენმა?

ჟერ.

დას, სკაპენმა. რათ გაწითლდი მაგრე უცბათ, ა?

ჯან.

იძან ჩემსედ რამე გაიმბოთ?

ჟერ.

აქ ადგილი არ არის, რომ რამე გითხრა. გასწი
სახლში, მეც ახლავე მოვალ. შე სამაგლო შენ!
თუ სიტყვილის ჭმეკა გინდა ჩემი, იტოდე, რომ
სელს ავიღებ შენ მამობასედ და შეგარვენებ და
აღარც მიინდა, რომ სადმე დამენახო! დაიკარგე
აღარც მომეჯანდრო, შე ავასაკო შენა. (მიდის).

გამოსვლა მეოთხე.

ლენდონ (მარტო)

ლენდონ

გაგონილა ამისთანა ღალატი! ის გაიძვერა ის, რომელსაც ათასი მიზეზი ჰქონდა, რომ ჩემი სანიღობლო შეენახა, წასულა და პირდაპირ მამიჩემი-სათვის მიუსარკებია. ოჰ, თუ კაცი ეყოფილვარ, მე იმას ამ ღალატს არ შევარჩენ!...

გამოსვლა მეხუთე.

ექტავი, ლენდონ და სკაპენი.

ექტავი

ჩემი კარგო და კეთილო სკაპენო. რომ იცოდე, რა მადლიერი ვარ შენი, ანა, სწორეთ საკვირველი კაცი ყოფილხარ, მადლობა ჩემს გამჩენს, რომ შენი თავი გამიჩინა ამ გაჭირვების დროს.

ლენ. (მივარდება სკაპენს).

ა, რომ გორც იქნა, მიგაგნე, შე სამაგელო, შე ღვთის წიცხვავ შენა....

სკაპენი

გასლავარ თქვენი მონა მოსამსახურე. მე მაგის
ღირსი არ გასლავარ, თქვენ ერთობ მეტს პატროს
მძღვევთ, ჩემო სელმწიფე პატონო!

ჯვანდრო

მოიცადე და შენ გაუურებებე შენს სეირს! (ხმაღს
იღებს) ჭკუას გასწავლი!

სკაპენი (დაიხიქებს).

პატონო!... შენი-ჭირიძე!...

ოქტ. (სელს უჭერს ჯვანდროს)
ჯვანდრო!...

ჯვან.

დამადა, სელს ნუ მიშლი, მე შენა გთხოვ!

სკაპენი (ჯვანდროს).

ვამე... ჩემო სელმწიფე პატონო!...

ოქტავი

ჯვანდრო! დვთის გულისათვისა.

ჯვან. (ხედილობს, რომ შემოჭ-
ვრის სკაპენს)

სელს ნუ მიშლითქო, გეუბნები.

ოქტ. (ახერებს)

თუ ჩემი მეგობრობა გწამს, თავი დაანებე მაგას.

სკაზენი

ბატონო, რა დანაშაული მაქვს?

ღვან. (სტდილობს დაჭერას)

რა გიქნია ჩემთვის, შე გაუტანელო შენ!...

ოქტავი (სელს უჭერს)

კარგია, კმაწა! ერთი, თავი დანებე.

ღვან.

აწა, აწ შეიძლება, ოქტავო! მე მინდა, რომ თვითონვე გამომიტყდეს იმ ღალატში, რომელიც მე მომიხდომდა. რას ვამბობ? მომიხდომდა კი აწა, კი დეკატ მიღალატა და გაათავა... დიას, შე სპაგელო, ყოფილთუერი მიანბეს, შევიტყევე, რა საქმეც გიქნია ჩემთვის. მაგწამ ჯერ მინდა, რომ თვითონ შენ შენის პირით გათქმეინო და მე კი შუა გაგხვრეტ ამ სლმით...

სკაზენი

ვაი... ბატონო! მაგას რას ბრძანებთ? ეგება მარტლას მკლავდეთ, აღარც კი სუძრობდეთ!..

ღვან.

სტეფი.

სკაზენი

ღმერთო ჩემო, ამისთანა იქნება, რა დამიშავების
 თქვენთვის, რომ აღარა მზოგავთ?!

ჯეან.

მოჩქევი, შე ღვთის პირისაგან შეჩვენებულა.
 შენ უკეთ გიტოვინება ჩემსედ.

სკაზენი

დამიჯერეთ, რომ არა იყერი არ ვიცი!...

ჯეანდრო

არ იცი? (მოუნდომებს შემოკვრას).

ოქტავი (ხკავებს)

ჯეანდრო!...

სკაზენი

რადგანაც აღარ შეშვებით, უნდა გამოგიტყდეთ,
 მეტი გზა აღარ არის: ამ დღეებში რომ ერთი
 ბოჩკა ჭინბანიური ღვინო მოგაჩთვეს ძღვნათ, ის
 ღვინო მე და ჩემმა მეგობრებმა გამოვტალეთ. მეჩუ
 მე ბოჩკა გავსვრიტე, განგებ, და ირგვლივ წყალი
 დავაქციე, რომ თქვენ მომეტყუებიეთ და ღვინო
 გკონებოდათ დაქცეული.

ჯეან.

მამ შენ დაგიღვივია ჩემი ღვინო და მე კი მოახლე

ტყვილას-უბრალოთ შემომეჯანსაღა!... საწყაღს უ-
 რის უგდებლობა დაუწამე...

სკაპენი

ღის, მე გასლდით, შენი ჭირიძე და კიდევც ბმ-
 კედრებით მანატიგოთ.

ჯან.

კარგი, რამე შევიტყვე. მაგრამ საქმე ეგ არ არის.
 სთქვი კიდევ.

სკაპენი

ახა ეს არ იყო?

ჯან.

ღისაღ არა. შენ მე კიდევ უფრო უარესი საქმე
 მიყავი. სთქვი.

სკაპ.

მაშ მე მეტი აღარა მასსოვს რა, შენი-ჭირიძე.

ჯან. სტდილობს სლმის შემოკვრას)

არ გინდა, გადომიიტყდე?

სკაპენი

ვაიძე! ვაიძე!...

ოქტავი (სელს უჭერს)

კარგია ერთი, გამაჩა!...

სკაპენი

მასსოკს! მასსოკს! ახლა გამასსენდა: ამ საძი
 კვირის წინეთ თქვენ გამგზავნეთ თქვენს საუკარელ
 ასალ-გაზდა ეგვიპტელ ქალთან და სახუქრათ ოქ-
 რას საათი გამატანეთ, მაგრამ მე ტალასში ამო-
 თითხნილი, ცხვირ-პირ დასისსლიანებული დაკბრუნ-
 დი და მოგასსენეთ, რომ ვაგზაკები დამისვდენ გზა-
 ში, ბეკრი მარტუეს და სათიფ წამართვესთქო.
 ის, ბატონო, თვითონ მე გასლდი, მევე მოვიზარე
 საათი, თქვენ ვი მოგატყუეთ.

ლენდრო

მას ის საათიც შენ მოიზარე!

სკაპ.

დაის, ჩემო ხელმწიფე. რომ შემეტყო, თუ რამ-
 დენი საათიათქო.

ლენ.

ბარაქლა! ძალიან აგინრულებია, ჩემი მონდომი-
 ლება!... მაგრამ ეგ ის კიდევ არ არის, რასაც მე
 გჭკითხავ.

სკაპენი

არც ეს არი?

ლევანდრო

არა, შენ უღელუტო! მე მსურს, რომ სკაპი გა-
 მომიტყუდე.

სკაპენი (თავისთვის).

დალასკროს დმერთმა!

ლევან.

სთქვი მაღე!

სკაპ.

მას მე თქვენთვის მეტი არა დამიშავებია რა!

ლევან. (უზიარებს დაგვიანს)

მეტი არა ფერი!

ოქტავი (ხელს უჭერს)

გაიგონე...

სკაპ.

ვიცი! ვიცი, შენი-ჭირბიე, ამ ექვსის თვის წინეთ,
 კარგად-თქვენ გსარედ შეგასურვესთ! კარგა-ლა-
 წათიანათ გაგვიხსესთ და თქვენც გაქტეული სარ-
 დათში ჩავარდით და იქაც ვინაღამ ვისერი... მოი-
 ტესეთ.

ლუანდრო

მეჩე!

სკაზენი

ის მე გახლლით, შენი-ჭირიმე, მე გაგზურ-
 გით!

ლუან.

თორემ ის შენ იყავი!?

სკაზ.

დახს, მინდოდა შემეშინებია და მომეშლეკინებია
 თქვენთვის გვიან ღამდამობით ჩვენი აქეთ-იქით გა-
 გზავნა.

ლუან.

ჭმ. მაგასეღ ღაზარაკს კიდევ მოკეხწრებით, ჯერ
 ეს მითხარე, მამჩემს შენ რა ენა მიუტანე?

სკ.

მამა თქვენს!

ლუან.

ჭმ, შე საძაგელე, მამჩემს?

სკ.

ჯერ არც კი მინახავს, თქვენი რისხვა არა შეკნ-
 დეს.

ლუანდრო

არ გინახავს?

სკაპენი

შენი სატის მადლი არ გამიწერეს. თორემ თუ გნებავთ, თვითონ ბატონი მამათქვენიც გატყვისთ მაგას.

ლუან.

რას ანობ, რომ თვითონ მისგან გავიგონე?

სკაპ.

მაშ, თუ არ გამიწერებით, ძალიან მიუქაჩავს იმ დაღლატვილს.

გამოსვლა მეექვსე

ლუანდრო, რქტავი, კარლო და სკაპენი.

კარლო (ლუანდროს)

ძალიან უსიამოვნო ანბავი მოგიტანეთ, ჩემო ბატონო.

ლუან.

რა? რა ანბავია.

კარ

თქვენი ეკვიპტელები ეგვიპტელების და ზერბინე-

ტაც თან მიჩყავთ. სახრალამ ტირილით შექვე-
 დნა თქვენთან მოხვალა და შეტყობინება, რომ თუ
 ესლავე ან უშოვეთ ის ფუელიც, რომელსაც თქვენ
 დაჭპირებისან, საქმე დაიდუბება.—ერთს წამსაც ნუ
 დაჭკარავთ, მალე შემოიტანე ჩემი სასუიდელო,
 თორემ საუკუნოთ დაგეკარგება. რჩი საათის და-
 გვიანებს ძნელია, თორემ მეტი აღარ შეიძლება.

ლევან.

რჩი საათი?

კარგა

დახს, რჩი საათი, მეტი არა!...

გამოსვლა მეშვიდე.

ლევანდრო, ოქტაუი და სკაპენი.

ლევანდრო

ახ, ჩემო, კარგო სკაპენო. გეგედრები, თუ გი-
 უვარდე, მიშველე რამე!

სკაპ. (წამოდგება და ძალიან გულდიდათ
 გაიკვლ-გამოივლის ლევანდროს წინ)

დახს, «კარგო სკაპენო» «თუ გიუვარდე»!... ჭპ.

დას, მე ყოველთვის კარგი ვარ და კეთილი, როცა
 კი საჭირო ვარ ხალხს.

ლევანდრო

რამდენად კი გამომიტყდი, სულყოფილები მიზა-
 ტიკების. ასე განიხილე, რომ თუ კი რამ მარტლას
 გითქვამს მამიჩემისათვის, ისიც შემიხდება.

სკაპენი

არა, რა შიშობაში? ჩემთვის საჭირო არ განლაგსთ
 უსტივი და შენდობა. გამეუფეთ მაგ თქვენის ხლდით.
 თუ მომკლავთ მე კიდევ მიაძება.

ლევან.

რის გულისათვის უნდა მოგკლას? მოგკლავ, კი
 არა, მე შიშით გესპეწები, რომ მომესმარო რა-
 გორბე და შენის სამსასურით სიტოცსლე დამი-
 ბრუნო.

სკაპენი

არა! არა. მომკალით!—ის უკეთესი იქნება.

ლევან.

შენ ჩემთვის ძნელადი ხარ და დაუფასებელი.
 გვედრები, თუ ღმერთი გრწამს, მომესმარე რა-
 გორბე შენის უცნაურის სერსიანობით.

სკაპენი

აწა. აწა. მოძვალით! აი ჩემი გულ-მკერდი!...

ლენდრო

კარგია, ახლა. ღვთის გულისათვის დაივიწყე, შენ
მხოლოდ იმასედი იფიქრე, რასაც მე გთხოვ.

ოქტავი

სკაპენო, უნდა რეგორმე უშველო. უმინობა აწ
იქნება.

სკაპენი

დაის! სწორეთ! მისთანა შეუწაცსეოფის შემდეგ?

ლენ

ჩვეულს გაფიცება, ნუ და იგონებ იმ ჩემს გულ-
მოხუცობას. შენ ისა ქქენი, რასაც ახლა გთხოვ.

ოქტავი

მეც იმასა გთხოვ, ჩემო სკაპენ!

სკაპენი

წელანდელი გაუზატიურება ღოდვიით მაწკვს
გულსედ.

ლენ.

ჩემო სკაპენო, ნუ თუ ახლა გინდა უკუშელო,
ამგვარ გაჭირვების დროს სელი ამაღლო?

სკაპენი

ძნელი გასაბედი იყო იმგვარად ჩემი სიტყვი-
 ლის ჭეკვა.

ლუანდრო

დანაშაული ვარ, ველარ დაუიფიცავ.

სკაპენი

არა, ჩემი გალანძვლა, ჩემი ბიანტროთ გასდა ადვი-
 ლი იყო.

ლუანდრო

სკაპენო, წმინდის გულით ვითხოვ მოტეკვას..

სკაპენი

ჩემ სულში დამუქრება... ჭმ..

ლუანდრო

მაგასეღაც ბოდიშს ვინდი, მომიტევე. (ინოქებს)
 სკაპენო! სკაპენო, აჭა სედავ მუსლებს გიუჩი და
 ისე გაფიცე ღმერთს, ამ გაჭირვებაში ნუ მიმატლებ,
 მომესმარე...

ექტავი

სკაპენო, უნდა რაგორმე მოესმარო, მეტი გზა
 არ არის.

სკაპენი

ფეხე ადექი, მაგრამ გვლავ კი ფრთხილათ იყავი. აღარა წაქცდეს რა.

ლუანდრი

მაშ დამესმარები?....

სკაპენი

შეიძლება. ვიფიქრებთ.

ლუანდრი

კი, მაგრამ სომ იცი, რომ დრო ძვირიათ მიდიხს.

სკაპენი

ეჭ, კარგია ერთი, თავს ნუ იწუსებ შენ გაზდას, წამდენი გეჭიროება?

ლუანდრი

სუთასი ოქრო.

სკაპენი

თქვენ?

ოქტავი

მეც ორასი ოქრო.

სკაპენი

მაგ ფულებს, მე მამა თქვენებსვე გამოვტყუებ. (ოქტავს) თქვენ შესასებ უფლიფერი მოფიქრებული

მაქვს და ვინცა წაგორც უნდა გავიხარჯო. ლენ-
დროს) თქვენი კი ცოტა ძუნწი ბძანდება, მაგრამ
მე მაინც იმედი მაქვს, წადგანაც აქ (შუბლზედ მიი-
დებს ხელს) ცოტა ვერ უტყუავს და წაღ უნდა უთ-
ხრას, მაშინვე დამიჯერებს... იმედი მაქვს, ეს ჩემი
გასსენება საწყენათ არ დაგიჩნებათ, წადგან, წა-
გორც ანბობენ, თქვენსა და მამათქვენს შუა, სე-
როგადო, ბევრი მსგავსება, არა არის რა. უკვლახ
ასე ჭგონია, თუ ის მხალღად სსვის შესასქდათ
არის თქვენი მამა, თორემ ისე კი...

ლენდრო

კარგი! კარგი. გაათავუ! გამარა!...

სკაშენი

რა გამარა! გამარა, მარა კი არ გამარა!... თქვენ
მგონია ისევე სუძრობას აზარებთ. (შენიშნავს არ-
განტს) სსსუ! აა აგერ რქტავის მამა მობძანდება.
ჯერ იმისაგან დავიწყებ, წადგან პირველად ეგ შე-
მევეთა წინ (რქტავს) წადით და სილიბისტროს
შეატყობინეთ, რამე მალე მოვიდეს ჩემი დარჩევების
სასარულელათ.

გამოსვლა მერვე

სკაპენი და ანგანტი.

სკაპენი თავისთვის)

ჰე, შთაყოფა ცხვირის ცემას.

ანგანტი

— არა ასე სძაბული და უგზუნი როგორ უნდა იყოს კაცი, რომ ამხსთანა საქმე გაბედოს. ოჰ, ოჰ, სიჭაბუკევე, სიჭაბუკევე, შენ წინ-დაუსედაო შენა.

სკაპენი

ღვთის წყალობა, ჩემო სელმწიფე ბატონო!

ანგანტი

გაგმადრჯოს, ჩემო სკაპენო.

სკაპენი

თქვენ ისევ თქვენს ვაყსედა ჭიტიქრობთ, შენი ჭირბიე.

ანგ.

სწორეთ უნდა გამოვტყდე, რომ ამ სძაბულმა ბევრი უსიამოვნობა მომაყენა.

სკაპენი

ეგრეა ბატონო. ჩვენი სიტოცსლე, ჩვენი ცხოვრება

ვრება სულ წარჩედი სსვა და სსვა შემთსვევსება.
 კატი ყველაფერს უნდა მოელოდეს, მისათ უნდა
 იყოს. მე ყოველთვის ერთის ძველი ბძქენის ნათ-
 ქვამით სულ-ვმძღვანელობ სოლმე.

არგ.

ახა რა არი?

სკაზენი

ცოლ-შვილის ხატონი კატი რომ სიათმე გა-
 კმგზავრება. დაბრუნების დროს ყოველთვის ის უნ-
 და ქმნდეს სასეში, რომ რკასი არეულ-დარეული
 დაუსვდება: ქონება სულ დამწკარი, თულები მოხარუ-
 ლი, ცოლი ძველარი, კაყი-შვილი ყელ-გამოჭრილი
 და ქალი-შვილი გაუხატურებული და თუ ესეები
 ყველა ერთად არ აუსრულდა, ღმერთს მადლობა უნ-
 და შესწიროს და თავი ბედნიერთ ჩაითვალოს. ჩემ-
 თვის მინც ესეები ყველა ცხოვრების კანონია: რომ-
 დესაც შინ ვბრუნდები ყოველთვის ერთად მოვედი
 სოლმე ხატონების რისხვას, ლანძღვას, გინებას, გათ-
 რევას, გაუხატურებას და სსვ... და თუ ესენი ყვე-
 ლა ერთად არ გადამსდა, მადლობელი ვარ სოლმე
 ჩემის ბედის და ღმერთს მადლობას ვსწირავ, ჩემო
 ხატონო.

აზგანტი

ეგ უკვლა მანკრეა. მაგრამ, ჩემო სკაპენო, იცო-
 დე, რომ მაგ უკანონო ქორწილმა ჩემი აზრები
 სულ აურ-დაურია: იცოდე, რომ მე ამას ვერ მო-
 ვითმენ და კიდევაც გავსწევ ასლადლოკატთან, რჩე-
 ვის საკითხათ... ეგებო რაგორმე მოვშალე ეს საქ-
 მე.

სკაპენი

აჰ, მაგას კი ნუ მიბრძანებთ! ღმერთი გადღეგრ-
 ძელებსთ!... ეგ რა ბრძანებაა! უკეთესი არ იქნება,
 რომ სხვა გვარ შეუდგეთ რაგორმე საქმეს, თა-
 რემ სომიციით საჩივარს-რა წვალება და ვაი-გაგლა-
 სი უნდა... ადლოკატები შირაქეთვე ასე დაგხლარ-
 თვენ, თუ ჩაგიგდესთ სელში, რომ თქვენსედ
 უცოდვესი ქვაც აღარ იქნეს.

აზგანტი

მართლა... მაგას მეც ვფიქრობ, მაგრამ ახა რა
 კენა, რომ მეტი ღონე აღარა მჩხება რა!?

სკაპენი

იცით, რას მოგასსენებთ. შეკითვე თუ არა ეგ
 თქვენი უსიამოვნობა, ცუცხლი მომეკიდა, დავიწ-

ეე ერთი ფიქრი და თავის ტყსა, კბება უშველო რა.
 მეთქო. უნდა გამოგიტყდეთ, რომ ზრე უზატი-
 ოსნოთ გტევა შვილის მამასთან, ვინიც უნდა იყოს,
 ძალიან მადლეებს და რასაკერძა, რომ თქვენ
 უფრო შემაწესებდა, თორემ თქვენც კარგად მოგეს-
 ხენებათ ჩუბი ერთგულება...

ანგანტი

დმერთმა გიშველოს, ჩემო სკაპენო!...

სკაპენი

რაღა ბეჭი გაწუნოთ ბეჭის ლაუბობით... მე
 მაშინათვე გავსწიე იმ ქალის ძმასთან, რომელიც
 თქვენმა შვილმა შეირთო და ვნასე... იმე, ვნასე
 ძაღა რა ვნასე! — რა ყოფილა დმერთო! ერთი ვილც
 ხეზრე კანდი, მის თავში სმლის მეტი არა ტრია-
 ლებს რა... სულ დუელესედ ღანჯარკობს და გ-
 ცის კვლასედ. ასე არაფრათ მიაჩნია ადამიანის სი-
 სხლის დაქცევა, როგორც ერთი ყანწი ღვინის. ახა
 არა გეტკინოთ რა, ვანცის მოკვლისათვის ის სანი-
 დისმა არ შეაწუნოს... მე ჩამოუარავე ქოწინება-
 ზედ. და ისიც უთხარი გადაკვრით, თე თქვენ ვი-
 ნასართ და რა დამოკიდებულება გაქვთ, ან რა

შეძლების კაცი ბძანდებით; ამასაც, მშობლის უფლე-
ბაც დაკამატე და აუსსენი, რომ კარგი იქნებოდა
ფუღზედ მორიგებით საქმის გათავებათქო.

არგანტი

მერე!

სკაპენი

ჟერ მისთანა სასუიდელი ითხოვს, რომ კაცის
უურს არ გაეგონებოდა.

არგანტი

მანც.

სკაპენი

არც კი ღირს, რომ მოგასსენოთ.

არგანტი

არა მანც ვიტოდეოთ, რა გენადგულებს?

სკაპენი

ჟერ, ბატონო, სუთასს, ან ექვსას ოქროს ფე-
სიტ არ მოუცვალა.

არგანტი

სუთას ან ექვსას ოქროს? სომ არ გადარეუ-
და? სუთასი ლასვარი იმას გვერდებში.

სკაპენი

მეტ მანგრე უთხარი! რას ანობ, სუფელი კი ნუ

გგონია ის კაცი, რომ სუთას-ექვსასი ოქრო მანგყ
 ალადათ მოგიტვალხსოვ. ბეკრი ვეზინე და ბე-
 ლას როგორც იქნა დავითანსძე. რაღაცა ბედით სამ-
 სასურში წასვლა ეჩქარება, ფულები კი შემო-
 კლების და მას რაღა ვხა აქვს, ან დამეთანხმოს.
 ცხენის უიღვა უნდა და მისთვის სამოცი ოქრო
 ეჭირვება.

ანგანცი

სამოცი ოქრო? რა გაეწეობა! ვანი გავარდეს,
 მივსტემ.

სკაპენი

მაგას გარდა, ჩემო ბატონო, დამბახებიც არ ქო-
 ნია და ოცი ოქროც მის საუიღვას უნდა.

ანგანცი

სამოცი და ოცი; ეს შეადგენს ოთხმოცს. ბეკ-
 რი კია, მაგრამ რაღა გაეწეობა. მივსტემ, როგორც
 იქნება.

სკაპენი

ამას გარდაც კიდევ, ერთი ცხენიც ბიჭისათვის,
 ისიც უნდა ელიწონს! ერთი ოცდა ათი ოქროს
 ნაკლებ ან იშოება, როგორც თვითონ ანობს.

ანგანტი

მეტის მეტი მოუნდომებია. სულ ვერა ფერხატ
ვერ მიიღებს, თუ მანგრეა.

სკაპენი

გარგია ერთი, თქვე დალოცვილო!

ანგანტი

ანათურს ან მივსცემ.

სკაპენი

შე დალოცვილო, ქვეითად სომ ვერ განუკება მისი
მოსამსახურე.

ანგანტი

როგორც უნდათ ისე წაეთრენ. ორივეს ჯანი
გავარდეთ. შე რას დავეძებ.

სკაპენი

ეეჰ, დალოცვილო, ცოტა რამესოდ დაისუეთ
თქვენცა. ჭეშმარიტათ სულ რომ მისცეთ, ისა სჯობს
ადგოკატებთან საქმის დაჭერას.

ანგ.

ეჰ, ჯანი გავარდეს; მიმიცია ოცდა ათი ოქროც,
ანრათ მოასმარონ ჩემმა გამჩენმა.

ანგანტი

რასაკერძადაც მანგრე სჯობია. ერთი კიდევ ახლა
 გამასხენდა, ის ასე მოგასსენებსო, რომ ერთი სა-
 ბრადო ჯოჯოხეთი შექმნილია.

ანგანტი

კიდევ? კისერიც მოუტეხიათ იმასაც და მის
 ჯოჯოხეთს .. ახლავე მივალ იქვე საჩივარს დავიწყო.

სკაპენი

გარგია, ღვთის გულსათვის.

ანგანტი

ჩუმა იყავი, ტყვიანა ხუდა მარჩეკ.

სკაპენი

რას უნდა იყო ერთი გლახა, უხეირო, მუნიანი
 ჯოჯოხეთი.

ანგანტი

ერთს გრძობდა ან მივცემ, ერთი ფარა. რომ
 უნდა, იმასაც.

სკაპენი

არა, თვითონვე გასინჯეთ და...

ანგანტი

არა, უნდა ვიხილო! უნდა! გესმის?

სკაპენი

ნეტავი ერთი რას ავიტოვებთ, რომ იცოდეთ, თქ-
 ვე დალუცვილო. განა არ იცი, რამდენი ჭანჭან-
 ბი და სერსებია ჩვენს სასამართლოებში. თვითლუ-
 ცვი იქ მოსამსახურე იმას ეცდება, რომ გაფრ-
 ვასს რამე. თქვენ უნდა დაიჭიროთ საქმე პრესტ-
 ვებთან, მსჯულთან, სეკრეტართან, პრეკურორთან,
 ადვოკატებთან, და მწერლებთან, ერთის სიტყვით
 ვინც კი იქ მსახურებს ეველასთან. და სომ იცით,
 რა შვილებიც არიან? ვინც ვინდათ, მათგანი თვითლ-
 უცი ერთს გრამის გულისათვის, მართლ-მსჯულ-
 ლებს ვისერს მოატყებინებს, სულ ცხვირ პირს ჩა-
 ლაქს. პრესტავი ყაღბ-უწუებას მისცემს და თქვენ
 გაგზავვენ საქმეში. პრეკურორი ორი აბასისათვის
 თქვენვე გაგიდისთ კარგა ლამაზათ. თქვენი ადვო-
 კატი, მოპასუხისაგან მოყიდული, თქვენვე უინვანედ
 გაგაცურებთ და დამნაშავეთ თქვენვე გამოგიყვანთ,
 სეკრეტარი რამეს გისიმინებს... მოწმები გიმტყუ-
 ნებენ და იტყვიან, ჩვენ არაფერი არ გვინახავს
 და სსვ... ერთის სიტყვით, რომ ვიდრე გადაურჩეთ
 ამაებს ეველას, სასწაულით, მაინც არც მასინ დარ-

ჩებით მოგებას: აგიტუდებთ მთელი სასოგადოე-
 ბა, ჭია ასე, ჭია ისეა და დაგიწეებენ სიცილს. აჩა,
 ბატონო! თავს უშველეთ როგორმე, მოშორდით
 სასამართლოებს! სასაფლავსაც ნუ გაივლით! სასა-
 მართლოში საქმის დაწეებას, თავის სიცოცხლეში
 რომ გაჭირვებული იარაღს კაცმა, ჩემის ჭაწრით,
 ისა სჯობს. მე რომ ესეები მომაგონდება ხოლმე,
 მანდა, რომ ცხრა მთას იქით გადავიკარგო, ან ინ-
 დოეთში სადმე ამოვიყო თავი.

აზგანტი

ჩამდენს თხოულობს, მაინც, ჯორის ფასათ?

სკაპენი

ჯორისა, მოსამსახურის ცხენისა, უნაგირისა, დაძა-
 ჩებისა და ცოტაოდენიც კიდევ ვალებისათვის, რომ-
 ელიც მის მახინქელს უნდა გადაუნადოს, ერთის
 სიტყვით, სულ ყოველიფრისათვის ორას ოქროს
 თხოულობს, ანც მეტსა და ანც ნაკლებს..

აზგანტი

ორას ოქროს?

სკაპენი

დაის. მეტს აჩა!...

არგანტი

არა, არაფრის გულისათვის არ მივსცემ. ისევე ვინივლებ.

სკაპენი

კარგათ იფიქრეთ.

არგანტი

სწორეთ ვინივლებ.

სკაპენი

შე დალოცვილთ, გინდათ, ერთი ვაი-ვატლასი აიტეხათ...

არგანტი

უნდა ვინივლო!

სკაპენი

კი, მაგრამ საჩიურისათვის ფული დაგჭირდებათ. უწიებისათვის ფულიც უნდა გადასადოთ, კეჩილო-ბისათვის ფული, გადასაწერი ფული, საქმის დასა-ჩქარებლათ ფული, ღერბის ქაღალდში ფული და ყოლიფერში ფული, ერთის სიტყვით, სულ ფული და ფული! ასლა რასაც ადუოკატი წაგაგლეჯს, იმს აღარ ანგარიშობთ? თქვენ როგორც გნებავდეთ, ბატონო, მაგრამ ჩემი აზრით კი სჯობია, რომ

იმ შეხვედრებულს მისცეთ, რასაც თხოულობს და
 გაათავოთ.

ანგ.

როგორ! რასანი ოქრო? ანსოდეს!

სკან

რასა ბძნებოთ, უფრო მოგებას ან იქნებით? მე
 ეგები სულ ნაანგარიშები მაქვს: დიქტოს გიფიცი-
 ბით, რასანი. ოქრო რამ გადისადრთ, რასს კი-
 დევ მოგებას დაწებით, თორემ თუ სულის წესით
 დაიწეეთ საქმე, ერთი რათ უარესი დაგეძარ-
 თებათ. სხვა უსიამოვნობას გარდა იფულათ რანი იმ-
 დენა სარჯობ მოგივათ, დამეწმუნეთ, რომ მოწი-
 გება აჯობებს. სამსი ოქროს გადასდა სჯობის იმ
 ადვოკატებთან, იმ ურჩებთან, საქმის დაჭერას.

ანგანტი

ფესებზედ შეიღია სულ ყოფიფერი. ანლავ ად-
 ვოკატს მოვძენი და ჯინზედა სირცხვილს კი ანა
 ვსჭამ...

სკანენი

თქვენი ნება გასლდესთ. მე თქვენს ადგილზედ
 სხვებ გავათავებდი მაგ საქმეს...

სკაპენის ტუღლუტობა

არგ.

და მე კი აწასოდეს არ მივსტემ ოწას ოქწოს..

სკაპ.

აი, ის ავასაკი, ის გიუი, რომელსედაც წელან
მოგასსენებდი.

გამოსვლა მეცხრე

არგანტი, სკაპენი და სილიბისტრა (სსკანა-
რათ მოერთული .

სილიბისტრა

სკაპენო! შენ გაზდას, ერთი შიჩვენე ხადმე არ-
განტი, ოქტავის მამა!.

სკაპენი

რათ გნებავსთ, შენი ჭირიმე?

სილიბისტრა

მე მითხრეს, ჩივილს აზირებსო, რამ მით, ეგე-
ბა, ჩემი დის ჯვარდაწეწილობა მოშალას, გააუქმე-
სო.

სკაპენი

მავისი რა მოგასსენათ, შენი ჭირიმე, აზირებს

მოშლას თუ არა. მაგრამ ეს გი ვიცი, რომ ორასი
 ოქროს მოცემას არ გიპირლობს. ანბობს, რომ ბევ-
 რია.

სილიბისტრო

ვაი დედა მისს! ცოცხალს არ გადავაჩვენ! სულ
 ლუკმა, ლუკმა აკვეწავ, გულს ვაკრს ამოვიური და
 მეტე გინდა ასო-ასო დამსუქონ, არ მუნაღვლება.
 (არგანტი ცასცასით, რომ არ შენიშონ, სკაშენს
 ეუბარება).

სკაშენი

შე დალოცვილო, განა მართალი გი ნუგონიათ:
 ოქტავის მამა მანგრე ძალიანაც არ შეგიშინდებათ.

სილიბისტრო

სხსუ! სმა ჩაიწევიტე! მოკვლავ! სულს ამოვას-
 დენ! გოჭივით გამოვჭრი უელს! ნეტავი ასლა ის
 აქ იუოს, მაღე მტერი მოგიკვდეს, მაღე შე იმას
 ამ სლმის წვეწრედ ავაგებდი!.. (დანასავს არგანტს)
 ეს გინ ინტუკება აგერ?...

სკაშენი

მბ ის არ გასლავსთ, შენი ჭირიმე! ის არ არის.

სიღიბის ტრე

ეგება მის მეგობართაგანი იუფს.

სკაპენი

რა ბრძანებაა, მეგობარი გი არა და მისი დაუძი-
ნებელა მტერი.

სიღიბის ტრე

მტერი? ეგ სასისარგულოა ჩემთვის. მაშ თქვენ
მტერი უძანდეთ იმ ძაღლის, იმ არგანტის? განა!

სკაპენი

სწორეთ! სწორეთ! არა გი მოგასსენებთ.

სიღიბის ტრე (სელს აწოდებს არგანტს)

სელი მიბოძეთ! ჰატიოსანს სიტუვას გაძლეეთ დ
გეფიტებით, ამ სმაღსეად, რომელიც მუდამ ზედ
მკიდია, რომ მე თქვენ დღესვე გადაგარჩენთ იმ
თქვენს მტერს. ფიქრი ნულა გაქნებათ.

სკაპენი

გი ბატონო, მაგრამ ჩვენში კანონი ნებას არ
მოგცემს მაგ გვარი მოქმედებისას.

სიღიბის ტრე

მე მაგას არ დაუხდე, არაფრის არ მუშინიან.

სკანენი

კი მაგრამ, ობოლი ხომ არ არის; იმასაცა ჭყავს
 თანესაკები, მეგობრები და ერთგული მოსამსახურეები!... ვინ მოგიშვებს იქამდი!..

სილიბისტრო

რა? აქ მომგვარეთ ყველა! მობძინდენ (ამოიღებს
 სმალს) დაჭკა! სადასართ თქვე თავს ლაფ-დასსმუ
 ჯებო? მობძინდით ჯარათ, ერთად სულ ყველა!
 ავანაკებო თქვენს! ნახავთ თქვენ თვალის სეირს.
 რეგორც ბედავთ ჩემ შებძას. მაშ დაჭკა, ნუ ზოგავ.
 ხან მარჯვნივ იქნევს სმალსა და ხან მარცხნივ) გა-
 ჩერდი! სთსლიშე მაგრა!—კიდევ, კიდევ! მანგრე!
 ჩესე სულ ლუგმა-ლუგმა. შებრალების დრო აღარ
 არის! უჭირე, მარჯვნივ! მარცხნივ! მე თქვენ გასწავ-
 ლით ომს, რეგორც უნდა. მარჯვით ბიჭებო! აბა!
 ჭო, შეშინდით, წასდით თქვე მხთლებო თქვენს?
 ანგრე დაგეძარებოდით, ანგრე გიზამდით, არ იტო-
 ლით? მაშ რავა გეგონათ? ვინ გეგონეთ მე? და-
 ჭკა კიდევ! სთსლიშე, ნუ ზოგავ! აქ! იქით ბარაქა-
 ლა! გამაგრდი!—ასე ვიტი მე! მე განლავარ ეს!..
 ვიფრინეთ წინ თუ არა! ჭა!..

სკაპენი

რას ჩადისართ თქვე დაღუტვილო, გეწა მსედავოთ,
რომ აქ ჩვენ მეტი არავინ არის!...

სილიბისტრო

მე თქვენ გასწავლით ჭკუას, თქვე უურუსაღებო
თქვენა. (შიდის).

გ მოს ელა მეთუ.

სკაპენი და არკანტი.

სკაპენი

ახლა? ვერ ჩასეთ ორასი ოქროს გულისათვის
რამდენი ვატი დაჩეხა. რატ გენებოხთ ის ქენით!..
ღმერთმა ქნას, რომ მაგ ორს ოქროს გაკმდიდრე-
ბიოთ...

არგ. (თრთის)

სკაპენო! არ გესმის, სკაპენო.

სკაპენი

რა გნებახსთ?

არგ.

თანახმაგარ, რომ მიუტე ორასი ოქრო.

სკანენი

ან ამდენსანს რას უუუკებდით!

ანგ.

წადი მონასე ის შეხვეწებულა, ახლავე მივსტამ
 იმ ფულებს. კარგი, რომ ფულებიც თანა მქვს.

სკან.

მას, მე მგონია, უკეთესი იქნება, რომ ფულებიც
 მე გამატანათ, თორემ თქვენ რომ თვითონ
 ნასათ, ან ივარგებს. ერთი რომ წელან გა
 დაუფიცეთ თქვენი ვინაობა და შეაჩვენ ისა, რომ,
 თქვენ თუ დაგინახათ, შესძლებელია, აღარ დაგ-
 ჯერდესთ რასს რქონს და მეტი მოინდომოს.

ანგ.

მე კი მართალია, მაგრამ ჩემის სულით რომ
 მიმეცა, უფრო მიამებოდა.

სკანენი

როგორ, მე ან მენდობით თუ?

ანგანტი

ნდობით კი გენდობით, მაგრამ...

სკანენი

მაგრამ რა! ამ რაში ერთი უნდა იყოს, ან

პატრიარქისა და სანდო კაცი ვარ და ან არა. ეგუ-
 ბა ის გეგონოსთ, რომ მე თქვენი მოტყუება მინ-
 დოდეს! ეგუბა ჭიჭილობდეთ, რომ თქვენი და უე-
 რანტის დამოყვრების წინააღმდეგ ვიყო როგორმე.
 თქვენც ეგვი აიღეთ ჩემსედ? ამას ვი არ მოველო
 დი! ღმერთმა მშვიდობა მოგცესთ, წაღ გენებოსთ,
 ისა ქებით, მე აღარ გავერევა.

არგ.

აჭა ფულები! წაიღე!

სკაპენი

რათა, პატრონო? რა ჩემი საქმეა? არ გიჩხევთ,
 რომ მენდეთ. სსვა ვინმე მოწასეთ.

არგ.

კარგია ერთი, წაიღე და!

სკაპენი

არა, არ წავიღებ, თქვენ არ უნდა მენდეთ! ვინ
 იცის, ეგუბა მე თქვენი მოტყუება მინდა, რომ ფუ-
 ლი ჩემთვის წავიღო.

არგ.

წაიღე თუ ღმერთი გწამს, ღღინდ ის დაგი-და-
 წაბა კაცი ვი მომამოჩე თავიდაძი.

სკან.

ჯაკრი ნუ გაქვს, უკვალაჲებს გავაკეთებ, სულე-
 ლი ზრც მე განლაჲარ!

ანტ.

მე კი ჩემს გზას დაჲადგები, შინ წავალ ჩემთვის,

სკან.

მეც ესლაჲე იქ გახლავებით. (მარტო ერთი კი
 გაუძმარე, ახლა მეორეს უნდა, მიფუჲელ სელი. აი ისიც
 ბერ მოდის, რაღაც უძმავათ ერთი მეორესე თვითონ
 კე შინაჲეთ ჩემთან მოდიან.

გამოსვლა მეთერთმეტე აქტის ბოლო

სკანენი და ჟერონტი.

სკანენი (თითქო ვერ ჰხედავდეს
 ჟერონტს, გარბის და გამოძობის გამწარებული)
 დეჲრო! საბრალლო ჟერონტი! რა უნდა ჰქნას
 ჯადმა?

ჟერ.

მგონი ჩემს სახელს ახსენებს! ნეტავი რას აჲუ-
 თოთებიან ასე?

სკაპენი

ანაკინ ანის ქრისტიანი, რომ მასწავლობს სად
ანის უკრანტი?

ჟერ.

რა ანბანია, სკაპენ, რა დაგმარტინიათ?

სკაპ. (ვითომ ვერ მსმენს და ანტ
ესმის, გარბის და გამოარბის)

სად უნდა ვნახო, რომ ეს მოულოდნელი უბედური
შემთხვევა ვაწინაა?

ჟერ. (დასდევს სკაპენს)

რა ანბანია! არ იტყვი?

სკაპ. (დარბის)

ტყუილად ვეძებ აქეთ იქით, არსად არა სჩანს.

ჟერ.

გაწე, ვერა მსმენს, აგერ არაკარ!

სკაპ.

სად გადაკარგულა, დამართო ჩემო, რა ქნას კარმა?

ჟერ. (აჩეკებს)

შე თვალ დამდგარო, ვერა მსმენს, თუ რაკა
შენი საქმე.

სკაპენი

ახ, ჩემო სელმწიფე ბატონო! რამოდენი ხანია
 გამწარებული დაგეძებთ.

ჟერონტი.

ერთი ხანთია, რაც დაგდექ და არა მკვებულა!
 რა მოხდა?

სკ.

რა, ჩემო ბატონო და!..

ჟერ.

რა?

სკ.

თქვენი ვაჟი...

ჟერ.

რა დეჰმარტა?

სკაპენი

საშინელს ტუდსა და მოულოდნელს მდგომარეობას
 ში ჩავარდა.

ჟერ.

როგორ?

სკაპ

დიდი ხანი არ არის, რაც თქვენს ვაჟს შევხვდი,

რომელიც წაღაც თავის გუნებასუდ ვერ იყო, წა-
დგანაც თქვენ მიგოყენებით წაღაც უსიამოვნობა
და მეც შიგ გაგირევივართ, არ ვიცი კი რათა!
და რომ სეკდა გულის გადაწყობდა ნავთ-საყუდლი-
საგენ გავისვირნეთ. იქ ერთი ღამისი და საუცს-
კო გემი შევნიშნეთ. იმ გემის ბატონი ერთი
ვიღაც ასაღვასდა და დაწბისლური შესედულობის
თათარი იყო; მიგვიწვია გემსუდ და ათასის ალერ-
სისა და ზდილობიანის მოქცევის შემდეგ გაგვიძას-
პინძლდა სსკა და სსკა საიასაღო სილებთა და დვი-
ნობით.

ჟერ.

მერე რა ვუყოთ, მად უსიამო არა არის რა.

სკაპ.

მოითმინეთ ბატონო!. გაიგონეთ, მერე რა მოხ-
და. ჩვენ გასურვებულს ღმინსა და შექცევასი ვერ
შევნიშნეთ, რომ გემი მოხსნეს და შიგ შეგვადურ-
კეს შუაგულ ზღვასში. მაშინ კი მენავსუდ გადმოძ-
სკა იმ შეჩვენებულმა თათარმა და ასე ღამებაჩა თქ-
ვენთან, რომ თუ ასლათ ასლავე ხუთასი აქრე არ
გამოგიგზავნიათ ჩემთვის, ამ თქვენს შვილს ალყი-
რში ამოვაყუფინებ თავსაღ.

ჟერ.

რამ? დალანკრის ღმერთმა! სუთასი რქორკო?..

სკაპ.

დას, შენი ჭირიმი! და რჩი სხათის მეტი ბორ
 ჯათანც არ მომცა.

ჟერ.

დაუკლავარ! დაუკლავარ! იმ შეხვეკვებულ თათარს.

სკაპ.

ასლას, შენი ჭირიმი, თქვენ იცით, რეგორ მ
 ლე უშველით და გამომისხნით იმ თქვენ სატრფო
 შვილს.

ჟერონტი

არა რა ეშმაკათ მიწობდა გემზედ, რა უნდო
 და?

სკაპენი

ჩვენ რა მოგვათუქვებიუბდა, რამ იმასთან სხათ
 ბალას გადაგეკიდებოდით!

ჟერონტი

გასწი, სკაპენო, და მიდი და უთხარა იმ თა-
 თარს, რამ ასლათ ასლავუ გინიკლებთქო.

სკაზენი

ჩასა ბრძანებთ. ზღვაში საჩივარნი ვის გაუგონა. აბა იფიქრეთ, ჩასა ბრძანებთ მაგას!

ჟერ.

აწა, რა ეშმაკათ მიდიოდა იმ გემზედ, რა უნდოდა?

სკაზენი

ეტყობა, რომ იმ ბედისა ყოფილა, შენი ჭირიძე.

ჟერ.

გემის, სკაზენო, ერთი საქმე უნდა მაყო და დამაკალა!

სკაზ.

რა, შენი ჭირიძე?

ჟერონტი

მიდი იმ თათართან, უთხარნი, რომ ჩემი შვილი გამოუშვას და შენ კი იქ დარჩი სანამ მე ფულებს მოვაგროვებდე.

სკაზ.

ქ. შე დაღოცვილა! ნეტავი მაგას ჩასა ბრძანებთ! განა ისე სულელი გგონიათ ის თათარი, რომ ჩემისთანა უბრალო გაცში გასცვლის თქვენს

შვილს. ფასი ან იცის თუ! რაგორ ანა! ანგრე
 უთხარით და დაგიშაბავსთ.

არგანტი

ანა, რა ეშმაკათ მიდიოდან იმ გემსედ, რა უნ-
 დოდან!?

სკანზ.

რა იცოდან, ბატონო, თუ ეს საქმე მოვიდოდან.
 კარგია, დაეჩქარეთ ბატონო, თარემ იმ თათარმ
 მხალად რაი საათი მოგვცან ბარჯათ.

ჟერონტი

რაგორ ანობ, რამდენს ითხოვს?

სკანზ.

სუთასს რქარს.

ჟერონტი

სუთასს რქარს! არც სკტი სწამს, არც ჯვარი,
 იმ შეჩვენებულს?

სკანზ.

თქვენ გინდათ, რამ თათარს ჯვარი სწამდეს?

ჟერონტი

ანა, ერთი მითხარით, იცის ვი, სუთასი რქარ,
 რას შეადგენს?

სკაპ.

კი ბატონო, ან ორმოცდა ათი თუმანი, ასე მო-
 ვასსენებსთ, შენი ჭირიძე.

ჟერონტი

მერე, ალა-ალათ საშოგნი ჭონია იმ ეურუსაღს
 ებ ფულები კერაში სომ არ ითსრება?

სკაპ.

განა არ მოგესსენებათ, ისინი იმისთანა კაც-
 ბი არიან, რომ შებრალეა არ იტყვიან ადამიანის!

ჟერონტი

არა, რა უშმაკათ მიდიოდა იმ ტემსედ, რა უნ-
 დოდა?

სკაპ.

კარგი! კარგი! ნუ დავიწუებთ, რომ მსოფლოდ
 ორი საათი გვაქვს ბარჯი, დაეჩქარეთ.

ჟერონტი

დაიჭი, ეს ჩემი ეუთის გასაღები.

სკაპ.

მერე, შენი ჭირიძე!

ჟერ.

რეცა იმას ვაღუბ.

სკან.

კარგი.

ჟერ.

მარცხნივ ნახვ და დ კლიტეს, ჩემი დიდი წანდუ
 კის გასაღებს და ის ამოიღე.

სკან.

შერე?

ჟერ.

რატ იქ ჩემი ძველი ტანისამოსი იყოს, გაუიდე
 და მითი გამოიყიდე ჩემი შვილი.

სკან.

სამ ან ჭობდავთ, ბატონო! იმ ტანისამოსში
 რც მანეთსაც აწვინ მოგტყმისთ და მასთანაც წაღას
 დროში მოესწრობა, რომ კიდევ ღირდეს! განა
 აღარ გახსოვსთ, რომ დრო ცოტადა გვრჩება?

ჟერ.

აწა, რა უშავათ მიდიოდას იმ გემსედ, რა უნ-
 დოდა?

სკან.

ნეტავი ტყვილას უბრალოთ დროს ან ჭკარგო-
 დეთ! დაახებთ თავი იმ შეჩვენებულ გემს და იმას

ეტადეთ, რომ ღმერთი არ დაჰკარგოთ და საუკუნოთ
არ გამოეთხოვოთ თქვენს სასურველ შვილს. ახ,
ჩემო საბრძოლო ბატონის შვილად ვაი თუ ეს არის
ამ წამში აღუიწინსავენ გაგვრევიეს თავი, ზღვაშიდ
მიგაცურებენ და მე ვი აღაწაღდეს აღარ შეღიწ-
სება თქვენი ნასვას! ღმერთთა გულისა მსილავა, რომ
ჩემ მსწით არაფერი ღონე დამიკლავს და თუ ვერ
გამოგინსენით, ეს მამიშენის ბრძალა, რომელსაც სულ
არა დაჰკარგებინარ, თორემ ჩემი არა.

ჟერ.

მოიცადე, სკაპენო. მე წავალ და ვიშოვნო სადმე
იმ თულებს.

სკაპ.

ახა, დაეჩქარეთ, ბატონო, თორემ ვაი თუ დაგვი-
გვიანდეს.

ჟერმანტი

წამდენს ანბობ შენ, რთხას რქმას?

სკაპ.

არა, ხუთასს მოგახსენებთ.

ჟერ.

ხუთასს?

სკაზ.

დას, შენი ჭირიძე!

ჟერ,

აწა, რა უშაკი მიარბენიებდა იმ გემსედ, რა უნ-
 დოდა.

სკაზ.

მართალი ბრძანებას, მართალი, მაგრამ დროს
 რაღათ ჭკარგაკო.

ჟერ.

აწა, რა უშაკათ მიდიოდა იმ გემსედ, სსვა ად-
 გილი ველარ ხად ამოინისა ხასუინოთ?

სკაზ.

მართალს ბრძანებთ მაგას, აბა მალე, რაღას უნ-
 დით.

ჟერ.

ას, ის შესვენებული გემი!

სკაზ.

იმე! არ ჩაკვდა ამ გემს!

ჟერ.

ეური მიგდე, სკაზუნო, ასლა გამახსენდა, ეს კს
 რი ასლა მივილე სწორეთ მაგდენი ოქრო, მაგრამ
 იმს კი არ მოგელოდი, თუ ასე მალე გამიქრებო-

ღენ სელიდამ (ამოიღებს ქისას და გაუშვებს სკაპენს) ჭაა წაიღე და გამოიყიდე ჩემი შვილი.

სკაპ. (უნდა ჩამოაჩუკას)

ბატონი ბჰანდუბით!

ჟერ. (კიდევ აძლევს ქისას, ანც აძლევს)

უთხარა იმ თათარს, რომ ის ღვთის ჩისსკა ჩამ უოფილა.

სკაპ. (სელს აწვდენს)

ბატონი ბჰანდუბით!

ჟერ. (აძლევს ქისას)

ავასაკი რამ უოფილა.

სკაპ.

დას.

ჟერ. (კითომც უნდა მისცეს)

უსინიდირო, მტარცკელი!

სკაპ.

მანგრე ვეტევი! აღარაფერს აღარ დაუფარავ!

ჟერ.

უოვლის უსაფუძვლოთ მართმეკს ამ სუთას რქ-
არს.

სკაპ.

ცხადია, ცხადი.

ჟერ.

ასეთიღ დამარტოადეს, რომ გულსეღ დადგო-
 მოდეს ეს ფულები! შიგ ყელში გასირებოდეს!

სკან.

ძალან კარგი იქნება.

ჟერ.

და თუ ღმერთი შემეწია და ჩავიგდე რადისმე
 სელში, ვაყურებიე მის სეირს. იმას კი გაურჩი-
 გებ საქმეს.

სკან.

თქვენ კარგათ ბძანდებოდეთ, მაგას ყოლიფერს
 თვითო კაკლათ გადავსცემ...

ჟერ. (ქიხას ჯიბეში იღებს)

გასწი! გასწი და ძალე გამოიყიდე ჩემი შვილი!

სკან. (მისდევს ყრონტს)

ქეჩილა, ბატონო!

ჟერ.

რალა უინდა კიდევ!

სკან.

ფულები რა უყავით?

ჟერ.

განა არ მომიტია?

სკაპ.

არც კი გიფიქრობათ, ისევე ვიბეჭდი ჩაიდევით.

ჟერ.

გულის ეური დაძევაა...

სკაპ.

ასე ზგავს.

ჟერ

არა, რა ეშმაკი უნდა იმ გემსედ, რა მიაჩნებოდა? ის დასაწყვავი და დასაღუპავი გემა! ის შეხვეწებულნი თათარი!.. ჯანაბან მისი თავი და ტანნი!..

სკაპ. (მარტო)

ძალიან არ გამწარა! შეაფუცსუნა ამ სუთანმა ჩქრომ?! ძლივს არ გამოვტყუე? ასე მოგიხდება, შე ბერო კაცო შენა, ეს რა არის! კიდევ უარესს გიზავ; — დამასმინე შენ შეიღს, მაგრამ, თუ კაცი ველოფელვარ ის შე შენ გადაგდი!

გამოსვლა მეორე მხრით.

ოქტავი, ლეანდრო და სკაპუნი.

ოქტავი

რა ქენი, სკაპუნო? გარჩიე რამე!

ლევანდრო

მეც ხომ გამიჩივებ საჩქმე?

სკაბ. (აჩქარავს)

აი რასი რქვარ; მამათქვენს დავსტუშებ.

აჩქარავი

რს, ღმერთმა გიშეუღოს, ჩემო სკაპენო!

სკაბ. (ლევანდროს)

თქვენთვის კი ჰერა გავარბევრა!

ლევან. (აპირებს წასვლას)

მას მამკვლად ვარ და ის უფთელია. მე სეკბი-
 ნეტის ჯავრს კვლავ გადაურჩები.

სკაბ.

სად მიდისარ? სად! მოითმინეთ! დასეთ, რა გულ-
 ცმუტია!

ლევან.

რად გინდა?

სკაბ.

გული დამშვიდეთ, თქვენი საჩქმეც გავჩირად-
 დნე.

ლევანდრო

ას, სელასლად ვიტოცხლებ, ჩემო კარგო სკაპე-
 ნო!

სკაპენი

მსოფლად იმ ჰირობით გიკეთებთ ამ საქმეს,
რემ ცოტათი მამითქენის ჯვარი ამომყრეკინოთ
ცილის მოგონებისათვის.

ლენდრო

რაც გინდა ქენი! თანა-სმავარ.

სკაპ.

მოწყებთან.

ლენ.

დას.

სკაპ.

მაშ კარგი, მიიწოვი ეს თქვენი სუთანო ლქრო.

ლენდრო

მე მივაშურებ და ახლავე გამოვისსნი იმ ჩემს ძვირ
ფასს ტუვეს

მოქმედება შესაძვე

გ. მოსელია პარტელო

ზეზბინეტა, გიანტა, სკაშენი და სილიბისტრო.

სილიბისტრო

თქვენს საყვარლებს ჰსურსთ, რომ თქვენ ერთად დაუსვდეთ და მე მისთვის გასკელით, რომ შუგა-ტუობინოთ....

გიანტა (ზეზბინეტას)

იმედი მაქვს, რომ ორივე სიამოვნებით ავანტურ-ლებთ მაგ სურვილს. მე ძალიან მოსწონთ ვაწ, რომ ამისთანა მეგობარი შევიძინე და იმედიან, რომ ჩვენს საყვარლების ერთმანეთთან მეგობრობას, ჩვენ ერთმანეთთან მეგობრულად დაგვაკავშირებს.

ზეზბინეტა

ჩემის მხრით მე ყოველთვის მზათა ვაწ გიგინ-რო მეგობრობას, თუ გი შენს ერთად მისოვენ.

სკაპენი

სიყვარულს?

ფერბინ.

მაგისი კი რა მოგასსენო? მაგაში კი ცოტა ვერ
გასლავარ გამოუღვი.

სკაპენი

მე მგონია, რომ ჩემი ბატონი შვილის შესახებ
კი სხვა ანგარიში უნდა იყოს. რაც იმას თქვენთვის
საქმეები ჩაიდინა, მე მგონია, საკმაო იყოს, რომ
თავი შეგაყვაროს.

ფერბინ.

რა მოგასსენო! მაგაში კიდევ ვერა ვხედავ სი-
ყვარულს და მსახურების სურვილს. მე ისეთი სადი-
სიანი სასიამოვნო ვარ, რომ სან და სან დაცინება
მაყვარს ზოგიერთს რამეებსკად, და შენი ბატონი
დიდი შემცდარია. თუ იმას ვთქვით, რომ ერთი
მსოფლიო ჩემი გამოყიდვა საკმაო იყოს მის შესა-
ყვარებლათ. არა. სინამ არ შემირთავს, იცოდეს ვერ
დამისაკუთრებს, რომ უნდა იყ.

სკაპენი

მაგას რაღა თქმა უნდა.. განა მაგაში კვი

გაქვსთ? რა ბრძანებაა. თქვენს ბედნიერებას სადა ვა-
 ტივსედ თქვენსედ ის უფრო ჭეიქრობს. — დარ-
 წმუნებული ბძანდებოდეთ, რომ მაგ საქმეებში მეც
 არ გავერეკოდი, თუ ჩემს ბატონის შვილს ხუფ
 სსვას ანგარიშები არა ჭქონდეს.

ფერბინეტა

მკვება თქვენი სიტუვას, მაგრამ, მეშინია, ვაი თუ
 მამამ შეგვიშალავს სელი.

სკაპ.

ფიქრი ნუ გაქვსთ! ისე მოვასყრსებთ, რომ უკე-
 თენი აღარ უნდოდეს.

გიანცინტა (ფერბინეტას)

ჩვენის ბედის ერთნაირობაში კიდევ უფრო უნდა
 გაბტვიტოს ჩვენის მეგობრობის გავშირი: ჩვენ რჩი-
 ვებს ერთი და იმავე საქმის გვეშინიან.

ფერბინეტა

თქვენი საქმე სულ სსვას არის: თქვენ ის უბიწა-
 ტესობა გაქვსთ ჩემსედ, რომ იცით თქვენი გვა-
 რიშვილობა, შეგიძლიანთ მშობლები მონახოთ, და რა
 ღარი ისინიც სელს შეგიწეობენ, ადვილათ თავი გა-
 იმარტლოთ და საქმე გაიჩიგოთ. მე კი შემწეობას არ-

საიდამ კელი. დაწმუნდით, რომ იმ კაცის სურვილი, რომელიც მსოფლიდ იგულებში წსკდავს კეთილ-დღეობას, საუგუნოთ ბოლოს მოუღებს ჩემს ბედის წყას.

გიატინტა

მაგიერათ, თქვენ შეგიძლიათ დაწმუნებული იყოთ თქვენის საუკარლის თანაგრძნობაზედ; და მე იმედი არა მქვს ჩემი ოქტაკის: არა მგონია; რომ მისმა სიუკარულმა დიდი სანი გასტანოს.

ფერბინ.

მისგან გულის აცურკების ნუ გეშინია. თქვენ შეგიძლიათ, რომ თავი შეაუკაროთ და საუგუნოთადაც დაჰსკვოთ. ამ შემთსვევაში ვეელას უარესი ის არის, რომ მშობლები სელს უშლიან.

სკაპენი

ეს, რატომ უოველთვის გამარჯვებულნი არ არის ტრფიალი გული! სასიამოვნო მაშინ არის სიუკარული, თუ სელს არაინ გიშლის.

სკაპენი

შემტდარი ბძანდები მაგაში. უშფოთველი სიუკარული არცკი ვარგა. გაუსსლეტელი ბედნიერება კაცს თავს აბესრებს. რთივე უნდა გამოსტადოს კაცმა: ტე-

ბილიცა და მწარეც. ცოტა რდენი ხალკელი გულს
 ხან და ხან არას აწეებს, რომბოლას უფრო იამოს
 სიტკობა.

ზერბინეტა

ახა, ჩემო სკაპენო, ერთი მოძიეუვი, როგორ
 გამოაღალე ფულები იმ შენ ძუნწ ბებრუსანას? ძა-
 გითი ძალიან მასიამოვნებ.

სკაპენი

მაგას, შენი ჭირბიე, სილიბისტრო, მოგასხე-
 ნებსთ და მე კი არა ძცალიან! ცოტა ჯინი უნდა
 ამოვიყარო ერთი ვისმესი, ჩემდა სასიამოვნოდ
 გული ვიჭეწო.

სილიბისტრო

ეჰ, თაკვი დახეზე. მაგასედ ნულასხს ფიქრობ.
 არა, თვითონ შენ იფიქრე რა საჭიროა?

სკაპენი

ისე ტყვილა. მე ძალიან მიუვარს მატნაირი ვა-
 ბედული ოანები.

სილიბისტრო

დამიჭერე, თაკვი დახეზე.

სკაპენი

გეუბნები, არ დავანებებთქო.

სილიბისტრო

ახა იფიქრე, რა უშაკა უნდა...

სკაპენი

თვითონ შენ რა უშაკათ ჩამციკებისა? რა შენა
საქმეა, რომ ერევი.

სილიბისტრო

იტოღე, მოგხვდება.

სკაპენი

ჩემმა ზურგმა ინალვლას, შენ რა გენაღვლება.

სილიბისტრო

კისერიც მოგიტყვია. . რა შენაღვლება! რაც გინ-
და, ისა ჭქენი!

სკაპენი

მაგასთანა ცოტა რამე ვერ შემახერებს. მე ძა-
ლიან შევავრებინ ის ღობიო გაცეპი, შიშით რომ
ვერა ფერ საქმეში ვერ ერევიან სოღმე.

ზერბინეტა

მაშ ჩვენ თქვენი შემწეობის იმედი გვექნება.

სკაპენი

მიბძანდით! შეც ესლავ გასლებით. ფრთხილათ
გი იყავით! აწავისთან რამე წაგცდესთ. თორემ თუ

შეძიებულს ჩემი სწიკები, სასიამოვნოთ ვეღარ და
 მიწხება საქმე.

გამოსვლა მეორე.

ჟერონტი და სკაპენი.

ჟერონტი

აბა სკაპენო, როგორ აწის ჩემი შვილის საქმე?

სკაპენი

თქვენმა შვილმა თავს უშველა, მაგრამ თქვენს
 საქმე გი ცუდათ აწის. ასეთი საქმე დაგემართებათ,
 რომ ზეტი აღარ შეიძლება. უნდა გამოგიტყდეთ,
 ახლა რომ შინ ბძანდებოდეთ, ათასჯერ უფრო დამ-
 შვიდებულნი მქნებოდა გული.

ჟერ.

რა მემართება?

სკაპ.

ახლა, სწორეთ ამ წამში ახ, გამწარებული გეპე-
 ბენ აქეთ-იქით მოსხვლავათ.

ჟერონტი

მე?

სკაპენი

დას.

ჟი^ა.

ვინ დამეძებს?

სკაპენი

ოქტავმა რომ შეიერთა, იმ ქალის ძმა. მისი
 დის ქორწინების მოშლის მიზეზი იმას ის ჭკო-
 ნია, რომ თქვენ გინდათ მის შვილს თქვენი ქალი
 შეერთოთ და გამწარებულს უნდა, რომ თავის გუ-
 ლის ჯავრი თქვენსედა ამოიყაროს! ამ ჩემს გაუზა-
 ტიურებას არ შევარჩენ, მაინც და მაინც უნდა მო-
 ვკვლავ, “ იმასის თქვენსედა.. მეგობრებიც თავისავით
 რეტიანები ჭეოლია, მისი არ იყო, ისანიც აქეთ-
 იქით დაგეძებს, მე თვითონ ჩემს თავლითა ვნახე სალ-
 დათები, გამფლელ-გამომკლელებს თქვენსედა ჭკითსავ-
 დნენ და ახლა ირგვლივ შემოერთვენ თქვენ სახლს,
 ასე რომ საძრავი დონე აღარა გაქვსო. ველარც
 იქით წახანდებით და ველარც აქეთ. ტყვილა ნუ
 გაქანდებით, თორემ გიგდებენ სელში.

ჟერ.

ახა დმერთო! ახა დმერთო! რა უნდა გქნა? რა-
 ლა მეშველებს?

სკაპენი

მეტ ვერა მომიფიქრებია რა, შენი ჭირიძე! ეს მან-
 თალი საქმეა, რომ მეტ თავიდან ფეხებამდე ვიწვი
 შიშით, სულ მაგანკალებს. მოითმინეთ.. (გაჭყურებს
 და ვითომ ვიღაც გადაუტ დანახსა შორს).

ჟერ.

ვაი!

სკაპენი

აწა, აწა! აწავინ არის. ნუ გეშინიან!

ჟერ.

ვერაფერს მოიგონებ, რომ მიშეუღო?

სკაპენი

შეიძლება, რომ მოსკონსონს კანმა, მაგრამ ვაი
 თუ მისი გულისათვის ძალღვეთ გამგუდონ.

ჟერ.

ას, ჩემო სკაპენო! დამიმტკიცე ერთგულება და
 ღვთის გულისათვის ნუ მიმტოვებ.

სკაპენი

ნეტავი რას მიბძანებთ, შენი ჭირიძე! ისე მე-
 ბრალებით, რომ აღარ შემიძლია, თქვენს მტერს
 სკაპულ-დაკრეფილი შეგსკრებოდე.

ჟერ.

ახა თუ ღმერთი გწამს, და მეტე მე ვიცი შენი
პატვიის ცემა, ცოტა როგორც კი დაძველდები,
ამ ტანისამოსს მასწინვე შენ გაჩუქებ.

სკაპენი

მოითმინეთ. ერთი რამ მოგიგონე... ამ ტომარა
ში უნდა ჩაძვრეთ.

ჟერ.

ვაიკე! (ვიღაცას შენიშნავს)

სკაპენი

არაფერია, ნუ გაშინიანთ! მე მოგასხეუნებთ, რომ
ამ ტომარაში ჩაწეპით და გაუნძრევლათ განაბეთ
სული; მე უზურგსეთ მოგაკვიდებთ, ვითამ ტვირთი
სარ რამე, და ისე მიტიყვანთ სასლში, რომ შიგ
შუაგულ მტერებში გავივლი. მეტე იქიდან თვი-
თონ ჩვენვე გამოუსიოთ იმათ დაიარაღებული კა-
ცები! ხომ მისვლით?

ჟერ.

რა გგონია? ეგ ძალიან კარგი იქნება!

სკაპენი

უკეთესი აღარ შეიძლება, თვითონ ნასაკო! თავი-

სთვის) დამატად, შე დაწუკვლილო ბებრო და შენ
 გაუურებიუბ შენ სვირს. —

ჟერ.

რას ანობ?

სკაბენი

მე მოგასსენებთ, რომ სულ ერთიანათ სელში
 ვაგლებთ ამ ჩვენ მტერებსათქა. აბა ჩაძვერით და
 იცოდეთ ვი, რომ იქიდამ თავი არ ამოყოთ, არც
 ვეინძრეთ რაც უნდა დაკმაძროთ, თორემ...

ჟერ.

ფიქრი ნუ გაქვს. ჩემს ვისერსედ იყოს.

სკაბენი

დაიმაღეთ კარგათ. აი აგერ მოდის ერთი ავა-
 საკი (სმას იცვლის) ეს რასა ჰგავს! ნუ თუ ვერ
 მოკვლას ჟერონტი? ვინ გაბედავს, რომ დამიძალოს
 და არ მაჩვენოს მისი თავი? მიწა რომ გასკრიტოს
 და ქვესენელში ჩაძვრეს, იქიდაძაც ვი ამოვიყვან ყუ-
 რის წიაქწიაქით». (ჟერონტს თავის სმით) თავი
 არ ამოყოთ. (სმას იცვლის) ეს ვინა სდვას იქ
 ტომარა მოკიდებულა?, რა გუბავსო — ჩემო ბატონო?
 „ერთ ოქროს გაჩქებ, თუ მასწავლი, სად შემოდინა,
 რომ ჟერონტი ვნასო?“ თქვენ ჟერონტს ეძებთ?

„დახს იმ ღუთის რისხვას!“ მე რე რათ გნებავსთ? „რათა მნებავს?“ დახს, ნება მომეცით ჭკითხოთ? „მინდა, რომ ამ ჯოხით დაგებოკო.“ თუ უგატრავათ არ ვიწინები, მოგასხსენებ, რომ ყურონტი მანგრე ალა-ალა გასლასავი კაცი არ გასლავსთ. „კინა? ის სანაგელი? ის შირუტუვი ყურონტი?“ დახს, უ. ყურონტი არც შირუტუვი გასლავსთ და არც სანაგელი და გიჩქვოთ, რომ ცოტა უდიდობით ილაშარავოთ იმასე! „როგორ ჭბუდავ მის გამოსარჩლებას შე სანაგელა შენა.“ მე ვესარჩლები, როგორც კეთილსა და შატოლსანს კაცს. „მაშ შენ, გეტყობა, მისი მეგობართაგანი ხარ?“ დახს, მეგობართაგანი გასლავარ. „კარგი დაგეძართოს! სწორეთ მისი მეგობარი ხარ!“ გეუბნებით, რომ ვართქო! „მაშ თუ მანგრეა, მომიცადე, შენს სეიჩს გიჩვენებ, ეს შენ, შე ძაღლა შენ! ესეც კიდევ შენ! (ურტყამს ქერის ტომარას) (ისე ჭევირის თითქო იმას ურტყამდენ) ვაი! ვაი! ბატონო შენი ჭირიმე! მანატივეთ! ვაიმე! ვაიმე! მოკვდი ჩემო ხელმწიფე!.. ვაი, მოკვდი, დედა ჩემო! ჭირიმე! (სხვისი ხმით), „ასლა კარგი, ეს ასე გადაეცი ჩემ მაგიერ შენს ყურონტის, მშვიდობით“ (თავს უკრავს) ოიჭ!

ოიჰ! მომკლას იმ ღვთის შიშისგან წყეულმა!

ჟერ. (ამოყოფს თავს ტომშიდამ)

ოხ, სკაპენო, მეტი აღარ შემიძლიან.

სკაპ. (ავათმოფიის სმით)

ოჰ, ბატონო. დამამსინჯეს! რა საშინლად მე-
წვის სურვილის კანი, რომ იტყოდეთ! გვერდები და-
მაღეწეს... ოჰ...

ჟერ.

როგორ!... სულ მე არ მიტყუებდა?

სკაპ.

აწა, შენი-ჭირიძე. მხოლოდ ჩემ სურვილად ტა-
ფა-ჩიკაობდა.

ჟერ.

რას ანობ კაცო! განა მე ვერა ვგონობდი? ას-
ლაც მთლათ ერთათ გვერდები მისურს.

სკაპენი

აწა მეტი, მოგასსენებ!... შემიძლება, ჯიხის წვე-
რი მოგვსვდათ სადმე, თორემ თვითონ ჯიხს
ვი ჩემს სურვილად გაჭქონდა ბრატა-ბრატო.

ჟერ.

მას ისე უნდა გამდგარიყავო განსეუდ, რომ ჩე-
მიდო არ მოეწია ჯიხს.

სკაპ. (ისევე ჩასვამს ყერონტს ტომარაში)

ფრთხილათ იყავი. აი კიდევ ვიღაც საეჭვო გა-
 ტი მოდის აგერ. (გამოიხედავს სმას) დალსაგონს
 ღმერთმა! მთელი დღეა დაკრძობა გაბრახებულ-
 ვით და ვერსად ვერ შევსვდი იმ უშმაგის გავარდნილ
 ყერონტს! (თავის სმით ყერონტს) დაიძაღეთ! კარ-
 გი. (სხვისი სმით) ეი! შენ, ძმობილო! ერთი მით-
 ხარე, ყერონტი, სომ არსად გინახავს? არა შენი
 ჭირიძე! არ მინახავს!... „მართალი მითხარე? საჭი-
 რია ჩემთვის! მინდა, რომ ერთი კარგა ლამაზთ
 შევასურგო ამ ჯოხითა და სამიოდე ეს სძალიც უში-
 შვლო გვერდებში.“ თქვენი რისხვა არა მქონდეს, არ
 ვიტოდე სად იყოს. „მაგ შენ ტომარაში რა ინ-
 ძრევა ეგა?“ არათუ შენი-ჭირიძე! რა უნდა ინძრე-
 თდეს?.. „ვიღაც გეავს დამაღული?“ სრულიადაც არა!
 „მე მინდა, რომ სძალი შემოგვჭრა მაგ ტომარას.“
 (თავის სმით) რას ხვინსვალობ, რომ სვანსვალობთ,
 შე დალოცვილო!.. (სხვისი სმით) „მაჩვენე, რა არის
 მანდი!“ ვერ მიჩვენებთ! „რათ, ვერ მაჩვენებ?“ იქ თქვე-
 ნი ხანახავი არა არის რა.. „მე მსურს!“ მემანინტ ვერ
 გიჩვენებთ. „ვის უბედავ მაგას, შე წუწვის-შვილო?..“

აქ, შენი-ჭირიძე, ჩემი საგძალა, სხვა რა უნდა ს-გ
 სლდესთ! „მინკენე მეტქი!“ ან გინკენებთ, რას ჩამ-
 ტივებინასათ! „მე შენ ერთს გარჯათ შეგზეულდა...“ მე
 მაგისთანა ფასი-ფურსების ან მეშინია. „თუ ან მინკე-
 ნებ და ესეტ შენ.“ (ურტყავს ტომარას) მოგვედი.
 მოგვედი ვაიმე! ვაიმე. ვაი დედამეო! ბატონო, შე-
 ნი-ჭირიძე შინატივით!... ვაი! რიჭ! რიჭ! „ჩქე, ანა,
 ანა, გაიძა? მანგრე გინდოდა შენ. აწ მშვიდობით
 მეორეთ ჭეუა ისწავლე...“

შერ. (თავს ამოყოფს.)

რიჭ! რიჭ!... ნეტავი რათ აჯავრებდი ისე? განა
 ტკბილათ და თავ-მდაბლათ ვერ შეესვენებოდი? შენ
 სულ გადარე!... რიჭ. ვგვდები, დედა ჩემო!.. რიჭ!..

სკაპენი

რიჭ, მე კიდევაც გავთავდი და...

შერ.

დალასკრებს დმერთმა, მაინც რომ ან ანდილდა
 ამ ჩემს ზურგს!

სკაპენი (მალავს ტომარაში)

ფრთხილათ იფაკით! აგრე მოდის ერთი ჯანი
 სალდათებით (სხვა და სხვა სმებით) ჭეი! ჩქარა, შე-

რანტი მონასეთ, დაძებნეთ ყველგან, არაფერი
დაგრჩესთ დაუნსრეკელი, იქით, აქეთ მიასედ-მთი-
სედეთ. ახლა სად წავიდეთ, მარჯვნივ? არა მარცხ-
ნივ წავიდეთ, ის აჯობებს, ჭეი, აქეთ, აქეთ! არა,
ისევე იქით!... კატრა, აქ მოდით, აი აგერ არის მისი
მოხამსასურე. ეი, შენ, ავასაკო, სად არის შენი ბა-
ტონი? აბა გვითხარი მაღე! — ახ, თუ ლმერთი გწამს
თავი დამანებეთ! რა გინდათ ჩემგან! „გვითხარ სად
არის შენი ბატონი! მაღე! „ეჭ, თავი დამანებეთქო,
გუუბნებით... (ყერონტს ამოუყვია თავი და გაშტე-
რებით მიჩერების სკაპენს) „თუ ახლავე არ გვიჩვენე,
ახლავე სიკვდილსედ მიგაყენებთ!“ რიც გინდათ ის
მიყავით!.. სიკვდილს ვიჩრეკ და ჩემს ბატონს გი
არ ვუღალატებ.. მაშ კარგი და ესეც შენ. (მოუ-
ქნებს ჯოსს ტომარას და რომ შესედავს ყერონტს,
გაიქცევს) ვაააიე!...

ყერ.

შე შეჩვენებულა, შე ავასაკო, შე ცუღლუტო,
შე კატრის მკვლელა, ეს რა მიყავ?

გამოსვლა მესამე.

ზეზბინეტა და უკონტი

ზეზბინეტა (უკონტის ვერსედავს და იცინის)
 სა! სა! სა! სა! სეიჩი თუ გინდა, სწორეთ ეს
 აჩის!

უკ. (ვერსედავს ზეზბინეტას და სკაზენსში ჰევირის)
 მოიტადე, მოგაგონებ. სულ ურმით გდეკ შე შე-
 ზკენებულ, შე ღვთის ჩისხვავ შენ..

ზეზბინეტა (ვერსედავს უკონტს)
 სა! სა! სა! სწორეთ სასაცილო ანზავა! სა! სა!
 რა სულელი უოფილა ის ბეჩივადი. დმეჩთო ჩე-
 მო! სა! სა! საჰ..

უკ.
 მე მგონია, რამე აქ სასაცილო არა იყოს რა?
 ზეზბინ.

რასა ბძანებთ?

უკ.
 მე მგონია, რიგი არ იყოს, რამე დამტინით!..

ზეზბინეტა

თქვენ დავტინით?

ჟერ.

დას, მე...

ზერბინეტა

რა ბრძანებაა, გულშიდაც არ გამოვლებია! თქვენ
ვინ გეცინისო.

ჟერ

ზიზგული თქვენ. შიგ ცხვირ-ზირში მყვრით სი-
ცილს.

ზერბინეტა

თქვენსედ მე სრულადაც არ ვიცი. ეს ეს არის
ერთი სასატილო ანბავი მითხრეს და ის მაცინებს.
ის ანბავი მეც მესება ცოტა, მაგრამ მანც იმასედ
უფრო სასატილო საქმე ძნელათ მოხერხდება, რომელიც
ასლა ერთმა ყმაწვილმა კაცმა მამა მასს უყო, ფუ-
ლი რომ დაეტყუებია, ძნელათ მოხერხდება!

ჟერ.

ფული რომ დაეტყუებია მამასთვის?

ზერბინეტა

თუ გნებაგსთ, მოგიუგებთ. მე რასაც ვი ვაპი-
გონებ, ძალიან მიუყარს, რომ სსკებთანაც ვიტრტინო
სოლმე.

ჟერ.

ჰე! ჰე. აბა ერთი გვიბძანეთ, რა არის?

ზეზბინ.

მე მგონია, აწავის სახეებელი იქნეს, რომ მოვი-
 ეკეთ! აი რაშიდ არის საქმე! ჟერ უნდა მოგასხენოთ:
 რომ ეგვიპტელები რომ არიან, ბოშა დედაგატები,
 ათასის დღეატა-ცგეთით რომ ირჩენენ თავს და აქა-
 იქ დაწანწალებენ, რაღაც უცნაურათ, ბედმა ჩე
 მი თავი იმათ ჩაუგდო: სელში. აქ ქალაქში,
 რომ მოკედით, ერთმა უმაწვილმა კატმა მომეჭა თვა-
 ლი და მოკეწონე!... დამიწყო არშიულობა, რაღაც
 იმედი ჰქონდა, მაგრამ არა გამოუვიდა რა!... წაუ-
 სდა სრბეები... საქმე კიდევ იმან უფრო გაუძნელა,
 რომ მე თვითონ სხვის სელში ვიყავი, ჩემდა თა-
 ვათ ნება არაფერისა მქონდა. ბოლოს ეგვიპტელებმა,
 რომ შეატყვეს, იხრუკებაო, სასსარჩი სთხოვეს ჩემ-
 ში და ფასიც გადაუჭრეს. ჩვენდა საუბედუროდ იმას
 ფული არა ჰქონდა და მამა კი ძალიან ძუნწი ჰყავ-
 და. დალასკრეს დმერთმა, არ იქნა ვერ მოვიგონე
 მისი სახელი... მოიტადეთ. — თქვენ ვერ დაასახელებთ
 იმ კატს, რომელიც აქ სუყველას საშინელ სააწავო
 ძუნწათ მიაჩნიათ.

ჟერ.

კერა.

ზეზბინ.

მინი სასკელი... რანტი... ა... რანტი... ანა!
 ჟერანტი. დიას სწორეთ ასეა, ჟერანტი ქქვიან.
 რას მოგასსენებდით? ჰო, დღეს ეგვიპტელები სსვა-
 გან მიემგზავრებოდენ და რამ მე საუკუნოდ არ
 დაგქვარგოდი ჩემ საყვარელს, თავისი მსახური მო-
 ინძარა! იმის მსახურს მეტ კარგათ ვიცნობ, სკაპე-
 ნი ქქვიან! დაუფასებელი კაცი რამეა! უოკული ქქვის
 ღირსია.

ჟერ. (თავისთვის)

ჰაი შე საძაგელო, შენი!...

ზეზბინ.

ასლას წარმოიდგინეთ, იმ მსახურმა რა საიწათ
 გაატურავა. ეინკაზედ ის სულელი ბერიკაცი. სა! სა! სა!
 რატა გამასსენდება სოლმე, არ შემოდლიან, რომ სიცი-
 ლი მოვიკავო, იმან მონასა ის კიდ-ყანგი ბებერი
 ძალი და უთხრა, რომ მე და შენი შვილი
 ნავთ-საყუდელში ვსეირნობდით, ერთმა დარბაისელ-
 მს თათარმა თავის გამსედ მიგვიპატიყა, გაგვიმას-

შინძლდა და ამანობაში შიგ შუა გულ ზღვაში მი-
 გვარტემია თავიო. ბოლოს მე გადმოძისკა ნაკვებ, უკა-
 ნკე გამომძისტუმრს და ისე დამაბარა ჩემ ბატონთა-
 ნო, რომ თუ სუთასი ოქროს ასლათ-ასლავე არ გა-
 მოგიგზანია ჩემთვის, შენის შვილის სასხრათ, გა-
 მოეთხროვე, ალყირში ამოვარფინებ თავსაო. ვერ
 წარმოიდგენთ, თუ რა მოუვიდა იმ ბერი-კაცს: ერ-
 თის მხრით შვილის სიყვარული ჰქლავდა და მეო-
 რეთი სიძუნწე. იმ სუთასი ოქროს გადახდას სუ-
 თასჯერ რომ ეკრათ გვერდებში ხანჯლის წვერი, ის
 ეჩნია. არ იცოდა, რა უნდა ექნა; ისე იტანჯუ-
 ბოდა, რომ ათას წამებეს იგონებდა შვილის გამო-
 სასხნელათ, ფულის მიტემას კი ვერ ჰბედავდა, ვერ
 ელყოდა. სა! სა! სა!... სან ვითომც საჩივარს უპი-
 რობდა ზღვაში მტურავ გემს! სა! სა! სა!... სულ
 მოსამსახურეს ესვეწებოდა, სანამ ფულებს მოვა-
 გროვებდეთ, ჩემის შვილის შავიერი შენ დაწი
 გემსედ ამანათადო; ვითომ ატუუებდა რაღა. სა!
 სა! სა! სა! სან ესვეწებოდა, რომ სუთასი ოქროს
 ჩემი ძონძეი გაჭყიდეთ! სა! სა! სა! თვითონ ბი-
 ჭიტ ძლივს იჭერდა სიცილს ლაზარაკის დროს. —

საბრალლო ძუნწი თურძე წამდა-უწუმ იძახდა ცრე-
ძლის ღუჭით: «აწა, რა უშმაკი უნდა იმ გემსედ?
რა მიახბენინებდა! აჭის შეჩვენებული თათარი და სს!».
ბოლოს, ბეკრის ცრემლებისა და ვაი ვაგლასის შემ-
დეგ... მაგრამ რა გეძარბებთ? თქვენ მგონია ეს
ანბავი აწაფრათ გეპჩინებთ: განა სასაწილო აწ
აწის თქვენთვის ეს ანბავი?...

ჟერ.

მე მგონია, რომ ის უმაწვილი კაცი სასიათ გა-
ფუჭებული და საძაგელია, და მძმა მისიც, რომ ეკა-
დრება ისე დასჯის. იმ შეჩვენებულ ეგვიპტელ ქალს
აყურებიებს, როგორ უნდა ოჯახის შეილებს.. გარ-
ყვანა! და შენ ველარ დამიძვრები ხელიდამ, შე ღვთის
რისხვავ სვაზენო!... დღესვე თხასავით ჩამოგვიდებ
ავაწავო. (მიდის).

გამოსვლა მეოთხე.

სეზბინეტა და სილიბისტრო.

სილიბისტრო

სად დაივარდეთ? იცით, რომ ახლა ეს-ეს იყო
თქვენის საყვარლის მძამს ემუსიფიკაციით?

ზეზბინ.

ბესა, რა ვიცოდა და მე გი სულ თვითო კაკლად
 ძოვუყუვი, რატ გი სკაპენმა უყო.

სილიბისტრო

ასა დმერთო! ეგ რა გიქნიათ?

ზეზბინ.

რა გაწყობა. ხჩანს ანგრე უნდა მომხდაწიყო!
 მასთანაც იმან ინაღვლოს, თორემ მე რა?

სილიბისტრო

აწა. მაინც, რა გესალისებათ, ვინაც გი შეეყრე-
 ბით, უკვლასთან ტიკტიკი? განა არ შეიძლებადა,
 ენისთვის კბილები მოგეჭიროებიათ?...

ზეზბინ.

ერთი არ იქნებოდა? სხვისგან სომ მაინც შეიტ-
 ბდა.

გამოსვლა მენუთე.

არგ. (სტენის იქით)

გი, სილიბისტრო!...

სილიბისტრო (ზეზბინეტას)

სასლშიდ წაბძანდით ახლავე. არ გესმისთ, რომ
 ჩემი ბატონი შექსის (ზეზბინეტა მიდის).

გამოსვლა მეექვსე

ანტონი და სილიბისტრო.

ანტ.

თორემ მაგისტანსა პირობა გქონდათ შეკრული ავანსკებს! შენ სკაპენო და შენც ჩემო საქებო გაყო! შეთქმული იყავი ჩემს გატარებაზედ? გინდოდათ, რომ გაგეგოებოეთ? ა? ისა გონიათ, რომ შეგარჩენთ ამ ამბავს?

სილიბისტრო

მე, შენიჭირიძე, მაგ საქმეში სული დამიხანია და კიდევ ფიცით შემიძლია მოგასსენოთ, რომ თქმნილის ოდენა ბრალად არა მქვს. მაგ საქმეში არც კი გავრეულვარ.

ანტ.

ანათეწია, მოიტადე და მე გავარჩევ მაგ საქმეს, გამოვიპყვევ, ის ნუ გონიათ, რომ თვალები ამიხვიოთ!..

გამოსვლა მეშვიდე.

ჟურნალი, ანგანტი და სილიბისტრო.

ჟურნალი

ას, ბატონო ანგანტო! გერა მსედავთ, რა საძა-
 გულ მდგომარეობაშიდა ვარ?

ანგ.

ანტ მე გასლავარ უკეთესში, ჩემო ბატონო!...

ჟურნალი

იმ შეჩვენებულმა სკაზენმა არ რაგი სუთასი რქრო
 გამომტყუა.

ანგ.

მაგ ავაზაკმა სკაზენმა მეც რჩასი რქრო დაბტ-
 უა.

ჟურ.

ქვ კიდევ აჩაფერი, რომ მარტო ეკ ეკმარებია, მაგ-
 რამ მისთანა საქმე მიუო, გამოთქმისა მრცხვენთან.
 მაგრამ არ შევარჩენ კი...

ანგ.

მეც ვასუსს მოკსთხოვ!

ჟერონტი

ოჲ! სასწაყოთ გადაუსდი!... სამაგალითოდ!..

სილიბისტრო (თავითვის)

თავს უნდა ვუშველო, თორემ ცუდათ მოვა ჩემი საქმე. თუ ღმერთი შეემწია, მოვასურსე რეგოტმე და ერთი ვქუსლე აქედამ...

ჟერონტი

ეს ამან კიდევ თქვენი ჭირი წაიღოს, ბატონო ანჯანტო. მაგრამ ჭირი ყოველთვის ჭირს ეკიდება. იმედი მქონდა, დღეს ჩემს ქალს შევსკდებოდი, მაგრამ ეს-ეს არის ასეა გაგიგო, რომ ის დიდა სანის კიდევაც გამოსულა ტარენტიდან და ვაი თუ სღვასიდაც დამეღუბა...

ანჯანტი

ახს! ღმერთო ჩემო! ნეტავ რათა ქისტოები ტარენტში? განა არ შეგქმლო, რომ თანა გუელოდა?

ჟერონტი

მაგისი ცოტა მიხეზი მქონდა, რომ დამეფარა ჩემი მეორე ცოლის შეერთვა. მაგრამ ამას რას ვხედავ, შენა/სარ ძიძვა?

გამოსვლა შერვე.

ანტონტი, უკონტი, ნერინა და სილიბისტრო.

ნერინა (მუსლებსუდ ესვევა უკონტის)
 ახ, პატონო მანდოლიერო, როგო...

უკ.

მანდოლიერს ნულა შეძახი! უკონტი დამიძახე..
 აწ მიწეზი ახარა მაქვს, რომ ჩემი ნამდვილი სასე-
 ლი გიდეკ დავიჯარო!

ნერინა

დმერთო შენს მადლს! თქვენ ვერ წარმოიდგენ
 პატონო, თუ რა გვიყო მაც სასელების აჩვე-და-
 რევამ! სულ გზა და კვალი აგვიჩია და სელი შე-
 გვიძალა თქვენს ქეხნაში.

უკ.

ჩემი ცოლ-შვილა ხად არის.

ნერ.

თქვენი ქალიშვილი აქედამ შორს არ გასლავსთ,
 მაგრამ ვერ შეგვედროთ, რომ ჩემი დანაშაულობა
 მამტივოთ: იმედი რომ დავკვებარვა თქვენის შოკ-
 ნის, თქვენი ქალი ავიყვანე და გავათხოვე.

უერ.

ჩემი ქალი გაათხოვე!

ნერ.

დახს, ჩემო სულმწიფე ბატონო!

უერ.

ვის მიეცე?

ნერ.

ერთის გამოჩენილის კაცის ასაღვასდა ვაჟს!
ოქტაკს... ანგანტის შვილს!..

უერონტი

ღმერთო დაიღვრა შენი სასული!

ანგ.

ახა მოულოდნელი საქმე ეს არის!

უერ.

წაგვიყვანე. მიგვიყვანე იმასთან ესლაკ!...

ნერ.

ახა, ბატონო, ამ სასულშიდ შებძანდით და ის იქ-
ნება!

უერ.

მამ წაგვიძეხი! ახა მომეუკით, ბატონო ანგანტო,
მომეუკით...

სილიბისტრო

ახა საქმეც ამისთანა უნდა ჰქონდეს!.. (არგანტი, შპ-
 რონტი და ნეკინა ზიადიან).

გამოსვლა მეცხრე.

სკაპენი და სილიბისტრო:

სკაპენი

ასალ ამბავს რას იტყვი, სილიბისტრო?

სილიბისტრო

ასალ ამბავს ბარე ორს გაიტყვი: ჰინგული, რომ
 ოქტავის საქმე კარგათი გაკეთდა: გიანცინტა ჟერონ-
 ტის ქალი გამოდგა და ამგვარათ ორი მამუბის სურ-
 ვილი ასრულდა. და მეორეც ისა, რომ ორივე ბე-
 რიკაცები გაბრახებული არიან შენზედ, განსაკუთრე-
 ბით ჟერონტი.

სკაპენი

ეგ არაფერია! დაწმუნდი, რომ იმის რისხვას
 ადვილათ ავიცილებ.

სილიბისტრო

ახა, მძაო, სიფრთხილე გიჯობს. შეილება შეუ-

წიგდებიან თავიანთ მამებს და შენ წიუეზედ მი-
გაგდებენ.

სკაპენი

შენ ნუ ნადვლობ! მე იმათ მალე დაკაუუნებ!..

სილიბისტრო

თავს უშველო, სინამ სული კიდევ გიდგას! კერა
ჭსედავს აგერ მოდიან!

გამოხვლა მეათე.

ჟერონტი, ანგანტი, გიაცინტა, ზეზბინეტა, ნე-
რინა და სილიბისტრო.

ჟერ,

მოდი, ჩემო შვილო, მომესვიე. ჩემი სისარული
მასინ უფრო სრული იქნება, რომ შემეძლოს შენ-
თან ერთად დედაშენის ნახვადა.

ანგანტი

აი, რქტავიც კარგ დროს მოვიდა.

გამოსვლა მეთერთმეტე.

ისინივე და ოქტავი.

ანგანტი

ჩქარა! აქ მოდი, შვილო, უნაი ქარწილი...

ოქტავი

ახა, მამა ბატონო? აქ სკეწს აღარ გაგივთ. დრო
 აღარ არის. რამ დაგიფარათ... მეც თქვენთან მო-
 ვსუფვარ და ეს არის...

ანგანტი

გამიგონე. ვერ სომ ანათეური არ იტი?..

ოქტავი

რაც საჭიროა ჩემთვის, კიდევ კიტი.

ანგანტი

მე გეუბნები, რამ უნარების ქალი...

ოქტავი

არ მინდა და არ შევიერთავ...

ანგანტი

როგორ, არა რამ..

ოქტავი

ტუვილათ სიტუვებს ნუ საჩვენავთ, მე გადავსწვი-
 ტე და...

სილიბისტრო (ოქტავს)

გავიგონეთ უჩთი და!

ოქტავი

ხმა ჩაიწვიტუ! აწა თერს აწ გავიგონებ.

ანგანტი

შენი ცოლ....

ოქტავი

თავს მოვიკლავ და ამ ჩემს გიანტას კი აწ
 კულასტებ (მიდის მასთან) რაფ უნდა მიუთ, მა-
 ინტ ეს მეუვარება სიკვდილამდე და სხვა ცოლს კი
 აწ შევირთავ!

ანგანტი

და კიდეც მაგას გაძლევენ, რა ცეტი რამ არის
 მართლა!..

გიანტა

დას, ოქტავო. აი მამაჩემი, მე რამ დაკეძედი.
 ახლა ხელის შემშლედი აღარ ვინ გკეყოლება.

ჟერ.

წავიდეთ შინ, შვილებო. იქ უფრო თავისუფლათ
 ვიმსიარულებთ თქვენს ბედნიერებას.

გიანტა (ხელს აშკერს ზეწბინეტასედ)

ნება მიბოძეთ, მამა ბატონო, რამ ამ ჩემ მეგო-

ბაწს ან გავეყარო. ამას იმდენი საქებური თვისებაები აქვს, რომ თქვენც თავს შეგაყვარებთ, რაღაც კარგათ გაიტყობთ.

ჟერ.

რათა! შენ გინდა, რომ ის გომბიო, რომელსაც შენი ძმა ეაწიყებოდა და რომელმაც შენ ცხვირში სიცილი მომაყარა და ათასი საწყენი რამეები მითხრა, ჩემს სასლში შემოუშვა კიდეც.

ზერბინ.

ბოდიშს გიხდის: ჩემს დღეშიდაც კერ კავებდამდი მაგ ანბავს, რომ მტოდნოდა, თუ ის თქვენ იყავით. მე მსოფლოდ ქვეყნის სმით გიტნობდით და სხვისი ნათქვამით გსჯიდით.

ჟერ.

როგორ თუ ქვეყნის სმით?

გიანც.

მამა ბატონო, იმ მიდრეკილებებში, რომელიც ჩემს ძმას აქვს ამასთან, ცუდი დასაზრახი არა არის რა. ამის თავმდები მე ვიქნები.

ჟერ.

კარგი დაგუმაწთოს! მეტი აღარ უნდა! ეგება

ისიც გინდოდეს, რომ ეგ ვიღაც მაწანწალა, უგვარ-
ტომოს შვილი შენ ძმას ცოლათ შეკრთო!

გამოსვლა მეთორმეტე.

ისინივე და ლეანდრი.

ლეანდრი

ძამა ბატონო! ნუ გაშიწურებით, მისთვის რომ
მე ვიღაცა მიუყარს. ვისგან ეს გამოვიყიდე, იმათ
მითხრეს, რომ ეს ქალი ამ ქალაქილამ აწისო და
დიდი-გვარის შვილს ეკუთვნისო! ოთხის წლის
ყოფილა, რომ მოუზარავსთ. აი სამაჟე, რომელიც
დაგიმტკიცებსთ ჩემს სიძარბოებსა და ეგებს თავის
დროზედ ამის ნათესავებიც მიგვაგნებოდა.

ანგანტი

ძლიერო ღმერთო! ეს სამაჟე ჩემი ქალიშვილის
აწის.

ჟერ.

თქვენი ქალის?

ანგ.

დახ, აი ეს აწის ჩემი ქალი, ვიტანი! ვიტანი!
შვილო, ჩემო შვილო!

გიატინტა

დმერთო, დაილოცა შენი სასული, ამდენი მოუ-
 ლოდნელი საქმე იქნება!

გამოსვლა მეცამეტე

ისინივე და კარლო.

კარლო

ბატონებო, სააჩუკო შემოსევს! სააჩუკო!...

ჟერონტი

რა ანბავია რა მოხდა!

კარლო

საბრალლო სკაპენი!

ჟერ.

მე ის ავასავი უნდა ჩამოვადრჩო, თოკსედ ჩა-
 მოვჭკიდო.

კარლო

ველარ, შენი-ჭირივე, ტუუვილათ თავს ნუ შეი-
 წუსებთ. თქვენგან ჩამოადრჩობა იმ უბედურის დღის
 შეიღოს აღარ ეჭირდება; ერთის სასლის გვერდით,
 რომელსაც ამენებდენ, გაიარა იმ ცოდვის შეიღმა.

უეცრად გადმოვარდა ურთა, დაეცა თავში და ისე
თქვენ მტერს გაუჭყლიტეს თავი, რაგორც იმას
გაუჭყლიტა, ასე, რომ ტვინი გარეთ დარჩა და
თავის სრვიკი შიგნით. ასლა უნდა, რომ სიკვდილის
წინეთ ცოტა რამ მოვასხენოსთ...

არგანტი

სად არის?

ვარლა

აი, ბატონო, აგერ მოაქვსთ!

გამოსვლა მეთოთხმეტე.

ისინივე და სკაპენი შემოაქვსთ მეკურტნეებს.

სკაპ. (თავსუსვეული)

ვაი! ვაი! ბატონო, მსედავთ! ა! ჯ! რა უბედურ
მდგომარეობაშიდა ვარ! რა ყოფაშიდ ჩავარდი? ვაი!
ვაი! არ მინდოდა მომეკვდარიყავი ისე, რომ შენდო-
ბა არ მომეთხოვა თქვენთვის, თუ რაშე გაწყენიეთ
ნებით ან უნებურად რადისმე. ვაი! ვაი! ბატონო-
ბო. ამ სიკვდილის წინეთ მახატოვით ღვთის გუ-
ლისათვის, შემინდვეთ, საფლავში ნუ ჩამატანთ. ვაი,

კაი! განსაკუთრებით თქვენ გვედრებით, ბატონო ან.
 განტო და ბატონო ყერონტო. კაიძე, ვაი დედაკ,
 კაი!..

ანგანტი

დმერთმა შეგინდოს. მშვიდობითა და განსვენებით
 განუტევე სული.

სკაპენი

ბატონო, მე მგონია, თქვენ ეკლასედ უფრო მე-
 ტი შეგტოდეთ ჯონით.

ჟერ.

კარგია! ნულა იგონებ, მეც შემინდვია.

სკაპენი

ანა. ოხ, რა თანხედობა იყო თქვენი ჯონით
 გალასკა!

ჟერ.

კარგი! კარგი! კარგი!..

სკაპენი

სინიდიხი ან მამლეკს ნებას, რომ განსვენებთ
 დაკლიო სული. სულ ის ჯონსები მებკენებან.

ჟერ.

თუ დმერთი გწამს, განუძღი!

სკაპენი

აჲ, ის შეჩვენებული ვოხები, რომელთაც მე
თქვენ დაგუჟეთ.

ჟერ.

კარგი! მიპატიუების და ან გეპმის?

სკაპენი

აჲ, რა გულ-კეთლი და ღვთისნიერი ბძანდებით,
ჩემო ბატონო! სსვა რომ ყოფილიყო, თავის დღე-
შიდაც ან მიპატიუებდა იმ ვოხებს.

ჟერ.

კარგი! კარგი, მიპატიუების და რაღა გინდა მე-
ტი? გათავდეს საქმე.

სკაპენი

აჲ, ჩემო ხელმწიფე, ბატონო! ღმერთმა გადა-
გისაღოსო. დიდ მადლს შერებით. მაგით, მე კვრ-
ძნობ, რომ ვრჩები. მგონია, აღარ მოვუკვდე.

ჟერონტი

აჲ, შენ ავასაკო, მსოფლად იმ პირობით მიპა-
ტიუების რომ ჩაძაღღდე.

სკაპენი

აჲ, ღმერთო ჩემო! აჲ... ვაი! ვაი. ისევე ვკვ-
დები. მიშველეთ თავო! თავო! .

არგანტი

ჩვენის სისარგულის გულისათვის, ბარემც სულ
 ანატოვიე, უერონტო და ის იქნება.

უერონტი

კარგი, აგრე იეოს! ვანი გავარდეს!

არგანტი

ჩვენ ერთად წავიდეთ, უკელანი მხარულათ და
 ვხსდეთ ვასშმათ და ლხინი გავსწიოთ.

სკანენი მეკურტნეებს)

თქვენ რადან გაჩერებულხართ? წამიღეთ, მეც
 უნდა სუფრახედ მოვჭკვე.

აქ. წარეთელი.

167

ქმარვილების აღზრდა შვეიცარიაში.

ზირველი წერილი.

მე იმედი მაქვს ამ სათაურით წამდენივე წერილი უძლვს ჩვენს მკითხველ საზოგადოებას, რომ ის ცოტა დახლრკებით გაკაცნო იმ საქმეს, რომელზედაც შვეიცარიაში ისე უძთავრესი უუწადლებას მიქცეული. ამ შრომას ესლა მიტომ უუროდ დიდის სიხარულით და სიამოვნებით კვიდეუ ხელს, რომ—ჩვენდა სასიკეთოთ—ამ უძათ ჩვენს საზოგადოებაში როგორღაც სულ სსკა მიძაწოთულებს და ლტოლვილებს აღიძრა... მე ვამბობ—სამზღვარგაწოთ და განსაკუთრებით შვეიცარიაში ჩვენ მშობლებისაგან თაკიანთი წერილ-შვილის გზავნასე. დაწმუნებული ვარ, ჩემთან ერთად არა ერთი დაწსარის ამხემომოსსენებულ მოვლინებას, მაგრამ, როგორც უოკელთვის და უოკელგან, ამისთანა შემთხვევაში ჩვენშიდაც გამოხნდნენ იმისთანა გვაძე-

ბი, რომლებიც—იმ ორიოდუ მშობლების კეთილ-
 გონიერ საქმეს—დასმარების, კარგი რჩევების და
 ხელის მოწეობის მაგიერ, ყოველ საშვალეებას სმა-
 რომენ წინააღმდეგენ და მტრის თვალთ შეჭსტქე-
 რიან.—ეს გვამები იმ მშობლებს გიყებს ეძახიან და
 მათ წვრილ-შვილებს გი წყალ-წაღებულებს: «არა შე
 დაღოცვილო, საგანნიცაში არ გავსაგნო ეგ შენი
 ბაღები, განა ჩვენში გი ცოტაა მათთვის სასწა-
 ვლებლები?»

ამისთანა გვამებზე რამდენჯერ და უმეტესს შემ-
 თხვევასში მათთვის არა სასიამოვნო აზრები გამო-
 თქმულა ჩვენს მწერლობაში და თუ სადმე სამარ-
 თალი იყო და მათი მარჯულება შეიძლებოდა, ამ
 აზრებს უნდა ქცნოდათ რამე გვარი კეთილი გან-
 ვლენა მათზე, მაგრამ ჩვენდა სამწუხაროთ ჩვენ—
 თან-და თან ვრწმუნდებით, რომ ეს მამები სრუ-
 ლებით უგანძობელნი და უსულე გვამებათ დაბა-
 დებულან და აღბათ ამნაირადვე მოჭკამენ თავიანთ
 წუთის-სოფელს.—იმათგან რომ ჩვენი ორიოდუ
 კეთილგონიერი მშობლები არაფელს კარგს არ უნდა
 მოელოდნენ, ამასედაც არა ერთსულ ყოფილა ლაშა-

რაკი ჩვენსაკე მწერლობაში. — მაშასადამე დაგვრქე-
ნის ერთსელ კიდევ ვისურვოთ, რომ იმ გვამებს
ცოტა დრო დაჩინოდესთ ჩვენი ქვეყნის ნაყო-
ფის და სიმდიდრის ჯამისა.

ამ უკანასკნელი დროის ჩვენი სასოკადოების
ცხოვრებას რომ კაცი დააკვირდეს, სწორეთ დაწ-
წმუნდება, რომ თუ კი რამ კარგი და სასარგებლო
საქმისაკენ მიდრეკილება აღმოჩენილა ჩვენში, ან ის
ორიოდე ტეორეტიკულად გამოთქმული კარგი აზ-
რი ჩვენს მწერლობაში, იმ პირებთ მიუთარდებათ
ან უცდათ პრაქტიკულად ცხოვრებაში, რომლებ-
თაც ჩვენში შემოსრული ცივილიზაციის ნამცეცის
არა მოჭსცხებიათრა... ეს პირნი იმისთანები ყოფი-
ლან და არიან კიდევ, რომლებთაც, სხვა და სხვა
მიზეზებისა გამო, თუძცა არაფელი გვარნი სწავლის
მილება ღირსებიათ, მაგრამ მათი ბუნებითი ხელუ-
ხლები კჭუა, გული და სული კი ყოველთვის მზათ
არის მიჭეკეს და გაუგონოს რომელიმე კარგს და
პატიოსანს მრჩეველს და ამ რჩევას მისდიოს. — იმ
მაგალითების შემდეგ, რომლების მოწმედ მე ამ
უკანასკნელ დროს ვარ, ვერავინ ვერ დამარწმუნებს

რომ ძართლას ჩვენს დაუდეკარ საზოგადოების წევრებში სანდისხან ამ შემომოსსენებულისთანა გვაძებნიდ არ გამომიქნონ. ერთის მხრით ეკების საკვირველიც არის ეს, მაგრამ მეორეს მხრით კი ერთობ სასიხარულოა და, ჩემის აზრით, ამისთანა რჩიოდე კეთილგონიერი პირები და მშობლები ყოველ გვარ დახმარებას უნდა მოელოდნეთ ჩვენგან და ეს მოლოდინება არც უნდა გაუმტყუნოთ მათ. —

ნუ თუ ძართლა დახმარების ღირსნი არ არიან ის რჩიოდე მშობლები, რომლებიც დროით შეკვლიან თავიანთ რჩიოდე ბაღლსა და ისტუმრებენ იმისთანა ქვეყანაში და იმისთანა სასწავლებლებში, სადაც მასწავლებლები მათი პავშეობის ამხანაგები, მეგობრები და ტკბილი მეზუნაურები იქმნებიან და არა რაღაც ღმერთები, ბატონები და მბრძანებლები? —

ნუ თუ, ვანობ კიდევ, პატივსაცემი არ იქმნებიან ის მშობლები, რომლების შვილებს ყოველ მასწავლებელისაგან, ყოველი რჩი სიტყვის შემდეგ, სიტყვა: «სამშობლო» და «მინი სამსახური» ეთქმინათ. —

და ეს დიდი რამ არის იმ ყმაწვილისათვის, რომელიც ამ სიტყვებს პირველივე შოლის სკამიდან-

ვე შესრდია და მისი გაგონება სივსუკატეში მას არ
 ეუტსოკება და ეურებს არ უსოთირებს... ერთის
 სიტყვით ამთავით მე ბეკრს არ ვსაჭიროებ ვსთქვა,
 რომ იმ ყმაწვილებისათვის ან ბავშვებისათვის, რომ-
 ძლებივ აქ დაწიუებენ და შეასრულებენ კიდეც სწა-
 ვლას, ეს მათი სსსარგებლო დაწიება... სსსარგე-
 ბლოთ და სსკეთილდლოთ არამც თუ შირადად მათ-
 თვის, არამედ ჩვენი სსსოგადობის და სსამშობლო-
 სსათვისაც. — ამას იქიდაძ უფრო კარგათ დაწსსავს
 მკითსველი, რომდესაც მე აქაური შკოლების აწერა-
 სსაც უფრო დაწვირილებით შეუდგები. ესლს კი იმას
 გამოკოთქვამ, თუმც კეების ბეკრნი არ დამეთან-
 სმონ ამასი, რომ აქეთ გამოგსავნა არც იმ ყმა-
 წვილებისათვის დაწიება უსარგებლო, რომლებსაც
 სწავლა კიდეც დაუწიათ ჩვენში, მაგრამ სსვა და
 სსვა მიზეზებისა გამო მესამე, მეოთსე კლასიდაძ
 გამოსულს, ან ძალათ გამოუსტუმრებიათ. «უნიჭო
 რამ არის, ზარმაცნი, არაიეელს სწავლობს და სსვე-
 ბსაც სკლს უშლის.» — ამისთანა ყმაწვილებსე, ასე
 დაზარაკობენ ჩვენი სსსწავლებლების შვედგოკები. —
 ამისთანა შემთსვეკები და ამისთანა სიტყვები ჩვენ

დღე-დღესეუდ გვესმის... ამასთან ჩვენი მშობლებიც
 წას ანობენ: „თქვენ დალოცვილთ, ის უმაწვილი,
 რომელიც რომ გიმნასიილამ დაუთსოვიათ, ალბათ
 იმისთვის, რომ აწათუელს სწავლობდა და მისი გო-
 ნება და აზრი სულ სსკა წასმეზე იყო მი-
 ზერობილი, ვინემც სწავლასზე — და აბა იმისთანა უმა-
 წვილს წაღა უშუკელის?“ — დიას, მეც იმას ვანობ,
 რომ არც ამისთანა უმაწვილისათვის დაჩნება უს-
 რებლეთ აქეთ გამოგზავნა სწავლის გასაგრძე-
 ზათ და აი წა მოსასრუბით.

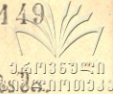
როდესაც უმაწვილი, ისე ახალგაზდა აიცურ-
 ვებს სწავლასზე გულის, ძნელია მისი გასწორება ან
 ისეკ მისი გონების მოგება, რომ მან სულ-ახლავ
 შეუდგეს სწავლას, ან რამე კარგს ჩჩევას მიჰყუკს;
 მაგრამ ეს ბევრად დამოკიდებულა, იმ სასოგა-
 დობასზე ან ადგილსე, რომელშიაც ან სადაც
 უმაწვილი ამგვარი გადასსვათერების შემდეგ, უმე-
 ტეს ნაწილს სიუმაწვილისას ატარებს. ვინ არ და-
 მეთანსმება, ამ აზრზედ, რომ თუ როდესე ჩვენი
 უმაწვილების ტვინში სწავლასზე გულის აცურების
 თესლი ფებს იდგამს, ამის მიზეზს ჩვენ შკოლის

გარეთ მის ცხოვრებაში გი არ უნდა ვეძებდეთ, ანამედ თავით შეკლასში და ამ უკანასკნელის სწავლის მსგეულაობაში. ეს გამთქმული აზრი ცხად ჭეშმარიტებათ მიმანია და ამისათვის ანც შეუდგები მისი დამტკიცებაების გამოკვლევას.

მასხადამე, როდესაც ამ გვარად სწავლასე გულ ატურებულე ემაწვილი შეკლიდამ გამოდის, რას სედავს თავის გარშემო, ან როგორ სასოგადოებას? იმ გვარს, რომელიც თავის ცხოვრებას ქუჩის და ტალასის ზეღვაში ატარებს, ან დილიდამ შუადამედისინ კასური დვინით სავსე სელადებით სელში მტარებლებს ერთი ქუჩის ბოლოდამ შეარქმდი. ზუნით, სახანდრებით და სს. ამ გვარებით; ვერსად და ვერავის ის ვერ შესგედრია გონიერ დამრიგებელს და სწორე გზასე დამუენებელს; მშობლები იმას შინ არ იკარებენ, ყველა მახლობელიც განსე უყურებენ... რასაკვირველია ახალ-გაზდის, ყოველ მსუბუქ შთაბეჭდილებისათვის მსა ტვინს იტაცებენ ამ გვარსი მაგალითები; ის თან და თან სტრავს და ეოვლობა შემომოსსენებულ სასოგადოებაში და თან და თან იჩენს სურვილს, რომელემე იმ სასო-

გადოების წევრად გასდეს. ბოლოს, როდესაც ესეც
 თავს აბეზრებს ერთიღა რჩება, შედის იუნკრათ,
 ან მწერლად, რომელიმე სასამართლოში, ცოდვა-
 და-მადლით, როგორც არის, შეაწევს აფიცრის ჩი-
 ნამდი ან შოულობს შირველ ჩინს სამოქალაქო სა-
 მსახურისას და ამითი თავდება კიდევ იმის სამო-
 ქმედო ახპარეზი ამ ქვეყანაში. ამისთანა მაგალი-
 თებში ჩვენ დღე-დღეოდ უფრო და უფრო ვრ-
 წმუნდებით ჩვენდა სამწუსარათ; გულგრილათ შევ-
 უფრებთ იმ გარემოებას, რომ იუნკრები და მწერლე-
 ბი უფრო ბევრი გვეყვანან, ვინებც მოსწავლე ემა-
 წვილები ჩვენი სასწავლებლებისა... თავათ ამისთა-
 ნა შედეგი მოხდეს იმ ემაწვილების ბედს, რომლე-
 ბიც რაიმე მიზეზისა გამო იძულებულნი არიან, სა-
 სწავლებელნი მიატოვონ და შემდეგ რჩებიან იმის-
 თანა საზოგადოების დღე-მუდამ ძაყურებულნი, რომ-
 ლებზედაც ზევით ვლანბარეკობ...

შევეცდარიანი ვი იმისთანა შემთხვევა, რომ ემა-
 წვილმა სასწავლებელი მიატოვონ ან მიატოვებდენ
 ძიელ იშუათია; და თუ როდისმე მომხდარა, ისეც
 იმ მიზეზით, რომ მშობლებს გამოუყვანიათ თავ-

ვის ნებით, რომ შინ მოისმარონ მუშაობის
 თურც სასწავლებელს კი სტოკებს ემაწვილი, მაგრამ
 ამით ის უსწავლით მინც არ ფუჭდება: თავის გარ-
 შემო ის ცუდათ მკვარ კანს ვერ სედავს; ქუჩებში
 რომ გამოდის: ტყვილ უბრალოთ და უსაქმოთ მოწინა-
 ლე ემაწვილებს ვერ სედავს; დადები თუ სასლში მუშა-
 ბენ და თუ გარეთ, ემაწვილებია და ისინი რეგულარ-
 დილიდამ სადილობადისინ, ისე ნასადილებიდამ სალა-
 მამდისინ შეკლასი აღამებენ თავის დროს. აქ ყოველ
 ქალაქის ან საფულებს მტროვრებს აწონილი და გა-
 მანგარშიშებულა აქვს თავის დრო, და იმან იცის, რომ
 დის იმუშაოს, რადის მოისკენოს ან რადის იქეიფოს,
 რომ სხვასაც არ შეუშალოს. დაიარეთ რომელი
 ქალაქიც გინდათ შევიცარიის კავშირისა და გამოან-
 გარით, თუ სად რამდენი დროს გასატარებელი
 ან უსარგებლოთ ემაწვილის ნორში გულის მისა-
 შიდველი ადგილებია და თუ სად რამდენი იმის-
 თანა ადგილები და დაწესებულები, რომლებთანაც კანის
 ჭკუა-და-გონების სავარჯიშებელ ადგილებს ემა-
 სიან. ყოველგან დაწმუნდებით, რომ უკანასკნელი
 ადგილები უფრო მეტა და მართებლობისაგან უმ-

თავრესს ეურადღება მიქცეულნი, ვინემტ ჰირველნი;
 სტატისტიკური ცნობებით დამტკიცებულა, რომ
 ტაქტები და განსაკუთრებით ოპერები შევიცარია-
 ში უფრო ნაკლებია და საცოდავ მდგომარეობაშია
 დატ. ვინემტ ესენივე სსკა სახელმწიფოებში... ამის-
 თანა დაწესებებისათვის აქ შენობები საქათმის
 გვანან, მაშინ როდესაც შკოლები მშვენიერი და
 მდიდრული შენობებია. ამას სედავს ემაწვი
 ლი. როდესაც ის შკოლიდამ გამოდის და აბა
 რამ უნდა გაიტაცოს იმის გონება, ან რას წაატყ-
 დება ემაწვილი იმისთანას, რომ იმან სწავლასე გუ-
 ლი აიტურვოს და გაფუჭდეს? — აქ რათ მოხდება
 ემაწვილი ტექნიკისათვის დაათსოვონ სასწავლებე-
 ლიდამ, როდესაც ის თავათ სწავლაშიდტ რადან
 სათანაშოს სედავს? უაჭველია მამ ამისთანა სასწა-
 ვლებებში ემაწვილი ვერტ სწავლასე გულს ასა-
 ტურებულ მიზეს ნასავსო.

დავანრულოთ ეს შეითსველებთან ლაშარაკი ერთი
 აქაური მასწავლებელის სიტყვებით სასოგადოთაქა-
 ურ ემაწვილების შკოლაში მოვლასე და სწავლასე.
 „ნეტავი რა სასველს ან რა საშვალეებს სმარობთ

იმ ბავშვებისათვის, რომლებიც უსწრებთ ირვების
ან არ სწავლობენ?» გითხვას ერთი მოგზაური ინ-
გლისელი, აქაურს მასწავლებელს.

— ამისანა შეგიძლებს ჩვენ გამოგვიჩვენო
სოფელში შეკრძარამ, მაგრამ ეს ისეთი იშვიათი შემ-
თხვევაა ჩვენ სკოლებში, როგორც მაგ. რომელიმე
თეოლოგისათვის დასჯა ემაწვილისა, რაც ჩვენ სასაღვ-
თისოების კანონით სასტიკათ აღკვეთილი
გვაქვს ვისმართ. უსწავლელობის გულსათვის ჩვენ
არასოდეს არ შეგვსევდრია ემაწვილი სასწავლებლი-
დამ გამოგვიჩვენოს; ეს ისეთი მოვლენაა ემაწვი-
ლის ცხოვრებაში, რომელიც ყოველთვის შეიძლება
გაიწიროს, მაგრამ სასჯელით და წყევლით კი
არა, არამედ ტიბილი სიტყვით და ამხანაგური და-
რჩევებით. ჩვენ დიდი ხანია დარწმუნებული ვართ,
რომ ემაწვილი რა იმისთანა გაუხსნეკებული იყოს,
მისი გონების მოგება ძნელათ შეიძლება წყევლით
მოხსნეს, თუ ისევე მეტობრული დარჩევებით არა.
ჩვენ არ შეგვიძლია ბავშვი, როგორც დაგზავნათ,
დავანოქოთ, კუთხეში დავაყენოთ, უსაფილო და-
ტოვოთ, ან რომელიმე სამრახისი და სასიარტისო

ნიშნის ქუდი თავზე დაესურათ, თუ განდგენი
 მათმა მშობილებმაც გკონოვან. — ჩვენი დიდი სას-
 ჯელი, რომელსაც წნეობითი სასიათი და მნიშვნე-
 ლობა აქვს, ისა, რომ ბავშვს, თუ გი რამ დაუშა-
 ვების, კტოვებთ შკოლის გამოსვლის შემდეგ ისევ
 შკოლაში ერთი საათის ვადით და მასთან მასწავლე-
 ბელიც რჩება, რომ მან გაუკვეთოს ის მომეტებუ-
 ლი გაკვეთილი, რომელიც იმას სასჯელსათვის ში-
 ეტა. ცელქობისათვის გი რათ უნდა შეგისვდეს და-
 საჯროთ უმაწვილი, რომელსაც თქვენ თავათ შეგი-
 ძლიათ დარწმუნდეთ, თუ გი ჩვენი შეკლებს პრ-
 გრძმას გარდათვალერებთ, რომ უმაწვილებს შკოლის
 გარეთ ერთობ ცოტა დრო რჩებათ იცელქონ ან
 სსკა გამოუდგარი რამე საქმისათვის გამოიყენონ
 ის; და რომელსაც ის შკოლაშია, ის ცელქობას არც
 გი ეშურება, რადგანაც თავათ სწავლაში სათამაშოს,
 სიძღვრას და დროს გატარებას სკდავს. სასოგა-
 დით უნდა გითხრათ, უთვალთ, რომ ის რჩიოდე
 სასჯელი, რომლებსედაც ჩვენ უმაწვილების აღსა-
 წრდელათ განონებშია დაზარაკი თუარკტიკულად,
 ძნელათ მოხდება სოფლე ის განონები პრკტიკუ-

ღათ შკოლის ცხოვრებაში მივაფარდეთ. და ეს იმიტომ, რომ ჩვენსა და მოსწავლე უძაწვილებს შორის უკვლავური და უოკელგვარი სწავლა ამხანაგურ და მეგობრულ დამოკიდებულებასკდა განწყობილი.

ამით ვათავებ მეითსველთან მიმართულ სიტუვას, რომელიც სასკლმძღვანელო და შესავალ სიტუვათაც დაჩნება ჩემი შემდეგი წერილებისათვის. ბოლოს მჩნება ვისურვო, რომ ამ ჩემმა სიტუვებმა და იმ ცნობებმა, რომლებიც იმედი მაქვს ჩვენს მეითსველებს წარუდგენ აქაურ უძაწვილებს აღსრდასკე, ტყვილა უბრალოთ არ ჩაიაროს და მათდა უფერადლებოთ არ დაჩნეს მარტო ქალაქსკედ ნათქვამი.

სახანძრისინ საკუთრად შკოლებსკედ მოგილანარადკებდე, საჭიროდ ვჩანს, გავანო მეითსველი იმ შკეიცარისინ კავშირის ჰატარა საზოგადოებებს ანუ, რომოჩიც აქ ეძახიან, იმ Communi-ებს (общины), რომლებსაც ასე უმთავრესი ადგილი უჭირავთ ამ შკოლის საქმეშიდ. რაც შეიძლება მოგლედ გილანარაკებ, მაგრამ ვცდები გი, მეითსველს მაინც საჭიროდ და ჭეშმარიტი ცნობები მივსცე მათ შესახებ.

წოდესაც 1871 წლის თებერვლის თვეში (20
 თებერვალს) ფრანცუზების გენ. ბურბაკის წინამძღო-
 ლობით საფრანგეთის რესპუბლიკის ჯარი ისე სა-
 წყლათ დაქანტული, ნასევრად მძიერი და თითქმის
 შიშველი, გადმოვიდა შვეიცარიის სამზღვარში, რომ
 მტრისაგან თავი შეეფარება, ამ დროს ბერნში «სა-
 სოკადო სარგებლობისათვის მზრუნველ სასოკადო-
 ებამ», ისარგებლას ამ შემთხვევით, რომ საფრანგეთის
 ჯარისთვის გაეცნო ის სასკლმწიფო და მმართვე-
 ლობის წულობილება, რომლებითაც შვეიცარიის სალ-
 სი სარგებლობდა. ამისათვის იმ შემო მოსსენე-
 ბულმა სასოკადოებამ გამოსცა ერთი ზატარასუთ-
 თახსიანი ბროშურა: « შვეიცარიისაგან სამასსოკადოთ »
 Souvenir de la Suisse სათაურით, და სათითაოთ
 ყოველ სალდათს ბურბაკის ჯარისას დაურიგა უფუ-
 ლოთ... ამ ბროშურაში შემოკლები ი არის აწერი-
 ლი ის, თუ რაში მდგომარეობს შვეიცარიის კავში-
 რი, რა არის მისი კანტონები, რა უფლებებით სარ-
 გებლობს ყოველი შვეიცარიის მოქალაქე და უკვლ-
 ახე ვრცლათ იყო ნათქვამი იმ „სასოკადო-
 ებამზე“ ანუ „Commune ებზე, რომლებითაც შვეიცა-

რია ისე დაწინაურებულია შედარებით დანარჩენ სს-
სკლმოიფოებთან და რასაც ბევრი წარჩინებულნი
სწავლულნი შვეიცარიის საკეთილდღეოთ უფურც-
ბენ.—, ჩვენი კანონები იმ საფუძვალზეა დამყარე-
ბული, რომ ჩვენი ყოველგვარი დაწესებულები მამინ
იქმნებიან თავისუფალნი და საფსისაგან ზატივტე-
მულნი, როდესაც ჩვენი კომუნებიც თავისუფლ-
ბას არ დაქვარგვენ.— არის ნათქვამი იმ ზატარა
ბრძოლის საფაფხურებთან მიმართულ სიტყვაში.—
5 მაისს 1871 წ. კავშირის კონსტიტუციის რევი-
ზიისათვის არჩეულნი შინი თავის შრომაში აი-
რას ანობენ ამ საზოგადოებებზე: „თავისუფლე-
ბა შვეიცარიის კომუნებისა არის აკვანი და შეკ-
ლა ზოლიტიკური თავისუფლებისათვის.“

დას კომუნა შვეიცარიაში არის სარძივრველი
მთელი შვეიცარიის ფედერაციისა. ამ სიტყვების
თქმა არც თავათ შვეიცარიაელს ან რომელიმე კომ-
უნის წევრს რტსვენია: „აბა შესედეთ და დააკვირდით
ჩემს სამშობლოს? რაკვარი თავისუფლება გინდათ
არ გქონდეს: თავისუფლება სიტყვის, ბეჭდვის,
აღებმიტეპობის, მისვლა-მოსვლის, სხვა და სხვა გვარი

მიზნისა და მიმართულების შექმნი სარგებლობების დაწესებისა, თუ რაკვარი? თქვენ ჩვენს ქუჩებში სალ-
დათებს ვერ შესკდებით, მაგრამ ჩვენი სამშობლო
ყოველთვის დაცულია; ქუჩებზე პოლიციის ჩინო-
ნიკები თვალებში არ გეხიბობათ, მაგრამ მშვი-
დობიანობა და სიმყუდროვე ყოველთვის შეურყევე-
ლია. ჩვენ ქალაქში ან სოფლებში რომ შემოდი-
სართ, ზიზველათ მათი სიწმიდე და სისუფთავე
გეტყობათ სოფელ თვალებში. ჩვენი შკოლები, ფა-
ბრიკები, ტყე და ველი მუდამ საღისით სავსეა და
ყოველი იმათგანი დიდია თუ შატრა თავის მბრძა-
ნებელია და ბატონიც. აი ყველა ამებისთვის უნდა
კმადლობდეთ გამმუნებს — ისინია ამათი ბუ-
დე და აღმსრდელი.“ ამას გეუბნება თავათ შკეი-
ცარიელი და ამ სიტყვების თქმის დროს ის არც
გი სწითლდება — სიტყვეს ან კუდაბზიკობა არავინ
შემწამოსო.

ყოველი შკეიცარიის მოქალაქე, რომელიც გი
სარგებლობს ყოველგვარი მოქალაქის უფლებებით,
ისდის სარგებს თავის სამშობლოს სასარგებლოთ,
რომელსაც უნებობითი ვალი აწევს, თავის სამშო-

ბლან დაქმარბს ომების დროს — უთუოთ არის
 წევრი რომელიმე ამისთანა სასოგადოებისა ან კომ-
 მუნისა *). ეველა შეეცარის კანტონებში,
 ამ გვარი სასოგადოებები ერთსა და იმავე წესზე
 არ არიან განწყობილი, და არცერთი და ისივე რა-
 ცხვია მათი ყოველ კანტონში. არის კანტონი, სა-
 დაც ამისთანა სასოგადოების რიცხვი თსუთმეტია,
 არის იმისთანა კანტონიც, სადაც ორასია... არიან
 ღარიბი სასოგადოებები და მდიდრებიც; იმისანებიც,
 რომელშიაც შესვლა თუ იმ კანტონის მცხოვრები-
 სათვისვე არა — გარეშე კანტონელებისათვის ძრიელ გა-
 საჭირია, მაშინ როდესაც მკორე. რომელიმე კანტონის
 სასოგადოებაში შესვლა ყოველ შეეცარის მოქა-
 ლაქისათვის შესაძლებელია, თუ კი ის გადისდის
 იმ ფულს, რომელიც წევრობისათვის ყოველ სასო-
 გადოებას დადებული აქვს. ერთის სიტყვით რო-
 გორიც უნდა იყოს — დიდი ან ზატარა, ღარიბი, ან მდი-

*) ეს რამდენჯეც არის გამომეორებია ეს სიტყვა
 «კომმუნა» და სრულებით კი დამაკიწედა, მკითსველები
 გაშეფრთხილებია, რომ ამ სიტყვაში საშიში არა
 არის რა.

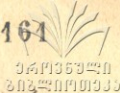
დარი, ამისთანა სასოგადოება მანც ცალკე თავი-
 სუფლებას შეადგენს და ბევრი მათ სრულებით გან-
 ცალკეებულ რესპუბლიკასაც ეძახის. — ისინი მჭიდ-
 დროთ ნიშნენ სამსღვარს თავის უმომრავო მიწა-
 წყლის მკუთვნილობისას; აქვთ სათითაოთ თავიან-
 თი სამძარტველად განხები, განსაკუთრებითი უფ-
 ლებები, რომლებსაც კერც იუდეურადის და კერც
 კანტონის მართებლობა ვერ შეესება. ყოველი წევ-
 რი, თუ ვი ის სრული წლოვანია „ან არ არის შე-
 ნიშნული რომელიმე შეუნდობელ დანაშაულობაში,
 სდება მოქმედ წევრად — ეძლევა სმა ანუ კანკი,
 რომ ამითი მიიღოს მონაწილეობა ყოველგვარ სასო-
 გადობის შესასებ საქმეებში.“ ამ გვარად ის სდება
 როგორც ამომრჩეველ წევრად, ისე სანდისსან შე-
 იძლება რომელიმე საქმისათვის თავად ამორჩეული
 იქმნეს. ყოველ წევრს კომუნისას აქვს ერთი და
 იგივე უფლება. შევიცარიაში ცსოვრობენ მკ. იმის-
 ანა - ძველი და ძალადი შთამომავლობის ოჯახები
 როგორც სხვა სასელმწიფოებშიდაც, მაგრამ იმათ,
 თუ ვი სასოგადობის წევრობა მოინდობეს ვინ
 მისცემს მეტს უფლებას, რაც მეფოგეს, ბურის

მწმედელს, მენსშირეს, უბრალო მიწის მუშას ან
 რაც სხვა დანარჩენს კომუნის წევრებს აქვს...
 უპირატესობა წევრებთ შორის შთამომავლობით
 ან სიმდიდრით კი არ იზომება, არამედ პირ-
 ადი ღირსებაებით. — არ არიან ბედნიერნი, ყვან-
 დეთ თავადიშვილები, აზნაურშვილები, ან გლე-
 ხები. ყველას ერთად და სათითაოთ ერთი სა-
 სული ჭკვია — „შვეიცარიის მოქალაქე“ და ამის სრუ-
 ლი უმაყოფილიც არის. რადგანაც დარწმუნებულა,
 რომ თუ კი რამ კეთილი საქმე ჩაიდინა და სამშო-
 ბლას სამსახური გამოიჩინა, ის მისდღეში ნაკლებ
 მადლობას თავის სამშობლოსას არ დაიმსახურებს,
 რამდენსაც ამ შემთხვევაში რომელიმე თავადი ან
 აზნაურშვილი, რომ ამისთანები ყვანდეთ. — მაშ ამ
 გვარი ერთი და იგივე უფლებიანი წევრები, იური-
 ან თავს რომელიმე უკაცნასში, ან სადმე გაშლილ ადა
 გილზე, რომ მოილაშარაკონ ან გასაჯონ თავის
 სასოგადოების საქმეები, ამოიჩინონ მერი და რე-
 ვა. — როგორც სვეით ვამბობ, ყველა წევრთაგანი
 შეიძლება რომელიმე თანამდებობაში ამოიჩიეულ
 იქმნეს *), და არც ერთს ამოიჩიეულს არ შეუძლია

*) აქ საჭიროთ ვრატხთ შევნიშნოთ, რომ რა-
 დგანაც შვეიცარიაში სასოგადოთ ქალებს არაიყლია

მარტო მადლობა, რომ ეს „განხედნიერეს და ამო-
 იწიეს“, ამოიწიეს თავიდან სასოგადოების სამ-
 სასურში. რაკვარ თანამდებობაშიდაც უნდა ამოიწი-
 ოს, ის ვალდებულია ორი წელიწადი უოკეგვარში
 უარის უთქმელად იმსახუროს და თუ სურს, შეუ-
 ძლია ეს ადგილი ექვს წელიწადსაც შეინასოს, თუ
 კი რასაკვირველია ძალათ დათსოვილი არ იქმნა. —
 ასეა სასოგადოთ მთელ შევიტარიაშიდაც. ეს ამო-
 იწეული ვარნი შეადგენენ კომუნის მმართველობას
 და მათი რიცხვი სუთია — ერთი მერი და ოთხი
 რჩევის წევრები. — ეს რიცხვი თავად სასოგადოების
 სიდიდესე ან სიმტირესე ჰქიდა. — არის სასოგა-
 დობა, რომელშიაც მმართველობის წევრნი ათსაც

გვარი უფლება და არც სმა არა აქვსთ სასოგადო-
 საქმეების შესახებ. ამისათვის ისინი კომუნისშიაც სრუ-
 ლებით უმრქმედო წევრებათ რჩებიან. ისინი არ შე-
 იძლება ამოიწეული იქმნენ რომელიმე თანამდებო-
 ბაში და ან ამ რჩეუბსე თავის სმა იქონიონ.
 როდესაც რომელიმე ოჯახი სთება კომუნის წევ-
 რად, ნამდვილ წევრად ითვლება ამ ოჯახის მამა
 და ან თუ მამა არ არის, უფროსი ვაჟი.

ამატებს. კომუნის მმართველობას ერთობ ბევრი
 ხასჯელი და საქმეები აწევს ვისერსე, მაგრამ ის
 უოკელთვის დიდის სიამოვნებით და სისალისით
 ასრულებს მათ. მის ხელშია დაიცვას თავის კომ-
 მუნის სიმშვიდე, უჩინოს თავის შესავარებელი იმას,
 ვისაც ცხა დაუგაძრავს; კადდებულნი ზრის, როგორც
 შვეიცარიაში დაბადებულების და ერთი და იმავე უფ-
 ლებაების მქონი—წევრების სია მუდამ მზათ ქონ-
 დეს. უურს უგდებენ ცხების სიწმინდეს, იცავენ მინ-
 დვრებს წელისაგან და მცხოვრებლებს ცუცხლისაგან;
 თვალ უურს ადვენებენ, რომ ყმაწვილები შოალიდამ
 პირდაპირ შინ დაბრუნდნენ; უოკელ საშვალებას სმა-
 რობენ, რომ ვინმე მოწახწადა, ან აკაზაკი კაცი, თუ
 კი საშოკანდნიდა მათ სამმართველოში, თავიდან
 მოაშორონ. მათ გამეკობის ხელშია, თუ მცხოვრე-
 ბლებმა როგორ მოინძარონ სე-ტუე—რომელი სე
 მოხკჩან შემისათვის და რომელი დასტოვონ;
 ბქონიონ კეთილი განწყობილება და ამხანაგობა მუ-
 თრე მუზობელ კომმუნის წევრებთან; კთქვათ.
 ერთს მუზობელ კომმუნის სთიბი ადგილები აქვს
 და იმდენი საკვები პირუტუვი კი არა; მუორენ კი

სარსკინი ჰინრუტუვი ბეკრი უკვს თან სე ტუენ შქმა-
 ხათვის... ამასთანაჲ ძესობლები, თავიანთი მართველე-
 ბას შემწეობით, თანსმდებიან, რომ ერთი მეო-
 რესაგან სათიბით ისარგებლებს, მაშინ როდესაც ის
 მეორე იმ სათიბით შესასული ჰინრუტუვებს ხამეო-
 ფით და თავის სე-ტყით მაგიერს უხდის. ამგვარი
 ამსანაგური და ძესობლური განწყობილებით ერთი ერ-
 თინერთს სელს უწყობენ და ამ რიგათ რივიუ ძე-
 სობლები უოკელი მხრით იოლად გამოდრან.

კომმუნის რიკვა კადლებულია ინრუნოს ობლე-
 ბინათვის და სასოგადოთ ღარიბებისათვის. ამი-
 სთანა შემთხვევაში ისანი უოკელს საშვებებს სმა-
 რობენ, რომ დაღარიბებულს, მაგრამ კარგს მუშა-კაცს,
 რამე სამუშაო უშოვნონ და ამ რიგათ მისცენ სას-
 ხარა ღუკმა ჰუკანს შოვნისა. სასოგადოთ ღარი-
 ბებს შეუძლიანთ, წილი ქონდესთ არამც თუ სა-
 სოგადო მაწებში, რომელნიც უოკელ კომმუნას აქვს,
 არამედ იმ ფულშიდაც, რომელიც ჰინრუტუვი მათ-
 თვის არის დანიშნული. მოხდება რომ რომელიმე
 კომმუნას არ ქონდეს ფინდი ღარიბების დასახმა-
 რებელი, მაგრამ უოკელ კომმუნა უთუოდ არის

„შემწიგნობის მოყვარე“ ზატარა წიგნი, რომელსაც პირდაპირ ღარიბების, ობლების, და სხვა რამე გურო კომპუნის დასმარებას აქვსთ მსედეკელობაში. ამისთანა წიგნებს დიდს სისარყოფით აძლევენ მმართებლობა შემწიგნობას. ამგვარ დასმარებას იმენს აქ ღარიბებისათვის, მაგრამ უნდა ვსთქვათ, რომ სასოგადოთ შვეიცარიაში ღარიბები ძიელ ეყვარებათ, მეტადრე იმისთანა ღარიბები, რომლებსაც ეს სიღარიბე მოსვლიათ უმიწა-წყლობით და რამე სამუშაოს უშოვნელობით ვი არა, არამედ სისარმადციით და სხვის დასმარების მიმსედეკელობით. კომპუნის მმართებლობა ყოველ საშკაფებას სმარობს, რომ ამისთანა ღარიბები თავის კომმუნას ააშორებს, რომ მათ სარჩენათ არ დაჩნეს, მეტადრე რომდესაც ეს შემწიგნობა ტყვილა უბრალოთ სასოგადოების უსარგებლოთ ჩაივლას. იმათ სელს უთითებენ სხვა სასედეკეობებზე, სადაც მათ შეუძლიათ თავი დაიჩინონ. ჰკრეფენ გზას ფუფს თავიანთ შორის და თუ ნებით არ წაჰიდა, აძალათ აგ საგნიან. ამისთანა შემთხვევაში შვეიცარიელები ხანდისან შეუბრალებენი არიან. აქედამ წარმარხება ის რომ, შვეიცარიაში ერთი

რომელიც კომმუნისტაძე მკორქში გადასვლას ემხრო
 ვასაჭინოს. წევრობის მოხუცნი კინძე პირის შრო-
 მის მოყვანეობაზე და მის კარგს ეფიქს-მტკაპს
 მიძყრობილი კომმუნის რჩევის ეფინადლებს და რა-
 ხაკვანკელია მარტო-ხელ კარს უფრო დიდის სი-
 აძოვნებით აღვებწ წევრად კისუტე ცოდშვილიანს,
 რადგანც ცოდშვილიან კარს უფრო ბეკნი მჭამე-
 ლი პირი ევს და კაი თუ ჯმისთანა რკანა მძმის
 უზრუნველობით საროგადობას დაწვეს კისურზეა.
 ახე განზე უეფრებეს იმ წევრსაც, რომელიც ცო-
 ლის შერთვის ხუროდის იხუნს.

გარდა ამ ზემო მოყვანილი კომმუნის რჩევის
 კალდეოეულებებისა, მათი უძირატესი ეფინადლებს
 1 მიქცეულია საროგადო განათლებასზე... ეს პირ-
 კელ მუხლათი უწვრიათი კადეც თავიანთ ხამე-ქმედო
 2 კახისებში. ვოკელი ბერი, თუ ეა მის კომმუნაში
 რცამდნ (20) უმაწვილი პირის, კალდეოეულისა პირველ
 დაწყებითი ხამუაღო შკოლადში მონაშხადებელი —
 ხანსკაულებელი განხნას; და რახაკვანკელია, როგორც
 საროგადო შვეიცარიის ხელნახ განათლების კახი-
 ნა ეყბნესთ, ვოკელი მცხოვრები და კომმუნის

წევრი თუ კი შეიღი უკვს, ვაღდებულა ადისთანა
 შეკლასში შეიყვანოს ის. ადისთანა ვაღდებულაზე
 რამელი მამა იტყვის უარს, რადესაც თაკათ ის
 არის შეკლის ზედამსედველი და მასში სწავლის
 ყურის მკდებელი: კომმუნის წევრი—შენახშირეა თუ
 მეჭოკე, ან ვინტ უნდა იყოს, თუ კი უკვს თავის
 კომმუნის შეკლასში შეიღი—ვაღდებულა, ამ შეკ-
 ლის სჯემებში მონაწილეობა მიიღოს. შეკლას მინი
 თუღით შენდება, მოსწავლეებს ის ირჩევს, რომ
 კარგი უნის უმწვილი და მტოდნე იყოს, ამოწ-
 ხეული მასწავლებლებისათვის ჯამაგინს ის ისდის.
 ადისთანა მამისათვის შეკლის კარები მუდამ ღიაა,
 რომ შევიდეს და ყური უგდოს, თუ რაგორ ასწავ-
 ლიან მის შეკლას; ერთი სიტყვით მერი, რასა-
 კვირველია, ისევე თავის კომმუნის შემწეობით თა-
 ლბს. რომ შეკლას ააშენოს, აფხიზლებს თავის წევ-
 რებს, რომ ისინი ვაღდებულნი არიან კავშირის კანონ-
 ნის წინ, თავიანთი შეიღები გამოზარდონ იმ შეკ-
 ლებში, და შეძლებ კი უკვლავი შეკლის სჯემე
 თაკათ კომმუნის წევრებს აწევს.—ასეა აქ, შევიტარ-
 რისში, შეკლის სჯემეში თაკათ დაბალი ხალხის

✓

თუღი და შრლმა გარეული — და ეს ხალხისაკე ხელ-
ში ხალხის აღზრდა შეკაცრისას ასე დაწინაურებუ-
ლან ხდის სხვა სახელმწიფოებთან შედარებით...
უთრც მეტს ამ საქმეზედ შედეგს წერილებში ვი-
ლადანაკვებ.

მოდის მეფე იგ წალ მთლი. აქვეც ვაძინ **ა. — ბ.**
-ოცნ სკ, დოღწნაჯე — იაფინ ანჯაფინ მინდნსოგ
იქან აჯოფინ მთლიან ~~მთლიან~~ მანქმეძე მთლი
ნოთ მქმშითა და მანქმეძეშთან აქვეცნ. თიფწუ
-თონს მთლი ნძუთენ აქ იფიფინს მინძ. იტოც
მთლითა და მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს
დაიფ ნაჯინ ხანჯე მთლიანს მთლიანს მთლიანს
-მეძე მთლიანს და მთლიანს აქვეცნ ნოთ მთლი
-მთლიანს თაფწუშ. ითლი მთლიანს მთლიანს
-და თიფწუშ მთლიანს მთლიანს და ითლიანს
-მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს
-მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს
-მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს
-მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს
-მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს მთლიანს

ამერიკელი ქალაქი *)

I

ჩიკაგო არის ერთი ნაწარმოებელი აგანსი ამერიკის გენიისა. დიდნი შენობები, უმშენიერესნი გზები, შოლები, ბაღები, სულ გაშენდნენ წამდენიმე წლის განმავლობაში. ამის გამო, წასაკვირველია, სასოგადო სიმდიდრეს არა თუ ეწიო, არამედ მიეტა დიდი წარმატება. ჩიკაგოს დაარსება იწყება 1831 წლიდან. შესანიშნავია ის შემთხვევა, რომ გარდასასლელ ამერიკელებმა საფუძვლის ჩაყრის უმაღლესიღეს უდანსოში ორი ფიტრული შენობით პირველადვე დაარქვეს ჩიკაგოს ქალაქი. ეს შემთხვევა ეპიკურებს ჩვენ ამერიკელების მარტო უშიშარ წმენებას შედეგის ჩიკაგოს გაუმკობესობასზე და აუვანსზე ქალაქის წოდების სარისხსზე.

*) ამ სტატიის მხალა გამოკრევილია ეონკონ თისელებიდან: «ასე სდელი ამერიკა.»

მართლათაც, ბოლოს აღსრულდა მათი ეს წინა-
შეკრებულა და წამოუნება.

ჟერ კიდევ 1832 წ. ჩიკაგო შეიქმნა მარტო
სამხედრო ადგილ-მცველად და სადგურად ბევრი-
ულის ვაჭრობისთვის. მასში იყო თანშეტადმდე
სახლი. ცხებში, რომელიც იყო ხისგან გაკეთებუ-
ლი, იყვნენ რამდენიმე მსედაწნი. მის ხელს ორ
სამ მესამეს დუქნებში ისეიდებოდა წითელკანიანთა-
თვის «ცეცხლის წყალი».

1833-ში გადასახლებულებმა დაიწვეს მიძინება
ახლად-დაარსებულ ქალაქისადმი. წლის დასრულებ-
მდე ორმოც-დაათმა მოსახლემ დაიწვეს შეუმუშა-
ვებულ მიწებებში გაეყანა ქუჩებისა, ბაღებისა და
სამინდის ყანებისა. 1834 სექტემბერში შეიდათა-
ნი წითელკანიანი შეიკრიბნენ ჩიკაგოში და გასცუ-
ლეს დაბალ საქონელსე თავიანთი მაწა-წყალი. ნახ-
ვიდობის ოქმში იყო შირობა, რომ წითელკანიან-
ნი სრულიად უნდა წახულიყვნენ შორს დასავლუ-
თისკენ, მისიხიშასა გაღმა. ერთი კვირის შემდეგ
ორმოცს ოთხ-ოთხ სარებასს ურუმს მიჯყვდათ მიწ-
დგენის გზით უმაწვილები და მცირე ნივთუელები

ამ კულურ სადგისა. ვანის და ქალის მისდევდნენ
მათ უკან ქვეითად. ორმოცი მეტი დღე იმგზავ-
ვრეს და საუგუნოდ განმორდნენ თავიანთ ქვეყანას.

ესლანდელი მოსიარულე ნიკაგოს ქუჩებში მსგ-
ლად წარმოიდგენს, რომ ოცდათორმეტის წლის
წინათ წითელკანიანები მოვლადებოდნენ ამ მაწა-
სედ, სადაც ახლად გაშენებული არის ეს მშვენიერი
ქალაქი.

ინდოელები წავიდნენ; მაგრამ ჯერ კიდევ არა
გაკეთებულა რა მათ მიერ გაუიდულ მანქანაში. გად-
მოსახლებულ აძვირკელებს ედრთ წინ დიდი ღვა-
წლი; იმათ უნდა შეემუშავათ ახალი მიწები. სათი-
ბი მინდორი მიზიგანის ტბის აქეთ ტბაზედ მალა-
ლი არ იყო. რადესაც პირველად დაიწიეს სუნა,
მაშინ გამოსწნდა წმინდა ქვიშა ანუ შლამი, რომე-
ლიც პატარა წვიმიანგან კარდაიქცეოდა სოლიე ტა-
ლასის ზღვად, ანუ მზის პატარა სხივისაგან—მტ-
ვრის ოკეანად. წვიმიანობას ქალაქი ხალუბული იყო
დიდ წყლის გუბეში; და რომელ მგზავრსაც სურდა
მისვლა ნიკაგოში, უნდა გაეარა ჭეჭერიანი მხარე,
მსგავსი ჭაობისა, რომელშიაც ცხესები ეფლობო-

დენს მკერდაშდე. სხანდა, რომ აქ მიწის მსკნელბას
 არ ჭქონდა წარმტება და გაუძვობესობა.

II

რისთვის აიწიეს ამ გარდმოსასლებულუბმა ასე-
 თი ცუდი ადგილი? რითი ჭქონდათ დიდი იმედი ამ
 შეკაწროებაში? საქმე იმაში მდგომარეობდა, რომ
 იმ ადგილზედ, სადაც აშესებდნენ ჩიკაგოს, მიწი-
 განის ტბა ითვლებოდა დიდ საპორტო ადგილად.
 ამ ტბის წყალმა შემოსჭრა მინდორში ადგილი და
 გააკეთა წყლით სავსე თხრილი, რომელსაც ჭქონდა
 შიგრძით ათას ორასი, სოფო სიგანით ასი ვერსი
 (დასლოებით არის ხანჯარეშებული). გარდა ამისა
 ამ წყლის თხრილმავე გაიწინა ორი ტოტი, ერთი
 ჩრდილოეთისკენ და მეორე სამსრეთისკენ. ამ წყლებ-
 შა მიიღეს ნავთსუფდელის სასიათი, რადუ-
 ნაც აქ საკუბი და გემები თავს იფარვიდენ სოფო
 ხშირის მიწიგანის ქარებისაგან. ამ თხრილების სა-
 ზირესზედ, სამოცდა ათ ვერსის სიგრძეზედ, გაკე-
 თდნენ მრავალ გვარნი მადარბიები, გემების სასელო-
 სნო ადგილება (საქანი). ესეთმა მდგომარეობამ

ჩიკაგოში გაჩნდა კარგი ვაჭრობა; მაგრამ ამით ჯერ ბევრი არაფერი მას არ მოემატა. იგი შეიქმნა პატარა ქალაქად მეოთხე ანუ მესამე საწინისისა.

ნოტ-ნოტად დაიწიეს დამარილება საწინის სოფლისა, რომელსაც გზავნიდნენ სხვა ადგილებში. ამ გზარ ხელობამ მიიღო წარმატება. ერთს გამბედავს მდიდარს მოუვიდა ფიქრი, რომ ჩიკაგოში გაეკეთებინა ჰურის საუნჯე. ჩიკაგოში ყოველ წელი შემოდოდა დიდ ძალი სოფელი. საუბედუროდ დრო შემოსიდა სს იყო მუდამ წვიმიანი. ურმებს დიდათ უძნელებოდათ ტალახის გზავნად გაულა. უფრო ცუდი იყო, როდესაც ქალაქში შედიოდნენ: იზინი კოვლებოდნენ ქვიშაში, სთსრიდნენ ქუჩებს, რომელნიც წარმოადგენდნენ ზედი-ზედ მიყოლილს ოღრო-ჩოღროებს, ირეოდნენ და ედებოდნენ ერთი ერთმანეთს. მრთელი ჩიკაგო მიდი მოდიოდა ღელვაში. ქვეითი მგზავნი სომ იყენს სულ ტალახში ამოსვრიდნი. როდესაც ურმებისგან იცვლებოდნენ გზები, მაშინ ოღრო-ოღროებს მიუხედნენ ფიცრებს, რომ გადევ შესძლებულ ყოფილიყო ურმების მოძრობა. ერთს სიტყვით მოიხუდი ქალა-

ქი იყო ძალიან უსიამოვნო. სხვა მხრის მოგზაუ-
 რი, რომელიც შემთხვევით შევიდოდა ამ ქალაქში,
 სწავლობდა აქედან ჩქარა გასვლას და არაოდეს არ
 მოიბრუნებოდა, რომ ესეთი ცუდი ჰაერისანი ადგილი
 ოდესმე შეიქმნებოდა ახალი ქვეყნის საიმპერატო-
 რად, საუნჯეთ, სახეგარეშო ადგილად და და-
 სავლეთის ამერიკის სტატუს ქალაქად. მა-
 გრამ გადასასწავლებლებს არასდროს არ აძინებს და
 არც აძაყებს. მათ გულთ შექმდეთ ეთქოთ ახალ-
 კამოგონებული ანდასა: «სიტყვა შექმდებული ამერი-
 კული სიტყვა არ არის.» ნიკაგოს ავლდა ორი
 რაიძე, ხმელეთისა და ზღვის გზები. ყოველი მი-
 ხი მცხოვრები ამბობდა, რომ უკულა კუთხეები მი-
 წისა, შეერთებულნი ქალაქთან, სიმდიდრის წყაროდ
 გახდებიანო, და ამისთვისაც შეუდგნენ ზემოსხენე-
 ბულ გზების კეთებას. რე, რომელიც შეაკრთებს
 ამ უმად ქალაქს ილლინოისის და მისისიპის ში-
 ნარკებთან, დაწყობილიყო 1836 და გათავებულ
 1848. აგრეთვე თხუთმეტა წლის განმავლობაში
 გააკეთეს მთელი ბადე რკინის გზებისა, რომელიც
 გარშემოკვეთდა ნიკაგოს და შეაკრთებდა მას

დასავლეთისა და სამხრეთის ამერიკის უმთავრეს
 შუაგულ ადგილებთან და უზიდავდა მას ადმონს-
 კლეთის სიმდიდრეს. აი ამ გზების გაკეთებიდან
 დაიწყო მისი განსახლებულთათვის ახალი ცხოვრება
 და ბედი. მათი შური, ოთხივენი საქონელი, საქონ-
 ლის გამოხატულება, ადგილით შემოსულნი ჩიკა-
 გოში, იგზავნებოდნენ ატლანტიის ოკეანის კიდე-
 ებში და ევროპაში. რკინის გზით ატრავერსი მოი-
 შოვეს მრავალი მიწები, რომლებსაც იყოფდნენ ერ-
 თი ერთმანეთში და შეიმუშავებდნენ.

მხელი ამ აწინ გადას კარმა, როგორც წავ-
 ტვალმა მიუცა ქალაქს. ამ დიდს მუშაობით. უკან-
 სვლელ წლებში ჩიკაგოში კეთდებთან ისეთი დიდი
 საქმეები, რომ თვით მას გაუკვირდებოდა, რომ შეე-
 ძლოს ცოტად შესურება და ახგარიშის ქმნა კიდევ
 ვამოთავებ, რომ შურის შემოტანა ჩიკაგოში და გა-
 ზიდავა მისგან მთავრულ მრავალ ადგილებში აწინ
 გახმარებული დიდძალ ხომალდებითა და რკინის
 გზებითა.

რას ხდება, შეითხველი დატვირთვა, ამ სავაჭრო
 ქალაქში, სადაც შემოდის ყოველ მხარადგან მრავ-

ვალრი სანოვაგენი? სომ სკამარსაა, რომ რამდენ-
 მათე სანოვაგენი ურემმა გაავხოს ქალაქი და დაწინებს
 შეუძლებელია მრავალი დღეები, და თვით სანოვაგენი
 იყოს მოსვენებული? დას სკამარისა, მაგრამ ამ
 გვარი რამე არ არის ქალაქში. ეს იმას მიეწერება,
 რომ ამჟამად გარეა არის მრამდის მოუვარე, გა-
 მოცდილი და მამულისი ყოველის სანოვაგენი გარე-
 კობისობისა. ის ზვინი ზურისა, რომელიც გარე
 აკვირებს, ისე სწავლად ეწეობის სომელიდებს და
 გადმოეწეობის, რომ ვერც კი შენიშვნის სომელი
 მას მცხოვრებნი. სხვა ქვეყნის გარე, გინდ დაქუას
 მან ერთი თვე ნიკატოში, ექვს ვერ მიიტანს, თუ
 იქ არის სომელიდის დღე-მინტემა. სომელიდა ათი სომ-
 მიმას ახსენს დადნა მამარსება, რომელიც დგანს
 ნაშრობის დასწერავ და ელიან სომელიდის მოტა-
 ნას, ისე სწავლად და ოსტატურად იღებს სომელი-
 დებიდგან და ვაგონებიდგან, რომ გარე სომელიდის
 გადატან-გადმოტანას თვალსაგ ვერ ავლეს,

მაგრამ ამ წარმატებით და სისრულით არ იყვნენ
 გამოყოფილნი ნიკატოს მცხოვრებნი. მათ უნდოდათ
 მოეკლათ სხვა რაიმე. თუმცა მათ შეამცირეს სარ-

ჯი და გააადვილებ გატანა სსენებულ ჰურეულისა,
მაგრამ იგინი ვიდევ სედავდენ, რომ მას, უმეტე-
სად სიმინდს, ეჭირა დიდი ადგილი.

გესურსთ, უთხრა მათ ერთჟერ ერთმა მასვილ-
გონიერმა ეკონომისტმა, გსვენათ ერთი პატარა
ბოჭკით ათი ანუ თორმეტი ტომარა სიმინდისა?
არა იქმნება რა ამასე ადვილი, გადააჭტიეთ იგივე
ცხოველ ნიუთად. რა არის, მაგალითებრ, ღორი?
ათი ანუ თორმეტი ტომარა მარცვლისა ოთხფე-
სებიანი. სიმინდი სოფლად გარდაიჭრეა შემდეგის
ხსნად: ღორი ხჭემს სიმინდს, კაცი ხჭემს ღორსა.
დიდ მოვაჭრეებს ძალიან მოეწონათ ეს რჩევა და
ამის გამო ვაჭრობა მათი დამარცხებულ ღორის
ხორციით ძალიან გასძარდა. სამ თვესა ჩაკვამ გა-
გზავნა 900,000 სრულიად მომზადებული ღო-
რი.

დიდძალ ჰურეულის ვაჭრობაში უცხათ მოგო-
ნება და დაწება დიდ სორცეულ ვაჭრობისა არ
იყო ადვილი და სასურველი სემე დასაარსებელ ქა-
ლაქისთვის. მაგრამ სიმინდემ უფრო წააქვსა გა-
მოდდიდი გონება ჩაკვამს მცხოვრებთა. რამდენა-

რაც გამწვანდა მუშაობა, იმდენით გაშენდნენ წარ-
 სხები, მოიგონეს ღირის ქონის ადვილად მოხმზადე-
 ბელი ხერხი. სხვა და სხვა გარნი ოსტატების შემ-
 წვობით, მამანის სმარებით, მუშების სიმარდით
 და ერთი ერთმანეთის შეშველებით, დიდი რიცხვი
 ცოცხალ ღირითა შემადიოდა დიდიით ხელმომდე
 სტყესმარე ერთის კარებიდგან და გადიოდა რამდენ-
 ხამე მანუტის შემდეგ მყარე კარებიდგან ღირით.
 კუმატებით, ქონად და მძევად. თუითთუეული მი-
 რუტევი, შენობაში შეუვანის შემდეგ, იკვლის, იტუ-
 ხვის, იფსიკების, ინაგრების, იმარიდების, ვწყე-
 ბას მ-ტარა ბოჭკებში, და სულ ეს კეთდება კვლის
 ხანწრფის მსგავსად და ხათის ჩარხების ხიხრო-
 რით. ფაბრიკას ანუ, ჩვენებურად, ქარხანას ორმო-
 ცდა ათის ხელისხნით შეუძლია მოამზადოს ხამე
 ღირი ერთ მანუტში. რამდენი უნდა მოამზადდეს
 დღეში ათის ხათის მუშაობით! აი რახინი მო-
 ძარობაში ცხოვრობდა ჩიკაგოს ხალხი.

შემდეგში ჩიკაგოს მცხოვრებლებმა ისურვეს ქა-

ლაქის დაშენება, რომელსაც სწრაფად შეუდგნენ. შემთხვევით მოხსენებულნი მქონდა, რა ადგილზედ მდებარეობდა ჩიკაგო. ქვიშა და წყალი იყვნენ მისი დიდი მტრები, რომლებთან მუდამ უნდა ებრძოლათ. როგორ უნდა მოეშორებინათ ეს უსიამოვნება? სხვა შეძლება არა ჰქონდათ, გარდა იმისა, რომ უნდა აემალლებინათ ქალაქი; ამისთვის დასდგეს პირობა, რომ ასაღად მოხსნას ყველა უნდა ექმნებინათ სასაღებო ნაყარ ქვიშაზე, ერთი საყენის სიმაღლეზე შემდგები ჩიკაგო ცენტრად ამაღლეს. მაგრამ რადგანაც ეს სომეხი იყო საკმაოდ, ამისთვის უკანასკნელად გარდაწვევით, რომ სასაღებო საყენის ნახევარით უნდა ყოფილიყო ჭაობზედ ამაღლებული; ამით გაიწმინდა ქალაქისა. გადაკეთებას დროს ჩიკაგო წარმოგვიდგენდა საშინელ სახეს: თიხის ტროტუარები ქუჩებისა იყო კიბეების სისწრაფი, რომლებსედაც უნდა ყოველთვის კაცი აშეკებულყო და ჩამოშეკებულყო. ძველ სასაღებოში მეოთხე საფსს არ მოეწონა ტალახის ორმოში ყოფნა და დაიწყო ასაღებულებით სასაღებოების გაშენების წახადვა. ათი წლის განმავლობა-

ბაში და კიდე უფრო აღრეც უოკელი სიბრუ-
 დე და სიდრმავე ქალაქისა სრულად მოისპო.
 შემდეგში მათ გააშენეს შკოლები, ეკლესიები, ფერმები
 და სასახლეები სულ ხისგან, რომელსაც ზიდავდენ შო-
 რეულ ადგილებიდან, რადგანაც არ იყო ტყე მათ
 მინდრულ ადგილებში. მაგრამ ეს სასიფათიანო მა-
 სალის შენობები არ დაუჭდათ ჭკუაში, მათ მოინ-
 დომეს ქვისა. ამისგანვე პირველად გამოიწერეს ძვირ-
 ფასი შავი ტალახის ფერი მარმარილო ნიუორკი-
 დგან. ესეც არ უჭდებოდათ მათ იათათ. შემდეგში,
 რადენიმე ხნის იქით მათ დაესძარა ამ საქ-
 მეში ერთი შემთხვევა. რუს გავყანის დროს აღ-
 მოჩნდა მიწაში თეთრი ქვა; საუბედუროდ ეს იყო
 ისე რბილი, რომ ცოტად რამე მას მოხვედრილი-
 იყო, მაშინვე იმტვრეოდა. ნატესები მისი გადაყარეს
 და ბოლოს ყური აღარ უგდეს. რადენიმე თვის შემ-
 დეგ იმ მხრით მიმავალმა მუშებმა, სადაც სხენებუ-
 ლი თეთრი ქვის ნატესნი ეყარნენ, შენიშნეს,
 რომ ნამტვრევ ქვებს ჭკერში მოყვითლო ფერი მიუ-
 ლიათ და კიდევაც გამაგრებულან. აი ჩიკაგომ იპო-
 ვნა ცხვირის წინ დიდი საუნჯე. ეს მასალა, რა-

გორც ვსთქვით, მიწიდგან ამოღების უმაღ იუ-
რბილი და შენობისთვის გამოუდგარი, მაგრამ შემ-
დეგში გი მაგრდებოდა და ჩნდებოდა სასმარად დიდ
მშვენიერ შენობებისთვის. მისი ნაწი ოქროსფე-
როვანი სასე აძლეკდა ქუჩებს სიმშვენიერეს, ხალა
კაცის გუეს—რადც ნაირ გამოუთქმულ სიამოვნე-
ბას მშვენიერ შენობებს გარდა ჩიკაგოს აქვს
გარშემორტემული დიდი ბაღები, სადაც კაცს
შეუძლია შეისვენოს და ცოტად დრო გაატაროს
მუშაობის შემდეგ.

ამერიკელი, რაგინდ მდიდარი იუეს, მინც შრო-
მობს, არ არის მოსვენებაში. რა აქეზებს მას მშრო-
მელობისათვის? როგნი ამბობენ, რომ ეს სიძუნ-
წით მოხდითა და მარტო იმ სურვილით, რომ
ფულებს თავი უყარონო, სსვა არაფრითაო. მაგრამ
არა. როდესაც შეიტყობს კაცი მათ სულგრძელო-
ბას, მათის სიუსკეს მოწყალების მიცემაში გლასაკ-
თათვის და უოკლისავე კეთილი საქმისათვის, მა-
შინ დაწმუნდება ის სრულიადწინააღმდეგ წასრუბ-
ში. ამერიკელს სჯგვლემს სურვილი მოქმედობისა;
მისი წასრით ის არ არის კაცი და მოქალაქე, თუ

უნყოფოთ სიამოვნობს თავის სიმდიდრით და აწას-
 თქვას შესანიშნავს არ აკეთებს და სასოგადოებას
 იმას ცუდი თვალთ უყურებს, როცა უსაქმობას და
 უგაჩინობას ატყობს.

IV

იმ დროს, როდესაც ჩიკაგოს მცხოვრებნი
 ცდილობდნენ ქალაქის დაშენებაზე და გამდი-
 რებაზე, ისინი ფიქრობდნენ თავიანთ შოკის გა-
 ემრავლებინათ სიმდიდრის წყაროები, რადგანაც მტკი-
 ტე გონებაში უთხრა მათ, რომ განუსაზღვრელი კე-
 თილიდგომარეობა ძალიან ძალე შესწუდების და წა-
 ართმევს მხარეს ასე ძალასა. აქამოდე ჩიკაგო
 ითვლებოდა სავაჭრო ქალაქად; ხლას კი მან მოინ-
 დომა წოდება სასელოვნო ქალაქისა.

უნდა ვსთქვათ, რომ არაფერი არ უშლიდა მას,
 რომ წაქეზებულიყო სელოვნებაში. ამერიკაში არ
 არსებობდა საშიშარი და ძნელი კითხვამუშა ხალხის
 გაჭირვებისა. იქ არ არის სასოგადობრივი ურთი-
 ვრთშოკის ძულვილება. განურჩეველი თანხრობა
 ხალხისა და უხვად გავრცელებული განათლება უკე-

ღას კეთილმდგომარეობის და გამოჩენის შეძლებას
 აძლევს. მაშასადამე არ არის მიზეზი, რომ სა-
 ღხსნ შორის იყოს უკმაყოფილება რაიმე და შურა,
 და არავის ეშინია, რომ ქალაქი გაიშვოს მრავალი
 მუშა საღსით.

შირველად ჩიკაგომ დაიწყო მდებალი საგუთ-
 ნისდედო იარაღის კეთება. ქალაქის ქარსნები ამ-
 უხადებდნენ მრავალგვარ მაშინებს; იუესთსაცმელთ
 ოსტატები ითვლებოდნენ სსმი ათასადმდე; სამეყუ-
 ღას და მატელეუღას ქსოვაც გავრცელდა სწრაფათ.
 ერთი ასღოს გაშენებული ქარსანა უშეებს ვაჭრო-
 ნაში წელიწადშიანი ათასს კედღის საათებს; მეო-
 რე ქარსანა ბეჯითათ აკეთებს ჯიბის საათებს. არიან
 მრავალნი ფორტოჰიანოს გამკეთებელნი, ნოტების
 მსეჭედელნი, წიგნების გამომცემნი და გამეიდველ-
 ნი; მაშასადამე, უნდა ვიფიქროთ რომ, არიან ამ
 ნიკთების მომსმარებელნიც.

გ'ურსთ, რომ გაიგოთ, ვისგან შესდგება ეს
 საღსი, რომელმაც ოცდა ათის წღის განმა-
 ვაღობაში ამოდენა საქმის გაწეობა მოასერსა?
 გსურსთ გაიგოთ საიდუმლო მათის მოქმედო-

ბითის ძალისა? რამდენიმე სიტყვებით გამოისატება:
 ამერიკელს მომავალი სწამს, ის ფიქრობს და თა-
 ვისუილათ მოქმედებს.

თუ შეადარებ ამ მდგომარეობას ევროპიელი ქა-
 ლაქების მდგომარეობასთან, მაშინ ნასაკო სამწუ-
 ხარს და ამასთანაცვე შესანიშნავ განსხვავებას. ევ-
 როპიელ ქალაქებში კაცს აკვირების ორი საგანი:
 სასწავლებლების სიმდირე და სიმრავლე სატუსაღო-
 ებისა და კაზარმებისა.

V.

როგორათაც შეერთებულ შტატებში, კვრუთვე
 დასავლეთის ამერიკისკენ არის ლტოლვილება განა-
 თლებისადმი. არავინ არ ზოგავს თავის სიმდიდრეს,
 თავის დროებას და შრომას ამ კეთილ და სასარ-
 გებლო საქმისათვის. დიდი თანხის პატრონი სწი-
 რავს დაუთვლელად მრავალ ფულს შოკლების განსა-
 მართავად. მუქარსნე თავის საქმეს დროებით თავს
 ანებებს, რომ თვალი ადევნოს მოწაფეების სწავლა-
 რედ. ახალგაზდა ქალები სწირავენ თავიანთ დროე-
 ბას ემაწვილების სწავლას. განათლებულნი მასწავლე-

ბელნი სისარულით მოდიან აქ აღმოსავლეთის შტატებშიდგან. ჩიკაგო უმჯობესად გასდება სატასტო ქალაქად ამ ახალის მხარისა. ის წინად გრძნობს თავის დიდებასა და ცდილობს, რომ გასდეს მისი ღირსი. მისი შვილები არიან ზირველ ხარისხოვანნი. მასწავლებელნი უხვად იჯილდოებიან და ამისთვისაც არიან დიდი განათლებულნი. ჩიკაგოში და სხვა ადგილებში სწავლა უმასწავლებლისა ძალიან სწრაფია: უნდათ, რომ მოწაფეები ჩქარა და ბევრს გამოხადებენ მეცნიერებას სწავლობდნენ.

უმაღლესი სწავლა ზირველ დაწეებით სწავლასკედ არა ნაკლებ გავრცელებულია. ჩიკაგოში არის უნივერსიტეტი, სამეცნიერო აკადემია, რაი სემინარია, სამი საექიმო სკოლა, არის კიდევ ძვირფასი ობსერვატორია, რომელსაც აქვს კარგი გაწყობილება და რომელსაც განათლებული ასტრონომი განაგებს. არის მუსეუმიც თავის მრავალგვარ კოლექციებით.

სასწავლებლიდგან გამოხვლის შემდეგ ამერიკელი თავს არ ანებებს განათლებას. მან იცის, რომ სკოლური, გინდ აკადემიური სწავლა არის მარტო შე-

საკალი ვარე განათლებასი. ამისთვის ის, სასკულ-
 ხნო მოძრაობასი, ანუ პოლიტიკური საქმეებში
 თუნდ არც ვი ერიოს, სერსით პოულაბს დროს,
 რომ წაივითოს მრავალი წიგნები და შეისწავლას
 სასოგადოების საქმეები. გარდა ამისა ამერიკელი
 არ მოელის სსვისგან გამსადებულ ფიქრებს; ის
 თავის თავად ადგენს მათ, გულისყურისათ ისმენს,
 სწონავს ყოველსა მათ საჩებებლობასა და წინააღმ-
 დებობასა, და სიერმიდგანვე თავისი საკუთარი გო-
 ნებით მოქმედებს და მოაზრებს ეხვევა.

VI.

ამერიკის პოლიტიკური წეობილებაც ძალას და
 ცხოველებს აძლევს ამ გვარი მხარეების და ქალა-
 ქების აყვავებას და კეთილდღეობის. თავისუფალ
 სტამბას დასავლეთში უჭირავს დიდი ადგილი. იგი
 ითვლება უმთავრეს შემაერთებელ კავშირად ფრინდ
 განშორებულ მინდვრის ქალაქებთან. მისი ათასსმო-
 ვანნი გამოსძობა მიდის ერთი კიდიდან მინდვრი-
 სს მეორედმდე. იმის თანაშემწეობით მინდვრის
 უდაბნოში გადაკარგული კაცის გული მისი შემამულის

გულთან ერთის ტამბრით სტუმს; იგი გრძნობს, რომ ეკუთვნის დიდ შთამომავლებას და უფრო დიდ გულმოდგინებით ასრულებს თავის დანიშნულებას. ყოველმა უკანასკნელმა დასავლეთის სოფელმა იცის, რა საქმეები აღეკვებს ვაშინგტონის სენატს და დემოკრატების კრებას.

ჩიკაგოს წერა-ბეჭდვასში ბრუნავს გამოუთქმელი სიცხოვლე და ნიჭი. მრავალ მის დღიურ გასეთებს ჰუგანან გორჩესპონდენტები ღონღონში, ჰარაიში და უმთავრეს ეკროპიის სასელმწიფოს ნაწილებში.

ჩვენ საკმაოდ, მაგრამ თუ აღ-გადავლებით აღვსწერეთ ჩიკაგო; ვნასეთ, რამდენი კეთილშობილური და მძლავრი თვისებანი უნდა ქონოდათ ამერიკელებს ჩიკაგოს დასაწეისიდგან, რომ მოეუკანათ ის ამ მცირე ხანს ასლანდელ კეთილმდგომარეობაში. მას გაუმარჯვოს საზოგადოდ ამერიკელ სალსს და ამერიკელ გაწეობილებას, რომელიც თავისი თვისებებით, განათლებით და თავისუფლებით, ამისთანა ჩინებულ წარმატებას ჰხადავს ასე მოკლე დროს განმავალბაში.

კლესური სიმღერები

(ილ. ჭავჭავაძისგან შეგროვილთაგანნი)

I

აწ გათეთრდება ყოჩანნი, თუნდა რომ სესო ქვიშითა,
მტეჩნი აწ შეგვიბრალებენ ტიჩილითა და ვიშითა.

II

აწ უნდა ჭირში გატეხა, თუ კატი გონიერია,
წავა და უკელგან დაჩეხა, სოფელი ღონიერია.

III

ჩაკვარდი საგონებელსა, ვით რომ კამეჩი მორევსა,
ვიწევ და ვერ ამოვსუფვარ, ვაიმე ჩემსა ღონესა!...

IV

დაკლანებულვარ სიკვდილსა, სიმძიმეს სიზის ქვისასა,
ამხანაგთ მოშორებასა, დაბნელებასა მზისასა.

V

ძმაო, რაი სჯობს ძმობასა, ერთმანეთისა უძობასა!..
 ძმა ძაშინ მოგაგონდება, ორნი რა გცემდნენ მარტოსა.

VI

გარგი ურმა ლაშქარს მოგვდება სწორების ჯობი-
 ნობაზედ,
 გონჯი ვი ბოხლის გარკებზედ ქალების ღოდინობაზედ.

VII

მეუფესა სამი ვთხოვე: ენა-პირი სელოვანი,
 შედ საჯდომად ლურჯი კვიცი, წინ მინდორი ველოვანი.
 საკოცნელად თეთრი ქალი, ტან-წვრილი და ფეროვანი!

VIII

ნეტავი მოგვედესის ძირსა ფოთოლი დაძედინოსა,
 მოვიდეს ქალი ლამაზი, თვალს ცრემლი მოედინოსა.

IX

ამაღამდელი ღამეო, ნუ გათენდება მაღეო,
 ბროლისა უელსა ვესვევი, ველარ ვიპოვი სვალეო.

X

ღამაზო, შენს სკვენაში დიდი შემსუქდა ჰერანგსა,
 მიპოვნე, გამამიგზავნე, მაგ შენის ძმების ღსენასა

XI

ღამაზის ცოლის პატრონსა უნდა უვანდეს ძაღლი
 ფრთხილი,
 ან უნდა ძაღლი ფრთხილობდეს, ანუ ცოლის დედამ-
 თიღი.

XII

ა, ქალო, მძივი, რა მძივი, სათმეულისა მინაო!
 არ მინდა, შენი-ჭირიძე, მიჯავრდებიან შინაო,
 ქმარი მტემს, მასლი მამწარებს, მუღი მიღესავს დანასო,
 თუ დედამთილმაც შამიტყო, გამომასაღმებს უკვლასო.

დასრულებულია
მისთვის მიერ დაბეჭდვა
დასრულებულია * * *

(დაბრალიუბოვიდაძე)

როცა საძთარში გაჭირვებული,
ღონე-ძისდილი, მშიერ-მწუერვალთ,
აკად-ყოფი და გაცივებული
შეველ მშენიერს ქალაქს საწყალი;

როცა კარკით მქროლე ცხენებსა
მე გადაურჩი, და ქუნასედა
უღვთოდ დამაგდეს, რომ სულელებს
კარგათ ესწავლათ ჭკუა ჩემსედა;

როცა წაქცევით სულ დამტკრეული
ჩამოვკვექს სადღაც ერთ კიბის-ძირში,
და ქარი მჭსტემა გარისსებული
და მყვინდა სულ თოვლ-შსაპს ცხვირ-პირში,

აჰ, ღმერთო! მამინ ჩამდენი წეველა,
ჩა გაბრახება გულს მანკებოდა!
საწყელების მტრათა შეკრაცე ეველა,
ვინც უღარდელად იკვებოდა—

ვინაც დიდებულს ცსოვრებაში-ა,
 ვინაც ოსვრასა თავის ქმებისას
 ანა გრძნობს გიყურს განცსრამაშია
 და აულარუნებს სულ სავსე ქისას.

... ესლა აღარ ვარ გაჭირვებული,
 და რას ამაყად მივჭქრა ქუნაში,
 ვსარობ, თუ ხეძი ქუჩრის ქნეული
 მათრასი მოჭსტსებს გამვლელს ყვრმაღში

თანამედროე მწერლობა

ანრი რაშქორი

საფრანგეთის მმართველობამ ამ თვეში საბოლოო-
ეთ გადაწყვეტა ანრი რაშქორის დაკარგვა სასლ-
კალებონისში გაგზავნით, სადაც ის დატუსაღებული
უნდა იყოს. გაზეთებში სწერენ, რომ რაშქორის
აკებულება ისე საშინლათ დასუსტებულა რჩი-
წლის დატუსაღებით ღ ათასნაირი ზნეობითი ტანჯ-
ვითაჲ, რომ ის საში თვის ზღვით მგზავრებას
კერ აიტანს და გზასჲ მოკვდებაჲ. მართალია ეს
თუ არა, ამას მომაკალი გვაჩვენებს, ამ მოკლე საწ-
ში. მაგრამ უეჭველი კი ისაა, რომ ამ მწერლის
მოქმედება, თუნდ კიდევ სიკვდილს გადურჩეს,
დიდი სნით შეწყვეტილი და შეჩერებული იქნება,
მწერლობისთვის ის დღეს მკვდარია, და ამ მიზე-
ზით მწერლობასაც შეუძლია მისი ნაშრომის გან-
ხილვა და დაფასება, თითქო ის სანიაღვრეთ გამჭრ-
ლიყოს დედა-მიწის პირისსაგან.

რადგანაც ამ მწერალს დიდი გავლენა ჰქონდა სა-
 თურქანგეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაზე, და რადგან
 მისი ნაწერა, ლიტერატურული მხრით, შესანიშნავ
 წარმატებას წარმოგვიდგენს უწინდელ მწერლობას-
 თან შედარებით, ჩვენ საჭიროთ ვთვლით წარმოუ-
 დგინოთ «კრებულის» მკითხველებს რეპროდუქციის შე-
 მოკლებული ბიოგრაფია და მისი მწერლობის კრი-
 ტიკული დაფასება, სხვა მის მსგავს მწერლებთან
 შედარებით და მისი საკუთარი სახიანთის, განვითარ-
 ტების და ძალის გამოკვლევით. რეპროდუქციის ნიჭი,
 ცხოვრება და მოქმედება კი ღირს იმით, რომ მათ
 აწერას სკამო სიგრიცე და ყურადღება მიექცეს...

I

ანრი რეპროდუქციის დაიბადა 1830-ში. მისი ნამ-
 დვილი სახელია — გრაფი ვიქტორ-ანრი დე რეპრო-
 დუქცი-ლიუსე. მამა მისი ლეგიტიმისტი იყო (შეკლებ-
 ბური მონარქის და წესის მომხრე), მაგრამ დედა
 კი რეპროდუქციის რესპუბლიკელი ჰყავდა, და ამ დედამ
 გამოზარდა მისი გრძნობა და გონება. რეპროდუქციის
 სახელობა ერთობ ღარიბი იყო. მამა მისი თავს ირ-

ჩენდა სხვა და სხვა კოდევილების წევრით, და თვითონ აწინასწარმეტყველებდა ლუკმა-პეტრის სამხედრო-სამხარებო და სამხარებო გამა. ოცი წლისა შევიდა ის სამხარებო, და თან სხვა და სხვა გამა-სამხარებოში წევრით მონაწილეობდა ის თავის და ლუკმა-პეტრის სამხარებოში. მაგრამ მთელი თუთსმეტი წლის განმავლობაში მის შრომას — სამხარებო იყო თუ გამა-სამხარებოში, გამა-სამხარებოში, თუ თეატრში — დიდი მნიშვნელობა არა ჰქონია. რეჟისორი ისევე ისე უცხოები და შეწუხებული იყო, რეჟისორთა თითქმის დასაწყისში. მაგრამ ამ თუთსმეტი წლის განმავლობაში ის ერთგულად შრომობდა, ბევრს კითხულობდა, ყველაფერს იძულებდა და აკვირდებოდა, ისე, რომ თვითონ მისთვის ეს დრო სრულიად არ დაკარგულა.

რეჟისორი მსახურობდა რაღაც დაბალ ხარისხზე პარიზის საქალაქო გამგეობაში, რაცა სოციალურ-მისმა ნაწერებმა «შარკოვიში» მკითხველების უურადადღეს მიიქცია. ამ ნაწერებში რეჟისორი სხვა და სხვა აქტივობების და აქტივისების თამაშობას აწინასწარმეტყველებდა და აფასებდა, — იმ დროს თავისუფლად და გულწრფელად წერა ბეჭდვა მარტო ამასობაზე შეი-

ძლებოდა. რაცა მისმა უფროებმა (და განსაკუთრებით მასინდელმა პრეპეტმა ოსმანმა) შენიშნეს, რომ მათ ჩინოვნიკს დიდი ნიჭი ჰქონია, იმისი გადაბირება მოინდომეს და მასინვე ვაშაგირიც მოუმატეს და ადგილიც უკეთესი მისცეს. მაგრამ რაშეობა იმწამსვე სამსახური მიატოვა, რაჟი იგრძნო, რომ ბონაპარტიელები მის მოქრთამვას და გადაბირებას აზირებდნენ, და მასაქეთია. ის ერთიანათ მწერლობას და პოლიტიკას მიიწა.

მწერლობა მასინ სწორეთ ცრუდ მდგომარეობაში იყო. ერთი რომ არავის ყურნაღის ან გაზეთის გამცრემა არ შეეძლო, თუ ამის ნებას მმართველობა არ მისცებდა; და მმართველობა, რასაკვირველია, მარტო იმისთანა პირებს აძლევდა ამ ნებას, ვისაც ან არ ეჭიდებოდა, ანა და იმედიც ჰქონდა ჩემსკენ იქნება. მეორეთ, — რაგორც კი გაზეთი ან ყურნაღი უსიამოვნო რასმე დაბეჭდიდა, იმას მასინვე ორიოდუ «გაფრთხილებას» მისცემდა მმართველობა — საფუძვლიანს თუ უსაფუძვლეს, ამას

ქართული
ენების ინსტიტუტი

აწავინ დაეძებდა და არც აწავის ამასე ლაშაწავი და სჯა შექედლა — და მეტვე გამოცემას დროებით დასურავდენ, ან მთლათ ერთიანათაც მისხლბდენ. ამას გარდა, რადგანაც აწავის პოლიტიკურ საგნებზე ლაშაწავი უიძინსათ არ შექედლა, თუ გამოცემელს ორმოცდა ათი ათასი ჟრანგის გირავ არ ჭქონდა შეტანილი მმართველობასთან ხლდ-ფულად, და რადგანაც გასეთის გამოცემა ერთობ დიდძალ ფულს თსოულავს ხლდე, გასეთებში და ყურნალებში განსაკუთრებითი სმა და გავლენა ფულის მეპატრონეს ეძლეოდა, და მწერალი ვი უგანასგელ ჰლანსე იდგა. ფულის მეპატრონე, რასაკვირველია, უკველთვის იძას შაშობდა, ვაი თუ გასეთი დამისურონ და ფულის უიანი მომცენო, და ამ მოსტრებით რაც შეიძლებოდა უფრო მოწიწებით ეპერობოდა მმართველობას და უფრო ხელ ფესს უგოჭავდა მის მოწინააღმდეგე მწერლებს, ისე, რამ ამ უგანასგელ მწერლებს თითქმის განძრევის და სმის ამოღების ხლავათი არც ვი ჭქონდათ.

არ შეიძლება წარმოიდგინოს ვაძმა რა მდგომარეობაში იყო საფრანგეთის პოლიტიკური მწერლობა-

ბა და განსაკუთრებით შარყელი გაზეთები 1866-მდე. მათში უმთავრესი ხმა და გავლენა, თულების მუ-
 ჰატრონების და მმართველობის გამომხატველით, ისეთ
 მწერლებს ქმნიდათ, როგორც სან მარკა ჟიწარდენს,
 ლემუანს, ნევერს, გერუს, აენს და სხვ. და სხვ.
 ამ მწერლების სასიათი იმაში მდგომარეობდა, რომ
 გაუგებარი, ან მარტო ასიოდუ ნასწავლი კატისთვის
 გასატეხი ერთ რამე წვრილმან ნაკლულებსებას გა-
 მოკვიდებოდნენ და სწერდნენ გაუთავებელ სტატიებს
 ისეთ საგნებზე, რომელნიც სასოგადოებას თით-
 ქმის არც კი შეესებოდნენ. გაზეთები—და ჟურნა-
 ლები დაუბოლოებელი სტატიებით იყვნენ გავსე-
 ბული სხვა და სხვა სტორიულ გამოძიებებზე, ძველ-
 მწერლობაზე, არსებულადიურ ძიებაზე, ან რძი-
 რდე დიზლომატიურ სიტუკაზე, რომელთაც არც
 დიდი მნიშვნელობა, არც დიდი აზრი არაფერი ქმ-
 ნიათ. მაგიერათ, თუ ჟურნალ-გაზეთები სასოგა-
 დოების მდგომარეობას და გულას წადიდეს არესე-
 ბოდნენ, არც სასოგადოება ქვიდებდა ხელს ჟურნალ-
 გაზეთებსა, და პოლიტიკური მწერლობა თან და

დან უფრო და უფრო მდაბლდება, მიიმდებოდა და სუსტდებოდა.

იმ დროს ზოფიტიკურ მწერლობაში მარტო სამიოდე შესანიშნავი მწერალი იქცეოდა საზოგადოების ყურადღებას, ამიტომ რომ საზოგადოების გულის წაღიფს მარტო ისინი ესებოდენ ნიჭიერათ და შეუზოვრათ: ზრუდონი, ზრეკო-ზარადლოლი და ედმონდ აბუ. მაგრამ ზრუდონს მმართველობამ და სიღარიბემ გახეთის გამოცემის შედეგად არ მისცეს, ის უფრო წიგნების ბეჭდვით მოქმედებდა, და უკანასკნელ დროებაში არც ნამეტნათ სათუთვლიანათ სინჯავდა და აზგვევდა საზოგადოებრივ საქმეებს. ზრეკო-ზარადლოლის ნიჭი ისეთ-ნაირს წერდომან მიზანს მისდევდა (ორჯეახიელების ამაღლებას და ისეთს ერთობ წმინდათ გალესილ იარაღს სძარბოდა, რომ მისი ნაშრომი და მისი დანებვა მარტო ნასწავლი მკითხველისთვის იყო გასაგები, მარტო მტერიოდენ წრეს შეეხებოდა და აღეკვებდა. ედმონდ აბუს ძალუმი სიტუვას კი ნაზოლოონმა რქროს ლაგამი აუდვას, მოთუერებით, დაზატუებით, დაჯილდოვებით ერთი სიტუვით მოუიდვით. და ამ ნაირათ მამინ.

დედი მწერლობა უგაკლენო და უმნიშვნელო წერ-
 ბეჭდვაში მდგომარეობდა, უმჯობესი მწერლები და
 ტალანტები კი ნიადაგ ლაგამ-აჭრულები იყვნენ—
 ხან ძალით, ხან მოქრთამებით.

საფრანგეთის ხალხს და სასოგადოებას დიდხანს
 ის წმუნება ქონდა, რომ ჩვენი სასოგადობრივი
 საქმეები ერთობ ჩინებულათ მიდიან და მშვენიერი
 და განიერი მმართველების სკლშია საფრანგეთის
 ბუდიო. ნაზოლეონი იმ დროს ყველას გენიოსათ,
 გულთმისნათ და მოხერსებულ გაცათ მიაჩნდა. ყვე-
 ლას ეგონა, რომ რასაც ის დაიწეებს—ჩინებულათ
 გათავდებაო, ყველას ასსოგდა ყიჩიმში და იტალია-
 ში გამარჯვება, ყველას ნამდვილ «სასოგადობრივ
 დამშვიდებაო» მიაჩნდა ის ჯარისა და ზარბაზნების
 შემწეობით ხალხის გაყრუება, რომლის ძალითაც
 საფრანგეთში იმპერია დაარსდა. ამის გამომისობით
 ვინც მმართველობის წინააღმდეგ ხმის ამოლებას
 გაბედავდა სოფლე, მისი სიტყვა ყველას გამჭრია-
 ხობის და ჰატოფსანი სასოგადობრივი ერთგულ-
 ბის გამოთქმათ კი არა, უცნაურ და რდომანდობათ
 ან თავის გამოჩენის სურვილათ მიაჩნდა...

ვინაც დიდებულს ცხოვრებაში-ა,
 ვინაც ესკრასა თავის ძმებისას
 ანა გრძნობს გიუურს განცხრომაშია
 და აუღარუნებს სულ სავსე ქისას.

... ესლას აღარ ვარ გაჭირვებული,
 და რას ამყად მივჭქრა ქუნაში,
 ვსარობ, თუ ხედი ქურჩის ქნეული
 მათრასი მოჭსტსებს გამვლელს უვრძილში

თანამედროე მწერლობა

ანრი წიშქორი

საფრანგეთის მხარებლობამ ამ თვეში საბოლოო-
 თად გადწევიტა ანრი წიშქორის დაკარგვა ასაღ-
 კალედონიაში გაგზავნით, სადაც ის დატუსაღებული
 უნდა იყოს. გასეთებში სწეკენ, წამი წიშქორის
 აგებულება ისე საშინლათ დასუსტებუღია რწი-
 წლის დატუსაღებით ჭ ათასწაირი ზნეობითი ტანჯ-
 ვითაო, წამი ის საში თვის ზღვით მგზავრებას
 კერ აიტანს და გზაზე მოკვდებაო. მართალია ეს
 თუ არა, ამას მომავალი გვაჩვენებს, ამ მოკლე საწ-
 ში. მაგრამ უეჭველი კი ისაა, წამი ამ მწერლის
 მოქმედება, თუნდ კიდევ სიკვდილს გადაურჩეს,
 დიდი სწით შეწევეტილი და შეჩეკებული იქნება,
 მწერლობისთვის ის დღეს მკვდარია, და ამ მიზე-
 ზით მწერლობასაც შეუძღია მისი ნაშრომის გან-
 სიღვა და დაფასება, თითქო ის საწადაგოთ გამქრ-
 ლიყოს დედა-მიწის პირისგან.

ამასობაში საფრანგეთის მწერლობაში ერთი ახალ-
ნაირი კილო და მიმართულება დააჩნდა. დაიბადა
თუ არა მეორე იმპერიის, იმან მაშინვე ბევრი ნი-
ჭიერი და გავლენიანი მწერლები გადაიბირა, ადგი-
ლების და შემოსავლიანი ღირსებების დაწიგებით
და ფულთ მოყიდვითაც. იმისთანა მწერლები, რო-
გორ თეოფილ გოტიე, ანსენ უსსე, კრისტოფერ-
დო, ალბერტი სეკონ, როკვლან, ალ. დიუმა (მეორე),
სარდუ და ბეკრი სხვანიც იმპერიის მხარესე გადავი-
დნ და იმპერიის მამულებანი თუ არა შეიქნენ, მამა-
გებულნი მანც აღარ იყვნენ. და რადგანაც იმათმა-
ინცა და მანც სურდათ საზოგადოების ყურადღე-
ბა თავიანთ ნაწერებზე მიექციათ, გამომწეეს ნიადაგ
იმ ზნეობის და ცხოვრების შეფერვა და კითხმ
კარგის მხრით გამოსატვა, რომელიც, მეორე იმ-
პერიამ საფრანგეთში შემოიღო. იმათ თხზულებაში
მუდამ დარდიმანდული დიდკატორი ცხოვრება, ფულის
მოჭატიველობა, ბინძური არბიყობა, ზნეობის შეიდეგი
ქალების გაღედელი ცხოვრება და სხვ.დასხვ.იყო აწერი-
ლი, და მკითხველი საზოგადოება განსაკუთრებით
მადით ეწაფებოდა ამ უმიზნო და უსერიო მწერ-

ლახს. წოდებები, კომედიები, დრამები კრიტიკული სტატიები, ერთი სიტყვით, თითქმის ყოველწინი მწერლს დასცემის ცხოვრების აწერათ, მათი უსწრების შინაინათ გამოსატკათ გადიქტა, და წაღ უფრე და უფრე მცირდებოდა პოლიტიკურა გასეთების მკითხველების ჩიცხვი, მით თან და თან უფრე მწკლდებოდენ ამნაირი სადაცო თსუელებების მკითხველები.

ამ სასიათის მწერლების მაგალითმა და დასმარებამ საფრანგეთში ძალე ერთნაირი ყუწნალ-გასეთები დაბადა, რომელშიაც პოლიტიკის, კრიტიკის და სასოგადობრივი მეცნიერების მაგიერათ იწერებოდა და ისჯებოდა სსვა და სსვა დასცემის და მათი თაუვანის მცემლების ტანსაცმელი, უოფაქცევა, მისვრამოხვრ და საიდუმლოები. ვინ ვისთან ცხოვრობდა, ვინ ვის უვარობდა, ვინ ვინ ულალატა და ვისგან ვინ რამდენი ისესსა, რომელ კლუბში ვინ რა წაგო და რომელ თეატრში ვინ რომელი აქტრისა დაპატიყა ვასძმათ, — ამებზე სჯიდენ და სწერდენ ეს ახირებული ყუწნალ-გასეთები. და წადგანაც პოლიტიკურ გასეთებს პირი-აკრული ქქონდათ, წადგანაც

ისინი ვაება სტატიებს სწერდენ ისეთებს, რომ მათი წაკითხვა და გაგება თვითდასაწყობებისადა უძნელდებოდათ, მკითხველი საზოგადოება ამ ადვილ და მოხიბლულ მწერლობას მიაწვას და მის კითხვას შეეხვია. აი ამ მწერლობას დაერქვა «მცირედი მწერლობის» სახელი (La petite presse).

ეს მწერლობა რომ ყველას უყურადღებოთ მიეტოვებია, საზოგადოების გონებას და ხასიათს ამით დიდი გნება მიეცემოდა. მაგრამ ბევრმა ჩინებულმა და ნიჭიერმა მწერელმა მისგან, რომ შესაძლებელია ამ მხარე და სუბუქი მწერლობის სერიანათ გამოყენება პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და ფსიქოლოგიური მხრითაც. იმისთანა ნიჭიერი მწერლები, როგორც ლეო ლესხესი, ოგიუსტ ვილმო (ორლეანელი პარტიისა), ყულ კლარტი (ზომიერი რესპუბლიკელი), ყულ ვალესი (რადიკალი), ანჩი რომბორონი, ედუარდ ლოკრუა და ბევრი სხვანი ამ «მცირედი მწერლობის» ახპარეზზე გამოვიდენ, ზოგი როგორც ლიტერატურული კრიტიკოსი, ზოგი როგორც თეატრების მიმომხილველი, ზოგი როგორც «ქანტიკისტი», ზოგი როგორც «მკითხველთან შესაუბრე».

მათი ნაწერი ნიდაგ სუძარული და ოხუნჯუჭი უნდა
 ყოფილიყო, რაზედაც უნდა ელაპარაკნათ შიგ, და
 ნიდაგ «პარიუელი ცხოვრების» წვრილმან, უბრა-
 ლო და უმნიშვნელო მოკლენებს უნდა შესებოდა.

ამ ძწერლებში, რომელნიც თითქმის ყველანი უც-
 ხაური ნიჭის პატრონი და ოხუნჯობით სავსენი
 იყვნენ, მკითხველების ყურადღება ყველასე უფრო
 რომჭორომა მიიქცია. მის ნაწერში პირდაპირ გამო-
 ხნდა არა თუ ძარტო ძწერლის გაუზომველი ნი-
 ჭი, სტილის განვითარებული სასიათი და დაცინვის
 ხიშქლავრე, მაგრამ თან პოლიტიკური მიზანი და
 გონიერებაც. რომჭორომის მკითხველებმა მალე შენი-
 შნეს, რომ ის სულ სხვა ნაირათ ირჩევდა თავისი
 სტატეების საგანს, ვინემ დანარჩენი მისი თანამოდ-
 მენი; მის ნაწერში ძალე შენიშნეს, რომ რაზედაც
 უნდა დაეწყო იმან ლაპარაკი, აქტრისას ასალ-იუბ-
 კებზე, თუ უკანასკნელი კომედიის სათაურზე, რომ-
 ელიმე ბანკირის სასის ეკიპაჟზე, თუ გამოჩენილი
 ძწერლის ასალ წიგნზე, ან მსატკრის ასალ სურათ-
 ზე — ყოველთვის და ყოველგან ის ისეთ მსარეს
 შეესებოდა, ისეთ თვისებას და შედარებას მოძებნი-

და, ისეთი შოლტის გადაკრავდა მაშინდელი იმპერატორის სისტემას და ზნეს, რომ მკითხველს აქტიურად ავიწყდებოდა და ეკიზაყიტ და მესნიერებაში მარტო იმ შოლტის ტელატუნის და ის დაცინვა ჩნებოდა. არც ერთ გარემოებას და მოკლენას არ გაუშვებდა ისე რომელი, რომ რამე უცნაური გადაბმით ან დახლოებით არ გამოეყენებია ის მუცხე იმპერიის წესების და პარების წინააღმდეგ და მკითხველში ამ წესისა და პირების შენიშლება და სიმულვიდი არ ჩაეწვეს. დაცინვა, ირონია, სარკაზმი, — ერთი სიტყვით ყოველნაირი მწერლური იარაღი სინჯა და სცადა იმან ერთად მიზნის მისაღწევათ: იმას უნდოდა საფრანგეთის იმპერიის მასხარათ აგდება, მისი გავლენის მოსხობა და საბოლოო დაცემის მომზადება.

ამნაირ წერაში შეიძინა რომელიც ცენტრალური სახელი, სწორეთ იმედენა, რამდენიც საჭირო იყო იმისთვის, რომ შიშობით არ მომკვდარიყო და მის ნაწერს ალაგი ეპოვა ყოველ გამოცემაში და პირდაპირი გზა გატყუპნილი ქონდა მკითხველ

საზოგადოების გულისკენ. ამასობაში 1868 წელი-
 წადიდა დადგა. *)

II

ნაზოგადოების ცხოვრებიდან მკითხველმა იცის,
 რომ მექსიკიდან საოცრანგეთის ჯარის ძალა-უნებურ-
 მა დაბრუნებამ და პრუსიის გაძლიერებამ ნაზოგადო-
 ების მძაწთებლობის სასული გატეხეს ხალხის თვალ-
 ში. საოცრანგეთის ხალხმა და საზოგადოებამ იგრ-
 ძენეს, რომ ეს მძაწთებლობა საოცრანგეთის სეიჩს
 არ აყრიდა, და ამის მიზეზით უფრო მეტი უფრ-
 დლებს და დაჭერებს უჩვენეს იმ მწერლობას და მი-
 ძაწთულებას, რომელიც ნაზოგადოების და იმპერიას
 ეწინააღმდეგებოდა. საზოგადოებას აღარ სწამდა იმ
 მწერლების სიტყვას, რომელიც ქადაგებდენ, ნაზო-
 გადოები ჩინებულათ პატრონობს ჩვენს ქვეყანას,
 იმის გონებას უკვლავ დაბრკოლებს და განსჭირის
 მოშორებს და დათრგუნვას შეუძლიაო. ის ხედავდა,
 რომ მთელი თუთხმეტი წლის მძაწთებლობას, ნა-

*) რომლორის ნაწერი ამ პირველ პერიოდში შეკრე-
 ბილია სამ წიგნათ: Les Français de la décadence (1865). La
 grande Bohème (1867) Les signes du Temps (1868).

მეტანი სკიჩი კი არა, ზარალის მეტი არა ტანია, და მომავალში იმას მრავალი «ბნელი ღრუბლები» ეჩვენებოდა. და ვინც იმას მასთან ეუბნებოდა, რომ საქმე ცუდათ მიჭყავს იმპერიასა, ნახლავიანი ჩვენ სკიჩს არ დაგვაყრისო, მოკტუყვდით მის მოწინააღმდეგეებს და სხვ., იმას ეგუთვნოდა მკითხველი საზოგადოების ყური და გული. ერთი სიტყვით «აშშ-შიცინას» (ძმართებლობის მოწინააღმდეგე პარტიას) ამით დიდი მნიშვნელობა და გავლენა მიეცა.

ნახლავიანმა მასწავლებელმა დაიწყო, იმ განზრახვით, რომ ამ ლიბერალობაში სკიჩიანათ დაიარაღებს და დამსაღებს შემქმნელს ვინმე რაში დაკამარცხოს, და რომც გარეთ გავიძარჯვებ შინ იმედნათ გავძლიერდები, რომ მოწინააღმდეგეების მოთხოვნა და განხუმება შემქმნელს. სხვა და სხვა ვითომ ლიბერალულ ცვლილებებში, რომელიც იმან მასწავლებელმა დაიწყო, ერთი განზრახვა იყო, რომელიც წერა-ბეჭდვას ცოტადნათ მდგომარეობას აუძვობს და, და რომლის ერთი მუხლის ძალით ყოველ პირს ნება ეძლეოდა მთავრობის დაუკითხავათ და ნება

დაურთველათ დაეარსებინა ყოველწლიური ყურნალ-გა-
 ზეთი ან სსკა დროგამოშვებითი გამოცემა. ამ კა-
 ნონით სარგებლობა მოინდომა როშქორძმა, როცა
 შინაგანი საქმეების მინისტრის ბრძანებით, იმას «ფი-
 გაროში» წერა აღეკრძალა. როშქორძმა გამოაცხა-
 და, რომ გვირაში ერთსულ ჩემს საკუთარ გაზეთს,
 «თ ა რ ა ნ ს», გამოვცემო, კანონისაგან დაწესებული
 ბე შეიტანა და მართლაც 1 ივნისს 1868 გამოსცა
 თავისი გაზეთის პირველი ნომერი.

შეუძლებელია წარმოიდგინოს კაცმა ის შთაბეჭ-
 დილება, რომელიც მთელი საფრანგეთის და ევრო-
 პის მკითხველ საზოგადოებაზე ამ ნომერმა მოას-
 დინა. ირანსი ათასი ეგზემპლიარჩი რამდენიმე დღის
 განმავლობაში დაიტაცეს, და თითქმის ყოველ ქ-
 ლაქში, თითქმის ყველა ენებზე ახლათ და ახლათ
 იბეჭდებოდა და ითარგმნებოდა როგორც ეს პირ-
 ველი ნომერი, ისე შემდეგებიც. მკითხველები ზე-
 პირათ სწავლულობდნენ მის შინაარსს, ათასნაირათ
 ხსნიდნენ მის გადაკრძალვადმოკვრებს, და თითქმის
 ყველანი, შეიყრებოდნენ თუ არა, «თარანზე» ჩამო-
 აგდებდნენ ლაშარაკს, როგორც უწინ ან შემდეგ ტა-

როსზე და მოსკვალზე იყო მუხაიფი.

ამ ხალხარი შთაბუჭდილების მიხედვით ის კილო იყო, რომელითაც რომაელებმა წერს დაიწყო. უწინ რომ შმართებლობაზე და ნაზოლეონზე თავსზიანათ და ათასნაირი მისვეკ-მოსვეკით სწერდენ, ამის მაგერ რომაელებმა პირდაპირი და ბასრი დაცინვა და შეურაცყოფა დაიწყო, მაგრამ ისე, რომ ვერც-გზით ვერ მოხერხდებოდა მისი „ჩაბმა“ და გამტუენება. იმან ისეთი რსტატური და სელეზნური ირონიის სმარება დაიწყო, როგორც სვიტის შემდეგ თითქმის არც ერთ მწერალს არ გამოეჩინა, და ეს ჩინებული იარაღი მის სელში პირდაპირ მიზანს სვდებოდა ისე, რომ მისი მოგერება და მისი დაჭრილც მორჩენა შეუძლებელ საქმეთ სდე-ბოდა.

პირველივე ნომერში, მაგალითად, აი რაები ეწერს:
 „... რაღა მე შინაგანი საქმეების სამინისტროში შევედი იმ მიზნით, რომ შექტეო, რა ბედი ელოდა ჩემ თსოვანს „თარნის“ გამოცემის ნებართვაზე, უფროსმა ჩინოვნიკმა, ის ბრადი დამდვა, ვითომ მე აშკარა მტერი ვიყო ესლანდელი წესების და დამცველი ამ დეკელი პარტიებისა“.

„ეს დაბრალება მით უფრო უსათუბლო იყო,

რომ (აქ მე ეს დასაძლავათ აღარა მსჯეს) მე გუფ-
და-გუფი ბონაშარტი ვარ. იმედი მსჯეს, რომ მე
ნება შექნება ერთი და ერთი საუკარელო გმირი ამ-
ვიჩნია ამ დინასტიაში. ლეგისტებისთვისა ზოგს
ლუი მეტოვამეტე უჩივნიან, ზოგს—ლუი მეტექს-
მეტე, ზოგი კი მთელ თავის სიმშატას შარლუ
მეთეს ანდამებს. როგორც ბონაშარტი, მე
ნაშარლუონ მუარე *) მიჩივნიან. ამის უფლება მე
დასაჯ მსჯეს.

შეძილან კიდევ დაუმატო, რომ ჩემს თავში
ის სელმწიფის იდეალია. ვერა კაცი იტყვის, რომ
ის ტანტზე არ მჯდარეონ, რადგანც მის შემკვი-
დრეს ნაშარლუონ მესამე ქქია. რა შეფობა იყო,
ჩემო მეგობრებო, რა შეფობა! არც გარდასას-დი-
არც უსარგებლო რძები, მათა შედეგით—გარდა,
სასადის მომატებით; არც მორბული ექსპედიციები,
რომლებშიც ექსას მილიონს ხარჯვენ სოლმე, იმ
მიზნით, რომ მოკალეს თუთსმეტი ფრანკი გადას-
დევინონ, არც სელმწიფის უშედეგული ჯამგირი,
არც მინისტრები, რომელთაც თითოეულს სუთი
თუ ექსი სხვა და სხვა თანამდებობა აქვს, და თი-
თო თანამდებობაში ას-ას ათას ფრანკს იღებს. აი
როგორი სელმწიფე მიჩივნიან მე! რა, ნაშარლუონ
მუარე, უსამშღვრათ მიუკარხარ და მიკვირსარ!...
ვინ გაბედავს თქვას ესდა, ვითომ მე ბონაშარტი-
ტი არ ვიყო?»

*) ნაშარლუონ მუარე შირველი ნაშარლუონის შვი-
ლი იყო. ის თავის დღეში ტანტზე არ მჯდარა.

* *

«რაკი ასე მტკიცეთ განვმარტე ჩემი პოლიტიკური წმენება, მე ვიმედოვნებ, თუმცა გი ამის დაჯერებას ვერ ვუბნავ, რომ რეპრესიული პირობები ნამეტანი გაჯავრებით რადი მიიღებენ იმ ჩემ ტკბილან მოტკბო შენიშვნებს, რომლის წარდგენა მე ჩემ მოკვალეობათ მეჩვენება ხლამე. ჩვენ სსსკმწიფო პირებს უკვლავიერი აქვთ (ამისგამო სხვებს არათუ დარჩენია: პატროსნება, სინიღისი, თავგამომეტება, წმენება. იმათ საუბედურეთ თავიდან ბოლომდე მარტო ჭკუა აკლიათ. დაცინვა, რაგინდ უბრალო იყო, იმათ აშრობს და აყვითლებს. შეურყეველი უინიანობით ცდილობენ ისინი თავიანთი თავი მართლად სსსკმწიფო პირებათ ჩათვალონ. რამდენიმე უურნალისტმა რომ დაწეროს, რომ მექსიკაში დამარცხების და გერმანიის ერთობის დაარსების შემდეგ საფრანგეთი ევროპიელ ხალხებს შუა მესამე ხარისხამდე დაეცაო, ჩვენი სსსკმწიფო პირები ბევრს არას იტყვიან. მაგრამ იმის შენიშვნა რომ ვაბედოთ, რომ უფ. რუეს, (პირველ მინისტრს), ლაპარაკში ცუდი გამართება აქვსო ** , ან უფ. პინარმა (მინისტრის საქმეების მინისტრმა) თავისი თანამემდევნის სან-პოლის დათხოვა მოინდომა, მაგრამ ვერ მოახერხა, ეს ვაჟბატონები სუსხარით ვაფ-

**) რუე რეპრესიულია და მისი ფრანციული ლაპარაკი მეტის მეტათ უსამოვნო კილოიანია.

შიკდებისან და ბრწ-მოწყულები ხდებისან რამდენიმე
 თვის განმავლობაში.

* * *

„მე დიდი ხანია ეჭვი ავიდუ, რომ უკვლას ჩემი
 უბედურება იქილამ სწამოებს, რომ ერთხელ ჩემ
 თავს ნება მივეცი უზატვიანცემოთ შეკსებოდი მძარ-
 თებლობის ერთი წევრის ლურჯ მუნდირს. მინისტ-
 რების პასუხისმგებულობა რომ მომეთხროს, რასა-
 კვირვლას მათი იმწამშივე პასუხისგებაში მიცე-
 მითურთ, ვინ იტის, იქნება დღეს ვიცე-გუბერნატო-
 რი შევიქნებოდი. რას ვამბობ, ამდენ ხანს დროც
 მექნებოდა, ამ თანამდებობილამ გადავეყენებინეთ გი-
 დეც.“

ნუ დავივიწყებთ, რომ ეს პირველივე ნომერში
 იყო დაბეჭდილი, და შემდეგი წიგნების შინაარსი
 და კილო ბევრათ უფრო მასკილი და შესამიანია.
 მაგრამ იმ დროს საფრანგეთის მწერლობის კილო
 ისე თავდაკავებული და რბილი იყო, რომ ამ სასა-
 მა კილომ, ამ ენამ და დაცინვამ მთელი საფრანგეთი
 შესძრა. რომელიმე ნაშრომის მძარტებლობაზე
 ამ სასიო წერა და აზრის გამოთქმა არავის გაუბ-
 დავს. ამან გაუკვლას გზა რომელიმე სასკლს და
 გაკლენას.

III

«თაჩანია» კვირისში ერთსულ გამომდინარედა. თითო-
ეული მისინომეტი ახალ ისრათ სვდებოდა გულში
ნაზოლეონის მმართველობას და დინასტიას. ყველა
გრძნობდა, რომ ამ უნაწილს და მანამდე უნასაგამ
დაცინვამ ნაზოლეონის გავლენას ფესვი მიჰქრია. ამ
დაცინვას ყველა იგებდა, ყველა თანაგრძნობდა,
ყველა აძლიერებდა, და აგრძელებდა. მმართვე-
ლობამ ითმინა მთელი სამი თვის განმავლობა-
ში, მაგრამ როცა დინასტია, რომ რომეტირის გავლენ-
ის თანდათან დიდდებოდა და ნაზოლეონის სახელი
გი—უფრო და უფრო მტვირდებოდა, მონდომის
რომეტირის გავლენის მოსპობა უკველნიანი საშუ-
ალებებით.

სხვა და სხვა რწმანურის მწერლებში, რომელ-
ნიც ფულის გულისთვის ახალ საკუთარი დაბალი
თავმოყვარეობის დასაგამაფრთხილებლათ არაკის და
არათერს დაზოგვენ და მათ არიან უწმინდესი საქ-
მე და უზატოლხესი კაცი ტალახათ და ცილის-
წამებით გასვარონ, გამომიქნან რწმანე იმისთანა,
რომელნიც მმართველობის ბრძანებით რომეტირის

მაგებსს შეუღვენ. ერთი იმათგანი პოლშელი ემაგრან-
 ტი, ვილან სტამბოლსკი სტამბოლი) იყო, და მეორე —
 მარშალი. ორივემ, პოლიციის პრეპარატის დასმა-
 რებით ისეთი თსწულებების ბეჭდვას მიჰყვეს სელი,
 რომელშიაც რომეორსე ათასნაირი ტილის წამება
 და სიფრუე იყო გამთქმული. იმათ რომეორის
 წარსული ცხოვრება გამოქიანთ, თავისებურათ აეს-
 ნათ და გადაესწავებრებათ თითოეული მისი ნა-
 ბიჯი და სიტყვა, სედ საკუთარი გამოგონილი სი-
 საძაგლე და ბაიუშობა დაქმატებათ, და ამ უშვე-
 რი ტილისწამების მოგრავებით მკითხველი საზო-
 გადლებისთვის რჩება და დასკვნა მიეცათ: ამინთანა
 კაცს აწაფერი დაეჯერება, ეს საძაგელი და ბო-
 რეტი კაცია.

ამ მწერლებს შეეტყოთ, მაგალითად, რომ რომ-
 ძორს სიემწვილეში ერთი ვილან აქტრისა ჰყვარე-
 ბოდა, რომლისგან იმას სამი შვილი ჰყოლოდა.
 მოჰყვენ ისინი, ამის გამოინობით, წერას რომ რომ-
 შქორსი გარყვნილი კაცია, დიატეში გამოზდილი
 დიატების თულოთ მცხოვრებია, და ღმერთმა იცის
 რა და რა საძაგლობა არ შესწამეს და არ მიაწერეს

იმას ამ უმწველიური «ცოდვის» მიზეზით. შეიტ-
 ეეს, კიდევ, რომ რომელიმე სანდისსან თუატრებში
 დაიარებოდა, სადაც ძლიერ სძირათ მის საკუთარ
 გომედიებს და ვოდვილებს არდგენდეს, და ამ წარმოდ-
 გენის შემდეგ (ხვეულებისამებრ) აქტიორებს და აქტიონ-
 სებს უმასწინებლდებოდა, ანდა მეგობრებთან ვასშამს
 სჭამდა. ამ უბრალო ჭაკტიდამ მაშინვე ის დასკვნა
 გამორეკანეს, რომ რომელიმე ქეიფის და ფუფის
 ფანტის მოყვარე ვადიარ, იმას ანც რესპუბლიკა,
 ანც ახალი აზრები სწამსო, იმას მარტო ქეიფი
 აქვს მიზნათ და მისთვის სწერს და ბეჭდავსო. შე-
 იტეეს, აგრეთვე, რომ ის უფრო სძირათ დაწინვით
 ან სუმრობით ლაზარაკს იყო ნაჩვევი და მძიმე კი-
 ლოანს მუსიაფს შინვლით ერიდებოდა, და დაბე-
 ჭდეს, რომ გონიერი საზოგადოების და მოლაზ-
 რაკების მაგიერ რომელიმე მასწრულ და უმნიშვნე-
 ლო მუსიაფს და მეგობრებს აწის ნაჩვევიო. დაუმა-
 ტეს ამაებს, რომ რომელიმე მარტო საკუთარ თა-
 ვის გამორჩენას, მარტო საკუთარ საზრებლობას ეძებს
 და არა საზოგადო საქმის წარმატებასო, ოსტატუ-
 რათ გადაკრეს, რომ ნაშოლუონმა რომ მოინდო-

მოს, რომელიც მოეხდებოდა ადვილათ შექმნება, გათ-
ქირეს გალანძვს კაცთ, შესწამეს ყოველნაირი ბოროტე-
ბა და სიაკე, და გამოიყვანეს რეგულაცი ბინძურნი, უგუნური
და უსინდისი პატივის და სარგებლობის შეძიებელი.

ამ იარაღით უნდადღათ რომელიც გაკლეს ხალ-
ხის თვალში შექმნილებისათ და მის გულში რომ-
ელიც დატყვის კვალ და სიტყვების მძლავრი
მოგონება იმ კვებით ამოეხრატათ, რომ ამ აზრების
გამომთქმელი კაცი თითონ უსინდისი და ბორო-
ტია. ახგარში კვანძანათ ესტატური იყო, მით
უფრო, რომ უშუალოდ ცილისწამებას ზოგიერთი გა-
დასხვაობებული ფაქტები სიმართლის მსგავსებას
აძლევდენ. მაგრამ საზოგადოებაში ყური არ უგდო
ამ ცილისწამებას. იმან იმისი მიზანი დაინახა და
მაშინვე შეზიზღებით მიავდო ეს თითქმის მარჯათ
დაჩვიებული თხზულებები, და რომელიც მაგიერ
იმან უფრო მეტათ მისი ცილისწამებლები და ნა-
პოლეონის პოლიტიკა შეიძულა და შეიზიზღა.

მაშინ ამავე ვითარებებში სხვაგვარი საშუ-
ალების ხმარება მოინდომეს. იმათ რომელთა შორის
ყობიან, რომ თუ მთავრობაზე დატყვა და მისი

ლანძღვა არ მოსხე, შენ რომ ქალების ხასწავლე-
 ბელში თორმეტი წლის ქალი მიგიტია ასახრდელათ,
 იმას მიუტანთ და წაკაკითხებთ შენზე დაწკილ
 ჩვენს ჰასკვილსაო, რომელშიაც ეწერება, რომ შენ
 გაწყვნილი კაცი ხარ, იმ შენი ქალის დედა დაცია
 და ვინ იცის ის შენი ქალი ვისი შვილია ან მისი
 დან-ძმა ვისიაო. რომეორმა უკვლა უწინდელი ტი-
 ლისწამება ჩინებულად შეურაცხყოფით და უკადრი-
 სობით აიტანა; მაგრამ როცა ეს ამბავი გაიგო, და
 დაინახა, რომ მისი უძწვილი ქალის გულს და სი-
 ყვარულს ანთმეკდენ ან უშსამებდენ, მაშინვე მესტამ-
 ბეს მივარდა და დუელში გამომიხსოვს, (საფრანგე-
 თში დუელი მწერლებს შუა ხშირი საქმეა). მეს-
 ტამბემ უარი გამოუცხადა, მე რა ვიცი, რაც მომი-
 ტანეს იმას ვბეჭდავო. — მაშ გამორუშეებ მაგ ტილის-
 წამებასაო? ჭკითხა რომეორმა. — რასაკვირველია,
 უშსახუხა მესტამბემ, და იმ წამშივე რომეორი ეცა
 იმას და გაბრახებული გულთ კარგა მაგრამ გალ-
 ხა, ხელითა და ჯოხით: ეხლა მაინც გამომითხოვ
 დუელშიო. მაგრამ მესტამბემ ის სუდში გამომით-
 ხოვს, რომელშიც რომეორს ოთხი თვის ვადით

დატუსალება გადუწვიტა «მესტამბის გალასვისთვის».

როცა მთავრობამ დაინახა, რომ რომეოვარს ანც
 გავლენა ეკარგებოდა და მასზე ცილისწამებების გავ-
 რცელებით, ანც შეშინებისაგან აკლდებოდა მთავ-
 რობის საწინააღმდეგო წერის სურვილი, იმან გადა-
 წვიტა რომეოვარის პასუხისგებაში მიცემა და მი-
 სი «ფარნის» შტრატეებით გაკოტრება. ამ მიზნით
 იმან სამართალში მისცა რომეოვარი ორი მისი უკა-
 ნასკნელი ნომრისათვის, და ეს ორივე საქმე სასა-
 მართლოში იმით გადაწყდა, რომ რომეოვარს ორი
 წლით დატუსალება და ოცდა სუთი ათასი ფრან-
 გის გადასახადი ჯარიმით დაადგეს. ფული მისი
 აურნალის ბეს გადახდევინეს, და დატუსალებით
 კი კერ გაიმარჯვეს: რომეოვარი ბელგიაში გაიქცა,
 სადაც იმან თავისი ფარნის გამცემა გადაიტანა.

იმ ნომრებში, რომელიც იმან ბრიუსელში გა-
 მოსცა უფრო სასტიკათ და დაურბოკველათ იყო
 გამოაშკარავებულნი ნაპოლეონის და მისი მმართვე-
 ბლობის ომები და მკვებელი სასიათი. რომეოვარი
 ანც ერთს ისეთს შემთხვევას ან გაუშვებდა, რომ-
 ლის შემწეობითაც ნაპოლეონისგან მოტანილიენ-

ბა აშკარდებოდა და მისი ტვინის ან სინიდისის
სიხუსტე გამოჩნდებოდა. ის მშვენიერათ სარგე-
ბლობდა უკუაა ამ გვარში შემთხვევებით, გონიერათ
აგრძობდა და სხნიდა მათ და ნიანდაგ ახალს, უწინ-
დელსე უდიდეს სიძულვილს სძრავდა მკითხველის
გულში ნაზოლუონის მძაბრებლობისადმი. თითო-
ეული ახალი ნომერი ახალ ტეტსლს უკიდებდა მკი-
თსველის გრძნობას და ახალ ბრახსა და სიძულვილს
ანთებდა მის გულში, ახალი დაღით და შანთით
უწვავდა შუბლის განს ნაზოლუონის მძაბრებლობას
ახალ-ახალ მტერებს შოულობდა მისთვის და დამ-
ხმარებს — რესპუბლიკული პარტიისთვის. და თვი-
თონ წერის გილთ თანდათან უფრო და უფრო
„უბრალდებოდა“, ადვილი კასაკები და დასამსხლ-
კნებელი ხდებოდა, უფრო მეტს მკითხველებს შო-
ულობდა და უფრო პირდაპირათ შოულობდა ხალ-
ხის გულის გზას.

IV

როგორც კი სასამართლომ როშეოვს დატუ-
სალება და ჯარშია გადაუწვიტა, პარიუში მამინ

ერთი პაწაწა ბრძოლითა გამოვიდა, რომელშია ცხადის აზრი იყო გაუკანინდი, რომ რომელიმე დიდი სახეობის მართლად მოუტანა საფრანგეთს მით, რომ ნაპოლეონი წესს ეყენებინა ვაზა ჩააცვა და სამასხარე ქუდი თვალებზე ჩამოაფხატა, ნაპოლეონი იმას შიშვენივით მტრათ სთვლისო და თუ ჩვენ გვინდა დავამტკიცოთ, რომ ნაპოლეონი, მისი წესი და მმართველობა გვძულს და გვესიზღუბაო, აუცილებლათ საჭიროა, რომ მოძალადე კენჭის ურის დროს რომელიმე დეპუტატათ ავიჩიოთო. ამ ბრძოლით ჩვენ ერქვა «რომელიმე-დეპუტატი».

ეს აზრი ელვის სისწრაფით გამოვიდა და შემდეგ ამოჩვენების დროს, 1869 წელს, პარლამენტმა მუშა საღებო და სახელგანდობამ რომელიმე წინამძღოლად დეპუტატობაზე კენჭის საყრდენი.

მის წინაგმდეგათ მაშინ ყულ ჭავრი იყო. მაშინდელი დაწინაურებული რესპუბლიკელები ყულ ჭავრს და მის მეგობრებს იმას აბრალებდენ, რომ თორმეტი წლის განმავლობაში ესენი თითქმის არაფერს აკეთებენო, მმართველობას მარტო წერილ-მან საქმეებში ებრძვიანო, ხშირათ გამაჩვენებსაც

ამდევნებ და იმ აზრებს და მიმართულებას ეწინააღმდეგებიან, რომელნიც რესპუბლიკელი პარტიის საფუძველს შეადგენენ. ესენი დაძველდნენ, გამოტვირდნენ, დროს ახლები გამოვიყვანათ, ახლებს დაუცლან მატყნის გზა, მით უფრო, რომ მ.გ. «გამოჩენილ» პარტიებს უზენაესად პრეზიდენტებში ამოაჩვენებდა პარტიუმა კი ახალი პარტიები უნდა წინ წამოაყენოს. ამ აზრით დამატრსდა პარტიუმი უწინდელი დეპუტატები კარნო, გერუ, ტიერი, ყულ ქავრი, და სსკ მათ მაგიერ ამოიჩინეს გამბეტა და ყულ ფერნი. ტიერის და ყულ ქავრის მოწინააღმდეგებმა კი თითქმის იმდენი ხმა მიიღეს, რომდენიც ამ პარტიებს ერგოთ. ისე რომ მათზე სელმეორეთ კენჭის ყრას დასჭირდათ.

ყულ-ფავრი და რომეორნი პარტიის მეშვიდე განყოფილებაში იყრიდნენ კენჭს. იმათ გარდა იქვე კენჭს იყრიდა ერთი ბონაპარტიული და ერთი სოციალისტი (კანტაგრელი). რაკი ანც ერთს ამ ოთხ კანდიდატთაგანს ხმის უმრავლესობა ან ერგო, და მეორევე კენჭის ყრას საჭირდა შეიქნა, ნახლელენმა თავისი მომხრე ჩამოაყენა და მის კენჭის მეყ-

ლებისთვის ათხლავინა — ყულ-ჭავჭავს მიეცით თქვენი
 ხმა, რომ არამც და არამც რომელია არ ამოიწ-
 ხიონ. ამ მიხედვით, რომ მოაზრებით, რომ ყულ
 ჭავჭავი არსად არ ამოეჩინათ პრეზიდენტი, და რომ
 შიშობს კი შედეგებისად რაი ხამი თვის შემდეგ
 შექმნებოდა დეპუტატთა მამხდარიყო პირველ გან-
 ყოფილებაში (რომლის დეპუტატი გამხდეს მარცხ-
 სად ამოეჩინა) კენჭის უმრავლესობა ყულ ჭავჭავს
 ერგო (18,267 ყულ ჭავჭავს და 14,780 — რომ-
 შიშობს).

ეს ამბავი რომ მანისის დამლეკს მოხდა, ნოემ-
 ბერში პარიზის პირველ განყოფილებას გამხედეს
 მაგიერი დეპუტატი უნდა ამოეჩინა, და მუშა სალ-
 ხმა რომელია გამოიყვანა თავის განდიდატათ. პირ-
 ველ განყოფილებაში ტუილრის სასახლე იმყოფება,
 სადაც ნაზოლეონი ცხოვრობდა. ამ განყოფილებაში
 რომელია ამოიწხინა თავის დეპუტატთა 17,978
 ხმით. მის მოპირდაპირეს გამოჩენილს და შემო-
 ძვალეულ რესპუბლიკელს კანონს მარტო 13,445
 კენჭი ერგო. ბონაპარტიელებს კი — თითქმის ხულ
 არაფერი რგებიათ. — ამ ამოიწხევით რომელია პო-
 ლიტეკურს მოთავეთ გახდა.

გამოვიდა თუ არა ის პოლიტიკურ ასპარეზზე, მაშინვე ახალი და ჩინებულნი წესი შემოიღო. იქი-
რავა ერთი დიდი წაღას და შიგ კვირასში ერთსელ
თავის ამომჩხველებს აგროვებდა, პოლიტიკურ სა-
ქმეებსე მათთან მოსაღასპარაკებლათ, მათი აზრის
განსაგებლათ და თავისის გამოსათქმელათ. არცერთს
რესპუბლიკელს იმის უწინ ეს აზრი არ მოსკლია
თავში და მკითხველი აღვილათ მისვდება, თურამ-
სიდე საჩებებობა მოსდევს საღსისათვის ამ აზ-
რის შემოღებას და ასრულებას. მართლაც საღსმა
სკვა და გონიერი დაკვირკება და გაგება დაიწყო
საზოგადო საქმეებისა, და ეს საქმე მალე რომ არ
შეწყვეტილიყო რომჭოარის დატუსაღებით, იმას
ჩინებულნი გაკლენა და მოძავალი ექნებოდა.

ამასთანავე რომოგომმა ასალი დღიური გასეთი
დაარსა, რომელსაც იმ სიძღერის სასელი დაარქვა,
რომელსაც პარტიის საღსნი ძღერის, როცა რეკო-
ლიუტციას, იწუებს ხოლმე. «მარსელიესა» გ-
მოდიოდა იმავე კილოთი დაწერილი, როგორითაც
«ფარანი» იწერებოდა, და პირველივე ნომრისი იმას

უთვალავი მკითხველი და დამჯერებული მოუგონო-
 და. მაგრამ მისმა დაუსოგველმა დაცინვამ და გა-
 კიცხვამ ძალე აუტყეს მის რედაქტორს სხვა და სხვა
 ბონაპარტიული მოთავეების გაბრალებული წინააღ-
 დეგობა, და ერთ ამისთანა შემთხვევაში პეტრე
 ბონაპარტემ რეპორტის თანამშრომელი ვიქტორ
 ნუარი კიდევ მოჰკლა, რადგან ის მასთან სეკუნდან-
 ტათ მივიდა, თვითონ პ. ბონაპარტეს გამოსთ-
 ვის შემდეგ.

ამგარეობებით გაცუცსლებულმა რეპორტმა
 მარსელიესაში თორმეტი სტრიქონი დასწერა, აი
 ამნაირი (მოგუყავს ზეპირათ): «რცა წელიწადია,
 რაც ჩვენ ვისერზე გვაწებს ამ ბონაპარტების სას-
 ლობის უღელი. ისინი ჩვენ გვცარტვენ, გვაბმეკუ-
 ბენ და გკლავენ. საფრანგეთის საფსო, ნუ თუ შენ
 არ გგონია, რომ საკმაოა ამოდენა ძალადობის ატანა
 და დროა რომ მას ბოლო მოეღოს?» მთელი პა-
 რიყი ისე აღძრა ამ თორმეტი სტრიქონმა, რომ
 ვიქტორ ნუარის დამარხვას რაღაცათა ათასი გაბრა-
 ლებული და ყველაფრისთვის დამსადგებელი კაცი
 შეგონდა, რომელთაც მართლა რეგულირების და-
 წება უნდადათ.

მაგრამ რეშტორნი და დეკლუზი (გასეთის «გაღვიძების» რედაქტორი) მალე დაწმუნდნენ, რომ ნახალქონს უთვალსუი ჟანრი და წარბაზნები დაემზადებისა და უმთავრესი სტრატეგიული პუნქტები კიდევ გაემაგრებია იმ განზრახვით, რომ, რაკი ეს გრეჯა რეკოლიუციას კი აწა წინააღმდეგობას დაიწყოებს, ერთიანათ ამოკაულებენებ და პარტიი დიდის ხნის კადით დამშვიდდება. ამისგამო რეშტორნი მთელი თავისი გავლენა იმას მოანდომა, რომ თავზე ხელ-აღებული გრეჯა დაეშალა, რომ შემდეგისთვის, როცა უკეთესი შემთხვევა ჩაუვარდებათ ხელში და როცა მმართველობა წინათვე დამზადებული არ იქნებოდა, მასთან საბრძოლველათ გამოეყვანა. დიდი გაჭირვების და ყაყახის შემდეგ გრეჯა როგორც იქნა დაიშალა, მაგრამ მმართველობამ პალატას მოსთხოვა რეშტორნის პასუხის გეზში მიტევის ნება მომეცით, სალსი აჯანყათავისი სტატითო. პალატამ, წასაკვირველია, ამისი უარე არ უთხრა, ჭ სასამართლომ რეშტორნს ექვსი თვის დატუსაღება გადაუწყვიტა იმ სტატის დაბეჭდვისთვის, რომელშიაც ნახალქონი ავასაკათ

და კაცის მკვლელათ იყო გამოყვანილი და რორელ-
 შიაც პირდაპირი წინაღობა და მისი ტახტი-
 დამ გადაგდება იყო ნარჩევი. როცა ამ გადაწყვე-
 ტილების ასრულებაში მოყვანა მოინდომეს და რეპ-
 ტორის დატუსადება, პარლამენტი აჩუქებდა მონდა,
 მაგრამ ის ძალე დაამშვიდეს.

V

რომელი რომ დაატყვევებს, პირველათ იმასე
 იხმარეს ის საშუალება, რომელსაც უწინ არცერთ
 მწერალს არ მიაყენებდენ: იმას აღუგონდა ეს გასე-
 თში წერა, სახამ სატუსადობა იჯდა, თუმცა სხვა
 მწერლებს ეს ნება კი უოკვალთვის ქონდათ. მაგრამ
 რაჯერ თუ სამჯერ სატუსადობადაც მოიხმა მისი
 სმა. ის ტყვეთ იჯდა, როცა ნაზოლეონმა გერმანიას
 ომის გამოცხადება დაუბირა, და ტყვესე ბევრით
 უფრო აღრე რომელომა ამაღლა სმა და თქვა —
 ეს სასარგებლო ომია, ის სათრანგეთს ღუზავს ბო-
 ნაპარტეს სახლობის ინტერესისთვის და სხვ. მა-
 გრამ ნამდვილი სმა იმას მაშინ მიეცა, როცა 4 სექ-
 ტემბერს 1870 წ. ხალხმა ბონაპარტეს სახლობა

ტანსტოდამ გადააყენა და საფრანგეთში რესპუბლიკა დააარსა. წამოტოვა მისი სატრუსადოში იჯდა, მაგრამ სალსი მის განათავისუფლებლათ წავიდა, გამოუძღვა, და დიდი ამბით იმ სასასწავლო მოჭყვავ, სადა ახალი რესპუბლიკის მმართველობა ჰიწვევლათ შეკრებილიყო. სალსის მოთხოვნის გამო ის მაშინვე «დროებითი მმართველობის» წევრათ იტნეს, მაგრამ—წარგარც შემდეგ ყულ ქავრმა და მისმა ამხანაგებმა გამოაცხადეს,—იმ აზრით, რომ «წამოტოვა ჩვენთვის გარეთ უფრო საშიში იქნებოდა, ვინემ შიგნითო».

დღეს უკვლამ იტის, რომ მაშინდელი «დროებითი მმართველობა» ერთობ უნიჭო და უხანაითო წევრებისგან იყო შემდგარი, რომელთაც ნამდვილი საქმის, ნამდვილი მზადების და ძალის შექმნის აზრ ესმოდათ წა. მათი აზრი, წარგარც შემდეგ ყულ-ქავრმა და ტრამშიუმ ზალატრაში გამოაცხადეს, იმაში მდგომარეობდა, რომ მმართველობის ძალა «წადიკალების» და მუშა სალსის ახალგემლათ ესმარათ, მაშინ, როდესაც მათი მოვალეობა ის იყო, რომ საფრანგეთი გერმანიელებისგან, გარეშე მტრი-

საგან, დაეცვათ. იმ პაწაწა თავმოყვარეობით და პაწა-
 წა ღირსებით ნამეტნათ გაბერილ პირებს, რომელნიც
 უფლ ჭავრი და მისი ამხანაგები იყვნენ, კერძ მამუ-
 ლის გაჭირვებამ, კერძ სასჯელის და რესპუბლიკის
 დაცვის საჭიროებამ, ვერ დაავიწყეს ის წვრილმანი
 უსიამოვნება, რომელიც იმათ მუშა სალსმა და რა-
 დიკალებმა კენჭის ყრის დროს მიაყენეს. იმათ და-
 ხალღმიახებულ თავმოყვარეობას გერმანიელი კი არ
 მიაჩნდა თავის — ესე იგი მამულის — შტრატ, იმათ
 რომელთა მამულის და ლუი ბლანის მომ-
 ხრეების ჯიბში ჩაჭყლადათ, და იმის მაგიერ,
 რომ შმარტელის ძალა მოლტკეს წინააღმდეგ
 ესმარათ, ეს ვითომ ბრძენები, ეს უგუდო-თავმო-
 ყვარელები, მამულის გასაჭირის დროს, საფრანგუ-
 თის მუშა-საჯის უმარტავდენ ბრძოლას და წინააღ-
 მდეგობას!...

ამ კაცებს თავიანთ დღეში არც პრაქტიკული
 ცნობრება და მდგომარეობა გაუცვნიათ, არც ლა-
 უათიანი «დალაგებით» ლაპარაკის და „რეჩების“
 თქმის მეტი გაუჩიგებიათ რაბი. იმათ კაცება არ
 ჭქონიათ არც სამხედრო საქმეების, არც იმ წყარო-

ების, თუ საიღამ შესდგება საღსისა და სასკლძვი-
ფოს ძალა, არც იმ საშუალებების, თუ როგორ შეი-
ძლება ამ ძალის შეკრება, მისი სულის ჩადგმა და
სეირიანი გამოყენება. ამისგამო ისინი იძულებულნი
იყვნენ თავიანთი და საფრანგეთის რესპუბლიკის და
საღსის ბედი ნაზოლეონის ღენერლების სელში და-
ეტოკებიათ, და საფრანგეთის ჯარი ბასენის, ბურ-
ბაკის, ვინუას, დიუკროს და ტროშიუს სელში და-
ერჩინათ. ამ უნიჭო ღენერლებმა, რომლებიც მარ-
ტო ინტრიგამ და საღსის დაუსოგველობამ აამა-
ღლდა, რასაკვირველია თავი ვერ მოაბეს საფრანგე-
თის დაცვის საქმეს, და ვითომ ბრძენები, მათი იმე-
დით, შეცთომას შეცთომასე ართვიდენ და უსეი-
რობას უსეირობასე აკერებდენ. როგორც ახლათ
დაბეჭდილი მათი პრეტოკოლეებიდამ სჩანს, მათი
ხსდომების და ბასის ნიადაგი საზრუნველი საგანი
და მიზანი ის ყოფილა თურქე, ყოველთვის, რომ
გამბეტას სელ-ფენი როგორ შეუკრათო, ფულის
შოვნის შეძლება როგორ მოუსპოთო, ძალა რომ
არ მოკავოკებინოთო, პარყის მუშა საღსი რი-
თი დავლალოთ და დავასუსტოთო, კაპიტალის-

ტების და მედუქნეების გული როგორ დაკაშაშმი-
ნათ და მონაწილეებს წინაინათ შეკავაწრათ ჩვე-
ნი თავთა, ამაზე წრუნავდა „დროებითი მძაბუ-
ბლობა“ როცა ჰაწიყს გერმანიას ერტყა და როცა
რესპუბლიკის ბედი და საფრანგეთის მოძავალი მის
ხელში იყო, მისგან ელოდა დასსნას და შეკლას!

ამისთანა ამხანაგებს უნდა ამოჯდომოდა გვერდ-
ში როშქორონი. იმან, რასაკვირველია, მაშინვე დაი-
ნახა, რა მიზანი და სისუსტე ჰქონდათ ამ ვითომ-
რესპუბლიკელებს, მაგრამ—ლოჟი ბლანის არ იუოს
1848—თავის თავათ ვერ გაბედა ის ნამდვილი ძა-
ლს და გავლენა ესმარა, რომელიც იმას ჰაწიყის
მუშა საღსზე ჰქონდა, და ეს უნიჭო და უხეირო მძა-
ბობლობა შეეცვალა უფრო გამბედავ და მოხერხებუ-
ლი პირების დანიშვნით. როცა მისი პაწტიის პი-
რებო ამის მოხდენას აპირებდენ, როშქორონი გამო-
აწსადა, რომ მართაღია, მე ვაწგათ ვსედავამ მძა-
ბობობის უხეირობას, მაგრამ ჩვენი წინააღმდე-
გობა ბისმარკს მოუსდებს, ისევე როგორც იუოს
დაკვებმარათ, ჩვენი მოვალეობა შეკავსრულოთ და
შემდეგ გაწმენდთ ამითთან აწგარეშოთ, როცა პაწ-

სიყვების თვისი საფრანგეთის მიწაზე აღარ იქნება. — ამ აზრის ძაშინ ლუი ბლანტი იყო. და რადგანც ამ „დროებითი მმართველობის“ უფაქტევა ერთობ უხეირო და სახეზელი იყო და თან და თან უფრო და უფრო უხეირო და უსანიდისო ხდებოდა, რაშეორომა მარტო ის ჭქნა, რამ მის წევრობას თავი დასნება და თავისთვის გაუჩნდა, რამ სიტუაციი და მწერლობითი წინააღმდეგობითაც იმ მმართველობის ძალა და გავლენა არ შეეძინებია, რამეღიცი ვითომ გერმანიელებს ებრძოდა.

ისტორიის დათვასებს, რამდენათ მართალი და გონიერი იყო ამ ნაიჩი მოქტევა რაშეორომის მსრით, და უნდა ეკისრნა იმას თუ არა ძაშინ ამ უნიჭო მმართველობის გადაყენება, რამ სსვა, ნიჭიერს, გონიერს და მოხერხებულს მმართველობას ნამდვილი ბრძოლის გამორჩენა შესძლებოდა გერმანიელების წინააღმდეგ და გამარჯვების მოსახლოებათ ხელი ძინცი გაენძრია. ჩვენ გი აქ მარტო იმას ვიტყვით, რამ თუ ეს გადაყენება უსამართლო და უგონიერო იქნებოდა, ამნაირათვე უგონიერო უფილია მას ეკგინიას რეგენტობის მოხზობა და რესპუბლიკის გამორცხადება 4 ხეკ. 1870...

„დროებითი მმართველობის“ საქციელს ის შედეგი ქონდა, რომ პარტიის დაყენება და გამბედაობა მართლაც ხელთახლო შეეკრა. რაკი ბრძოლა ამინდრათ გათავდა, და რაკი ბისმარკის ბრძანებით საფრანგეთში ნაციონალური კრების შეკრება მოახლოვდა, რომელიც სმა ამოიღო და ახალი გაზეთი დააარსა, — Mot d'ordre, რომელშიაც გამბედაობა სასარგებლოდ დროებით მმართველობას სცემდა და ღანძვდა. ამ გაზეთის ათი დღის განმავლობაში ისეთი გავლენა მიეცა, რომ პარტიის კენჭის ურთა თითქმის მისი გავლენის ქვეშ მოხდა. მისმა განდიდებებმა ორსა ორსანი ათასი კენჭი მიიღეს (ლევი ბლანმა, გიეტონ ჰიუგომ, რომელიც და სხვ.) მისინ, რომელსაც ტიერმა, ყუილ-ქავრმა და სხვ. ოთხმოცნი ათასიც ვერ შეგრობეს. რომელიც გავლენამ ამოარჩევინა იმისთანა დეპუტატები, რომელსაც ტიერნი (მუშა), ტიერნი (მუშა) ედუარდ ლევიერმა, რანგონი, მილიერი (მუშა) და სხვ. და სხვ. ისე, რომ პარტიული დეპუტატები სულ დარჩეული და დაწინაურებული რესპუბლიკელები იყვნენ. მაგრამ იმ დროს პარტიის გაზეთები პრეზიდენტიაში ვერ იგზავ-

ვნებოდენ, და ამ პრეკინციაში, უგახეთათ, უგიტ-
 სავათ, ერთ-ორ-სამ დღეში ამოიწიეს ის დეპუ-
 ტატები, რომელნიც ხალხის წინ ომის შეწყვეტის
 მქადაგებლათ გამოვიდენ, წადგანც იცოდენ, რომ
 დალაგული ხალხი მშვიდობიანობის მოსურნე არი-
 სო. ამ სასიით მონარსიელებმა დეპუტატობა ხელში
 იგდეს, თუმც კენჭის ყრის დროს არც ერთს იმათ-
 განს მონარსიელი ვარო, არ გაუმსულია და რეს-
 პუბლიკის წინააღმდეგ ერთი სიტუვანც არ გამოყ-
 თქვამს.

VI

თებერვალში (1871) ბორდოს ქალაქში ნაციონალური კრება გაისსნა. დეპუტატებმა რომ ერთმანერთი დათვალყერეს ღ დაითვალეს, გამოჩნდა, რომ რესპუბლიკელები ერთობ ნაკლებათ იყვნენ და კრების უმრავლესობა მონარსიელებს ეკუთვნოდა. მონარსიელებმა მაშინვე მოინდომეს მონარსიის დაარსება და მეფის დაუენება, მაგრამ მათ საუბედურათ ისინი თუმც რიცხვით ბევრი იყვნენ, ერთობა არ ჰქონდათ და კერც ექნებოდათ. ისინი თვითონ სამ

ნაწილათ იუვენ გუოფილნი, ერთის მხრით ლე-
 გიტიმისტები იდგენ, მეორეს მხრით რადიკალე-
 ბი და მესამით—ბონაპარტისტები; თითოეული
 პარტია თავის „კარგის“ დაუენებას ცდილობდა.
 მათ შინ ტიერმა აზრი შეიტანა, ამ უამათ ნურც ერ-
 თი პარტია ნუ მოინდომებს სელმწიფის ამორჩევას
 ან სასელმწიფო წესის საბოლოოთ დასსებასო,
 რეგორც ვართ ესლა, ისე დაკრეთ რამდენიმე წლის
 ვადითო, ნურც მონარხია იქნება, ნურც რესპუბლი-
 კა დასსდება სამუდამოთო, დროებით ყველაფერი
 დლეკანდელ მდგომარეობაში დავტოვოთ, გერმანი-
 ელებს შეუჩივდეთ, ჯარი შეკამზადოთ, თუელი შე-
 ვაგრეოთ გერმანიელების გასასტუმრებათ, და
 მეტე, რეცა საფრანგეთი სულს მოიდგამს, ისეკ
 პარტიობის ბრძოლა ატყდეს და მათ შინ გადაწყ-
 დეს—მონარხია იქნება საფრანგეთში თუ რესპუბლი-
 კაო. ეს აზრი ყველამ მიიღო, იმას „ბრდოს მ-
 რიგება“ დაეწევა (Le pacte de Bordeau) და მმარ-
 თეკლათ, „დროებითი“ რესპუბლიკის პრეზიდენტო
 ტიერი გასდა.

მატრამ აი, რეგორც დაიცვეს მონარხიელებმა ეს

ვითარებამდგომარეობა: სამართალი რომ სხდომე ყოფი-
 ლიყო, ანც ერთი პარტიის ჩუმათ ან აშკარათ
 ჩაკვლას და დამტყობება არ უნდა მოენდომა დანარ-
 ჩენ პარტიებს, ანც ერთის წინააღმდეგ არ უნდა
 სმარებულყოფილ მთავრობის ძალა, ყველას თავთავისი
 მდგომარეობა და იარაღი უნდა შეენახა და წინააღმ-
 დეგი პარტიის საგნებულათ არ უნდა ესმარა, სანამ
 მომარებების ბორჯი არ გაივლიდა. მონარსიელებმა
 კი შირველივე დღიდგან დაიწყეს რესპუბლიკის პარ-
 ტიის დგენა. ვინც რესპუბლიკელი იყო ჯარში, უმა-
 ლელს სარისხებში, ყველანი სამსახურდამ დაითხო-
 ვეს ან უადგილოთ დატოვეს: ქედვეს, დანქვეს
 (ბელქოჩის დამტყველს), კრემვეს (რომელმაც ნიუი-
 სთან დაამარცხა გერმანიელები) და სსკ. და სსკ.
 სამსახური და ჯარის უფროსობა მიატოვებინეს. ვინც
 რესპუბლიკელი პარტიდამ დაჯილდოებულყოფი იყო
 ჩინით ომის დროს გამარჯვებისთვის ან გონიერი
 საქციელისთვის, ყველას ჩინები ჩამოართვეს. პარტი-
 ყის ხალხს, რომელმაც ისიც იყო სუთი თვის გმი-
 რული ყოფაქცევით თავი იხსნელა, მონარსიელები
 საგანგებოთ სტუქსავდენ და აწუხებდენ. შირველ-

თვე გადაწევიტეს, რომ ზარყი სატასტო ქალაქი
 აღარ იქნებო, ზარყელებს და დიდი ქალაქების
 მცხოვრებლებს იარაღი აეკრებო, ნაციონალური გვარ-
 დის (მცხოვრებლებიდან შემდგარი ჯარი, რომელიც
 შინაურ წესიერებას უნდა იცავდეს) უნდა დაიშალს
 და მოისპოს და სსკ. და სსკ. რესპუბლიკული გა-
 ზეთები ზანტასავით იკრძალებოდენ: დღე ერთი
 იყო და რესპუბლიკული გაზეთების ძალით მოსპო-
 ბა გი ხუთი. ვინც რესპუბლიკული იყო სადმე სამ-
 სასურში ან პრეპეტათ (გუბერნატორათ), ან მსა-
 ჯულათ, ან სსკა გაკლენიან თანამდებობაზე, ეკლას-
 ნი გამოყარეს და მათი ადგილი მონაწიელებს მის-
 ტეს. ერთი სიტყვით ცხადი იყო, რომ მონაწიე-
 ელები „ბრდოს მორიგების“ წინააღმდეგ რესპუ-
 ბლიკის ჩუმათ დაკლას აზიარებდენ, ან, როგორც მა-
 შინ რომჭორმა კრებაში თქვა, და როგორც მის
 შემდეგ მთელმა სათრანკეთმა გაიმეორა, მონაწიე-
 ელებმა განიზრახეს „რესპუბლიკის გაიკვრულათ
 ჩაჯიბვა.“

რესპუბლიკულ ზარტიას, რასაკვირველია, კარგათ
 ესძოდა, რას აზიარებდენ მონაწიელები, მაგრამ მისი

მოთავენი ერთი და იმავე აზრის წოდებულნი იყვნენ იმაზე, თუ როგორ და რა საშუალებით ემოქმედნა რესპუბლიკელებს მონარქიელების პლანების დასასრულებათ. ვითომ-რესპუბლიკელები იმით იყვნენ დაკმაყოფილებულნი, რომ ამათგანს ყულ-ძავებს, ყულ-სიმონს, პიკარს და სსვ. ზოგიერთი სამინისტროები შეარჩინეს, იმ განზრახვით, რომ მათი სკლით და რესპუბლიკის სახელით გემანდიელებთან სასასწირცხო შერიგება დაეხდებოდათ და რესპუბლიკელები დაეუძღურებიათ. მეორე ნაწილი რესპუბლიკელებისა (მაგალითად გრევი) იმ აზრის იყო, რომ რესპუბლიკელი პარტიის მარტო განონიერ დონისძიებას უნდა ხმარობდეს, და მაშასადამე უნდა იცდიდეს, ხანამ პალატაში უმრავლესობა რესპუბლიკელი შეიქნება. მესამე ნაწილი — გამბეტას მომხრენი — ამბობდა, რომ შესაძლებელია იმ რიგით რესტრუქტურით მოვიქცეთ ამავე პალატაში და ისე ხერხიანათ წავიყვანოთ ხანა და პარლამენტური ბრძოლა, რომ ტიერი ჩვენსკენ გადმოვიბიწოთ და მონარქიელების გაცალ-ცალკეებით ვინარგებლოთ. მეოთხე ნაწილი კი — რომელშიაც რომელიღაც იდგა —

ამტკიცებდა, რომ ჩვენ აწვინ დაგვსოგავს, ჩვენს წინააღმდეგ აწაფერი საშუალების და იაწადის სმარებას აწ ითაკილებენო, და ჩვენ უნდა ვატადლოთ, რომ აწც შეიძლება უფრო გაკძლიერდეთ, უფრო კარგათ დაკიაწადდეთ, შეკერთდეთ და დისტინციონას შეკეჩვიოთ, იმ დღისთვის, აწცა ნატრიონალური კრება კაროლის დასმას მოინდომებსო: მამინ ჩვენ ძალით თუ აწა, სსკანაირ მოქმედებით რესპუბლიკას ვერ დაკიტავთო.

მამინდელი კარემოებები ისეთ რიგათ იყენენ გაწყობილნი, რომ უმთავრესი ქალაქების სალსი ამ უკანასკნელ ნაწილს ეთანხმებოდა, და მარტო ეს უკანასკნელი რიკვა მიაჩნდა საფუძვლიანათ. ამის გამო ყველა დიდი-ქალაქების მცხოვრები იმას ცდილობდა, რომ წინათვე დაშინადებულყო იმ დღისთვის, აწცა რესპუბლიკას უკანასკნელი განსაცდელი მიადგებოდა, აწცა კრება კაროლის დასმას მოინდომებდა. იმ დროს სალსის გონებაზე და მიმართულებაზე უმთავრესი გავლენა იმ პარტიას ჰქონდა, რომელსაც რომოწონი ეკუთვნოდა.

მაგრამ მონაწილეები სულელები როდი აწიან;

ისინი სერსებს და ინტრიგებს ძლიერ ესტატურათ
სერსებენ. ამ მდგომარეობაში იმათ ითვიქეს, რომ
კარგის პირდაპირ დასმა მეტის-მეტათ ძნელია,
და ანტ კეთილი მეფობა ექნება იმ კარგს, რომ
მელიც თავის პირველ ნაბიჯს ხალხის სისხლში
ჩაადგამსო. სჯობს ამ თავითვე რესპუბლიკის სა-
სულით შეგოთი აუტესოთ ან ავატენინოთ რესპუ-
ბლიკეებს, დავამარცხოთ, დავსვრიტოთ უმჯობე-
სები, დავკარგოთ გავლელიანი პირები, და მეჩქე,
დასუსტების შემდეგ, კარგის ტანტზე აყვანა
ერთობ ადვილი საქმე იქნებაო.

ამ განზრახვით მონარხიელებმა პარტიის ხალხი
აბრახეს, ჯერ იმ კანონით, რომ პარტიის შემო-
ტყმის დროს ვექსელების ბოლოში რომ შეხერებუ-
ლი იყო, ყველა ამ ვექსელების თული ესლავე უნ-
და გადახდეს მოვალესო; მეჩქე იმ კანონით, რომ
პარტიის შემოტყმის დროს სახლის ქირები, რაც
დაგვიანებული იყო, ყველანი სრულებით უნდა ე-
ღონ სახლის პატრონებსო; და მესამე იმით, რომ
მუშა ხალხმა რაც ზარბაზნები ჩამოასსმევინა თავისი
თულით და თოთუ-იარალი შეიძინა, ყველა ერთიანათ
უნდა მიმართულობას მისცესო.

მკითხველმა უნდა იცოდეს, რომ პარიყელი ხალ-
 ხი სუთი თვე მშიერი იყო, პარიჟში დამწყვდეული.
 ვაჭრობა, ალკო მიტეობა და სხვა ქალაქებთან მის-
 ვლას მოსვლას სულ მოიხშობდა, მაშასადამე თულის საქმეებიც
 ერთობ ძნელ და გასაჭირ მდგომარეობაში იყვნენ. კაქსი-
 ლების და სახლის ქირების გადახდევინება პარიჟის
 შეოთხედის გაკოტრებას ნიშნავდა. ამას გარდა პა-
 რიყელები ერთობ გულდაშწკარნი იყვნენ, რომ იმათ
 სუთი თვე საქმე გაიჭარკეს, შიმშილი და შეწუხება
 გასწიეს, მთავრობამ ვი ისინი არ ამოქმედა, გერ-
 მანიელებს სერიანათ არ ებრძოლა, მამულს ვნება
 მოუტანა, და ესლა ვი გერმანიელებთან ბრძოლის
 გაგრძელების მაგიერ, სასანიტცხოვო შერიტებას უწევს
 და თავის იარაღს ხალხის წინააღმდეგ ხმარობსო.
 ამ შეწუხებამ, გაბრაზებამ და სხვა წვრილმანმა შე-
 ვიწროებამ ხალხი იქამდი მიიყვანა, რომ ერთ დღეს,
 როცა ჯარმა ძალათ მოინდომა ხალხის უარბასნების
 წართმევა, პარიყელმა მუშა ხალხმა არეულობა მოა-
 სდინა და მმართველობის ჯარი და თვითონ მმარ-
 თებლობაც პარიჟიდან გაჭყარა. ეს ამბავი ისე მოხ-
 და, რომ ხალხს არც ერთი გამონენილი მოთავკე,

აწრე ერთი სეიჩიანი წინგამეფელი და დამრიგებელი
 აწრე ჭეფელია. ეს გაბრახების, უიმედობის და მოთ-
 მინებიდამ გამოსვლის შედეგი იყო, მეტი აწრეფრის.
 ამ მოუთმენარმა და გაბრახებულმა მოძრაობამ
 წინ წამოსწია მაშინვე რესპუბლიკელი ჰარტიის ასაღ-
 გაზდა მომხრენი, რომელნიც მეტის მეტი გაბრახე-
 ბით და ენერგიით შეუდგენ მონარსიელების წინა-
 აღმდეგ ომის მზადებას. მაგრამ თვითონ რესპუ-
 ბლიკელი ჰარტია ვი ამ მოძრაობით განაწილდა.

ყოფ-ქავრისთანა და ყოფ სიმონისთანა პირები
 ამ მოძრაობაში მუშა ხალხის აჯანყებას ხედავდენ
 და მაშასადამე იმათ თვალში ეს მოძრაობა ავარ-
 გობის მსგავსი მოქმედება იყო, თუმცა პარტიკულები
 აჯანყების დროს იმის მეტს აწას თხროფობდენ,
 რომ პარტიკულ ის საზოგადოებრივი გამგეობა და
 ქალაქის საქმეების მმართვეა მიეცეს, როგორც
 უკელა სსვა ქალაქებს და მარტებს ჭეფონდა საფრან-
 გეთში. ამას გარდა ეს ვითომ-რესპუბლიკელები პა-
 რტიის ხალხს და ასაღგაზდობას განსაკუთრებით
 იმისთვის ემტერებოდენ, რომ უწინდელი კენჭის
 ყრის დროს ისინი პარტიეში ერთობ შეტყუებულნი

და დამტკიცებულნი გამოვიდეს.

გრეკის თანამოაზრენი პარტიის მოძრაობას ეწინააღმდეგებოდენ, როგორც უკანონოს და ნაციონალური კრების შეუზღუდველად. იმათი აზრით უოკული რესპუბლიკული ნიადაგ მარტო კანონიერი და მშვიდობიანი საშუალებებით უნდა მოქმედებდეს და იმ დროს უცდიდეს, როცა მთელი საფრანგეთი განათლდება და რესპუბლიკელებს ამოიწივს მმართველებათ.

გამბეტას პარტია სედავდა, რომ მოძრაობა ერთობ აჩქარებული, უდროო და დაუმზადებელი იყო. მისი აზრით იმას ძალადიანობა ეტყობოდა, და ეს ძალადიანობა პრეკინციულების აღშოთებას, შეშინებას და მონარხიულებისკენ გადასვლას დაამზადებდა ვითომ. ამას გარდა გამბეტას მომხრეებს როდი სჯეროდა, რომ გამარჯვება პარტიელებს დარჩება, და ამიტომ როდი უნდოდა იმისთანა საქმეებში გარეკა, რომელსაც უეჭველი დამარცხება მოსდევდა.

მოწინავე პარტია ვი—ლუი ბლანი, როშფორნი, რანკი და სხვა—სედავდენ, რომ პარტიულ მოძრაობა

ბას გაბრახების საფუძველი აქვს, მაგრამ შინაგანი ერთობა და საფუძვლიანი, უკვლას შემადგენელი დროშა და პრინციპი არ მოეძებნება. მოძრაობის მოთავეებში ზოგი (მაგ. კერძოდ) იმ პრინციპს ქადაგებდა, რომ ქედრაციის წესით გაუმართლო საფრანგეთი და თითოეულ მანრას, თითოეულ ქალაქს სრული თვით-არსებობა და სსკებთან დაუმოკიდებლობა მივანიჭოთო, ზოგი კი მაგ. (დელეკლიუსი და სხვ.) ქედრაციის წინააღმდეგი და ძთელი სსკემწიფოებს სრული ერთობის მომხრენი იყვნენ. გარდა ამისა ისინი სედევიდენ, რომ იმ პირებს, რომელნიც ამ აჯანყებამ წინააღმდეგობა და რომელთაც მასშინ პარიუის გამგეობა და ომის წყევანს ებარა, სკამო საფუძვლიანობა და დამსაღებს აკლდათ, ისე რომ იმათთან ერთათ სქმის წყევანს გასაჭირი სქმე იქნებოდა...

ამასობაში ნაციონალური ვრება ბორდოდაში ვერსალში გადმოვიდა, და ვერსალში დაბინავდა, პარიუის სიასლოკეს. პარიუი სულ ერთიანათ აჯანყებულების სელში იყო, და ვერსალში მასშინ ერთობსკლები ჯარი მოიპიებოდა. პარიუში რომ აჯანყება

მოხდა (18 მარტს) თითქმის მთელი მმართველ-
 ბა (ტყევი, დიუჭოვი, ზიგარი, და სსკ.) და თით-
 ქმის ყველა სამინისტროები, ესე იგი მთელი სა-
 სულწიფო მასინა, ზარყში იმყოფებოდა. ზარყე-
 ლი მოძრაობის მოთავეებმა ის ვერ მოასერეს,
 რომ ამ მმართველობის გაქცევა მოეძალათ და ეს
 ზიგები და ეს მასინა სულში ჩაკედოთ, თუმც ეს
 ძლიერ ადვილი საქმე იყო: ზარყის ჭიშკრების და-
 კეტის მეტი ამას არა უნდოდა წა. ეს მძიმე შეც-
 თომას იყო, მაგრამ ამ ზიგულ შეცთომას დიდი
 გნება არ მოჰყოლობდა, მასსეღ მეორე უარესი შეც-
 თომას რომ არ დასკვნოდა. ზარყელი მოძრაობის
 მოთავეებს იმ დროს მეტი ძალა და ჯარი ჰყავდათ
 სულში, ვინემ ვერსაღის მმართველობას და კრებას.
 ზარყელები რომ მასინვე ვერსაღისკენ წასულიყვნენ,
 ეს ქადაქი აედოთ და კრება შეეზერათ, მთელი სა-
 თრანგეთის ბედი მათ სულში იწებოდა, და არსაი-
 დამ არავითარი წინააღმდეგობა არ ატყუდებოდა. მა-
 გრამ მოთავეებმა ეს ვერ მოასერეს. ამის მაგიერ
 იმათ ურთიერთში ხასი გამართეს იმასე, თუ ვის
 უნდა ეკუთვნოდეს ზარყის გამგეობა: ნაციონალუ-

რომ გვარდიის წარმომადგენლებს, თუ საღისისაგან
 ამოწმებულ გამგებლებს (კომუნას). და ამ ბრძოლაში
 რამდენიმე კვირის განმავლობაში ყველა მოთავეების
 დრო და ძალა შთანთქმავს. კერძოდ კი, ამა-
 სობაში, ჯარს და იარაღს იმსახურებენ...

ამ ორმა შეტოვებამ მოწინავე პარტიის მოთა-
 ვეებს აშკარათ დაანახა, რომ შემდეგშიც პარტიუ-
 ლი მოძრაობა შეტოვებით და უსერიოზოდ დროს-
 კარგვით სავსე იქნება, და მაშასადამე იმას აუცი-
 ლებელი დამარცხება და უნაყოფობა მოსდევს. ამ
 მოსწრების გამოცხადებით ეს მოთავეები იმულებულ
 იქნენ ბრძოლაში არ გააგრძელებენ და თავიანთი
 გავლენა მარტო იმ მხრით ესმართ, რომ ეს ბრ-
 ძოლა ძმების შუა ერთმანერთის სისხლის სმა არი-
 სო, შერიგება და დამშვიდება სჯობია, ნუ იბრ-
 ძვითო, ერთმანერთს უწინდელი შეტოვებები და უკმა-
 ყოფილება დაუთმეთ და სსკ. და სსკ.

ამ დროს ერთი გარემოება კიდევ უშველიდა რა-
 სმე პარტიულ მოძრაობას: რა გზას დაადგებოდნენ,
 როგორ მოიქცოდნენ სსკა დიდი ქალაქები, მიწვევ-
 ბოდნენ ისინიც პარტიის მაგალითს, თუ არა. მაგრამ

დანარჩენ დიდ ქალაქებში მოწინავე პარტიის მოთა-
 ვეები შეიკრდნენ, და თავიანთი გავლენა პარტია «მო-
 მრიგებელ» რჩევებს მოანდომეს. შეტთობა იყო ამ
 გარე მოქმედება პარტიული და დიდ-ქალაქების მო-
 წინავე პარტიის მოთავეების მხრით თუ არა, ამას
 მომავალი გვიჩვენებს. შეეძლოთ თუ არა იმათ,
 ბრძოლაში რომ გარეუღიყვნენ, ბრძოლის ბედს
 შეცვლას და მოძრაობისთვის სერიოზო მსკლელობის
 მიტემა, ამისასაც დღეს კაცი ვერას იტყვის, ამი-
 ტომ რომ საკმაო მასალები არ გამოცხადებულა
 ჯერ ამ მოძრაობის შინაგანი მხრის გასაცნობლათ.
 საქმე კი ისე წავიდა, რომ დანარჩენი დიდი-ქალა-
 ქების წარმომადგენლები და მოთავეები ვერსალში
 მოვიდნენ და იქედამ პარტიაში შევიდნენ, იმ აზრით,
 რომ ვერსალი და პარტია შეერიგებიათ. პარტიულმა
 მმართველობამ ისინი ცუდათ გამოისტუმრა, უთს-
 რა, მოძრაობის ჩვენ არა გვწამს რაო, და ვერსალელ-
 მა მმართველობამ (ტიერმა) პარტიოსანი სიტყვა მის-
 ცა, ნაციონალური კრების თანახმობით, რომ თქ-
 ვენ, დიდი ქალაქები ოდნოდ ბრძოლაში ნუ გაკრე-
 ვით, პარტიეს ნუ დაესმარებთ, მის მაგალითს ნუ

მისდევთო, და ჩვენ რესპუბლიკას ან შევესებოთ,
 რესპუბლიკას ან უღალატებთ, თოდნდ ჰარის და-
 ვიმორჩილებთ და მთელი საფრანგეთის წინააღმდეგ
 ან ვიმოქმედებთო. ეს ჰატიოსანის სიტყვა ჩამოაჩ-
 თვა ტერს იმ დებუტატად, რომელსაც დიდმა ქა-
 ლაქებმა მოსარჩებლათ გამოგზავნეს, და რომელსაც
 თავში ბ ა რ დ ე, ლიონის მერი ეყენა. ამ ჰატი-
 ოსანის სიტყვით დაკმაყოფილდა დიდი ქალაქების
 მოწინავე ჰარტია და თითქმის ყველა რესპუბლიკა-
 ლი ჰარტიის მოთავენი.

მასაქეთ, რაც საქმე ამ გზას დაადგა, ჰარისის
 მოძრაობის ბედი გადაიწყდაჩი იყო. იმას ვერსიუერი
 უშეკლიდა, სასწაულ-მოქმედების მეტი, და სასწაულ-
 მოქმედება ამ ყმათ სომ ერთობ გამოვირდა. რა-
 გორც გაბრახებიდგან დაწეებულ აჯანყებას შეეფე-
 რება, ჰარისული მოძრაობა გაბრახებით დაეცა. ის
 ვერ განმარჯვა ვერც მებრძოლი მუშა ხალხის და
 ახალგაზდობის საკვირველმა გმირობამ, ვერც იმათ-
 მა დაუსოგველმა ენერგიამ. ვერც იმ უკანასკნელი

გაჭირვების და უიმედობის ბრძანება, რომელიც უმჯობესად
 ლურსნაც ჯომათ და გმირათ სდის და ძალას ერ-
 თი ათათ და ერთა ათასათ უდიდებს. ეველასფე-
 რი ამაო შეიქნა, და ზარციის მუშა-საღისი დაე-
 ცა.

VII

რას შერებოდა ამასობაში რომელი

როგორც ზარციის შეილი ის ზარციში დაჩნა.
 როგორც მწერალი ის თავის გაზეთში თავის შე-
 სედულობას სწერდა საქმეების მიმდინარეობაზე. რო-
 გორც რესპუბლიკელი ის მონარქიულ კრებას არ
 უზღავდა და ზარციულ საღისს არ ებრძოდა. მაგრამ
 როგორც კაცი, რომელსაც გამჭრიახათ ესმის ცხო-
 ვრების და პოლიტიკის ბრუნვა, ის არ ერეოდა კო-
 მუნის მმართვეაში, ის გარს იდგა მაშინდელ მმარ-
 თებლობიდან, და მარტო მწერლობით, მარტო
 თავისი აზრის გამოთქმით ორივე მხარის მოქმე-
 დებას აფასებდა და სჯიდა, როგორც მწერალი და
 უურუნალისტი.

და როცა ვერსაღელმა მმართველობამ ჰაჩიყს
 ყუმბარები დაუშინა და პეტროლით სავსე ტუცხლის-
 წამკიდებელის შუშუნების და ყუმბარების წვიმა და-
 უშვა ჰაჩიყს, როშტორმა, ჰაჩიყის შენობების და
 მონუმენტების, ჰაჩიყელი ხალხის ამოყუტის დამ-
 სწრემ, დაბუჭდა, რომ ეს ბრძანროლობა, დაუსო-
 გველობა, ავასაკობა არის ვერსაღელი მმართველ-
 ბის და ტიერის მსრითო! აი ვითომ ამის დაწერის
 გულისთვის გადუწვიტა იმას დაკარგვა სამსედრო
 სამსჯავრომ. მაგრამ იმავე როშტორმა, იმავე ჰაჩი-
 ყში, როცა კომუნამ გასეთების აღაგმა და უხარ-
 გებლო მსეტური მოქმედებები დაიწყო, ამ კომუნა-
 საც ისე მოექცა, როგორც ვერსაღელ მმართველ-
 ბას, და პირდაპირ გამორცხდა, რომ გიყუბი გვიყენია
 მმართველებათო, გზა და კვლის გაგება არ იცინაო, რას
 შერებთან და რას არა, მისი გაგება თვითონაც არა აქე-
 თო და სსვ. ამის გულისთვის ძელიქს პიამ და
 მისმა მომხრეებმა, რომელნიც მაშინ კომუნის უმ-
 რავლებობასი შეადგენდენ, როშტორის დატუსაღება
 ბრძანეს, და როშტორი ჰაჩიყიდან რომ არ გასუ-
 ლიყო, იმას იმნაირივე დასვრეტა მოულოდა კომუ-

ნის მსრით, როგორც დაისვრიტა გამომჩენილი რეს-
 პუბლიკელი—გუსტავ შოდე (პრუდონის მეგობარ-
 ზი და თანამოაზრე).

როშქორი გაკადა თუ არა პარტიკულარად, პრუსი-
 ელების ვარის სელში ჩავარდა. ის დაატუსაღეს,
 მაგრამ ვარის უფროსმა უთხრა, ჩვენ უფლება გვაქვს,
 გინდა გაგიშვებთ, გინდა ტიერის მმართველობას
 გააძაქტემთო. როშქორმა არ ისურვა, რომ მისი
 შველა და დასმარება გერმანიელების მსრით დაკ-
 ლება უფიცილიყო, და ამისგან ის კერსალში გაი-
 გზავნა.

კერსალში ის, რასაკვირველია, დაატუსაღეს. ამი-
 სთანა მტერი ჩაუვარდათ სელში მონარსიელებს,
 ამისთანა საშიში მოწინააღმდეგე სელ-ოვს შერული
 შიეტა ტიერს და ყულ-ძარს, შიგარს და ყულ-სი-
 მანს, და იმას ვინმე დაზოგავდა!

როშქორი სატუსაღლში ჩასვეს, თუმცა ის მე-
 ტის მეტათ ვათმეოფი და უძღუერი იყო. იმანე
 მასინვე გამოძიება დანიშნეს, და მისი საქმე სამსე-
 დრო სამჯავროს მიანდევს. მეთისველმა უნდა იცო-
 დეს, რომ საფრანგეთის პოლიტიკურ განახლებაში

ორი უმთავრესი მუსლი ისეთია, რომლიდგანაც ერთი აწესებს, რომ არც ერთი დანაშაულობის და დანაშაულის დასასჯელათ თუ გამოსაძიებლათ არც ერთი, განსაკუთრებული სამსჯავრო არ უნდა დაწესდეს, ყველაფერი მარტო საფიცებმა (ჟიურიმ) უნდა გასინჯოს და დასაჯოს. მეორე მუსლი აწესებს, რომ არც ერთ პოლიტიკურ დანაშაულობისთვის, რაგინდ მძიმე და სასტიკი იყოს, დამნაშავე სიკვდილით არ უნდა დაისაჯოს. ორივე ეს განონა დაივიწყა გერმანიის მმართველობამ. იმან სამსჯავროს სამსჯავროებს, ესე იგი განსაკუთრებულ, უფიჯარ სამსჯავროს მიანდო პოლიტიკური საქმეების განსიჯებას სამსჯავრო განონის ძალით სიკვდილი გადაწვივითა და სიკვდილით დასაჯა ასიოდე პოლიტიკური დამნაშავე. აი ამ ნაირ «სამართალს» მიეტაროძეო.

«სამართალმა» — ესე იგი სამმა ნაპოლეონის ჯარის აფიცებმა რეპობლი რანაკვირველია ყველაფერში დამნაშავეთ იტნო. მაგრამ მონარსიელების და ვითომ-რესპუბლიკელების შეუპოვრობამ იქამდი მიღწევა ვერ გაბედა, რომ ეს საღსისგან შეევა-

კრებული და მთელ ევროპაში სასულიერო მუშაობის მთელი მოქალაქეობით, მით უფრო, რომ მისი სუსტი აკრებულებს და ცნებში ჯდომით შეწყვეტილი ტანის სიმართლეს იმას უმიხროთაც სიკვდილს უქადიდა. ამის გამო რომელიც სიკვდილი კი არა, ავსტრალიაში დაკარგვა გადაწყვიტეს, სხვა ის ნიადაგ ცნებში უნდა მკვდარიყო.

ამ გადაწყვეტილებამაც მთელი სასოგადოება შესძინა. უმჯობესმა მწერლებმა და გამომხილმა პირებმა ტიერს მივარდეს, სირცხვილია, სხვა არა იყოს, ამისთანა ნიჭის და გონების პატრონი კაცი რომ დაიკარგოს, დასჯა შეუმსუბუქეთ, როგორც ზოგიერთ სხვა, უფრო სასტიკ დამნაშავეებს, მაგასაც ისე საფრანგეთიდან გაგდება გატარებული იყო და სხვ. მაგრამ არც ტიერმა, არც მისმა თანამშრომლებმა ეს არ ისურვეს, და რომელიც სასარგებლო მართლაც ის მოინდომეს, რომ ავსტრალიის მიხედვით ის ახალ-გაყვანილობაში კი არ გაგზავნეს, ერთ მიერეუბულ კუნძულზე ცნებში დატუსაღეს, სხვა ის ორი წელიწადი იმყოფებოდა: ესაა კი, ახლმა მმართველობამ, რომელ-

საც უფრო მეტი შეუზღორობა და ბრძოლი აქვს რეს-
 პუბლიკელებისა, რომელთა ახალ-კალედონიაში გა-
 გზავნა, იქ ცისეში ჩასასმელათ.

VII

ზოლიტიკურ მწერლობაში რომელთა ის ნაწი-
 ლი აიჩნია, რომელიც იაჩაღათ დატინვას, სასტიკ
 გაკიცხვას და ზირდაზირ შეტაკებას სმარობს. იმან
 ზამძლეტი ირგო მსვედრათ და ირონია — იაჩაღათ.
 ზოლიტიკურ მწერლობაში საზოგადოთ, და სა-
 ფრანგეთისაში განსაკუთრებით, საქმე და შრომა
 ისეთ ნაირათაა განწილებული, რომ ზოგი მწერა-
 ლი უფულ ზოლიტიკურ მოკლენას მეცნიერების
 თვალთ შეხერება და იკვლევს, მის მიხედვს და
 მნიშვნელობას აჩვენებს, მის სასიათს იგებს და მის
 მოსახდენ საშუალებას, მის სამაგიერო საგანს ან
 მოკლენას ეძებს ან ამოხადებს. ამისთანა მწერლებს
 საზოგადოებაზე კი არა, ნასწავლ ზირებსე, ზოლი-
 ტიკურ მოთავეებსე და მომარებებსე აქვთ გავლენა.
 ისინი ზოლიტიკურ მეცნიერებას, საზოგადობრივ
 სწავლას წინ სწევენ და აძლიერებენ. ამ გვარია, მა-

გალითად იმისთანა მწერლების და მოაზრების შრო-
მა, როგორც სან-სიმონი, ძურაი, ლუი ბლანი, მილ-
ლი, და სსვ. მაგრამ ამ მეცნიერების შრომას სა-
ზოგადოება ვერ კითხულობს, ამიტომ რომ მათ
გასაგებათ დაშვადებული არ არის. მათ თხზულე-
ბებს კითხულობენ, მათ აზრს იგებენ სხვა მწერ-
ლები, რომელნიც მეცნიერების მიმართულებით და
აზრებით დაიარაღებულნი გამოდიან და ყველასთვის
გასაგები ენით, ყველასთვის მისასხვდომ ნაიწათ სა-
ზოგადობრივი ცსოვრების მოკვლენებს სწერენ და
ათვასებენ, ისე, რომ მათი აზრი, მათი სჯა და რჩე-
ვა საზოგადოებას ჰიწინებენ ტვინში გაუკვდეს. ზო-
გი ამ მწერლებთანა დაძვდარ, დალაგებულ წერას
მიაწეება, ზოგი ოხუნჯურ დატინვას, ზოგი სასტიკ
ჭკიცხვას და გესლიან ლანძვას, — ზოგი ირონიას
ხმარობს, ზოგი — სარკაზმს, ზოგი — გრძნობიერ
წერას, ზოგი მოთხრობის კილას, ზოგი რას და
ზოგი რას. მაგრამ ყველას კი ერთი მიზანი აქვს:
თავისი აზრის და რჩევის გაგებინება მკითხველი
საზოგადოებისთვის.

იმ ნაწილს, რომელსაც დატინვა და ჭკიცხვა აქვს

იარაღათ, სასოგადოთ ის სასიათი აბეჭდია, რომელსაც მწერლობაში სატირულ ან ზამძლეტურ კი-
 ლოს ეძახიან. აქ მწერალი დროს როდი ჭკარგავს
 გრძელ და დაუბოლოებელ ქადაგებაში. ის თავის
 აზრს სასტიკ და მძლავრ სიტყვებით გამოთქვამს,
 ორიოდუ მის ასახსნელ ან დასამტკიცებელ საბუთს
 ან მოაზრებას დააჩთავს, მკითხველს გააცინებს და
 ამ სიტყვით თავის აზრს ბეჭითად ტვინში ჩაუ-
 ტოვებს და აქვე სხვა საგანზე, სხვა ზიარზე ან სხვა
 მოვლენაზე გადავა. ამ გვარი მწერალი ან ნიადაგ
 იმისთანა საგანს, ზიარს და მიმართულებას უნდა შე-
 ეტაკებოდეს, რომელიც განცალ-ცალკეებულ სასოგა-
 დობას ან სწამსან კიდევ სძულს, თუმც საჩქევნოთ
 კი ვერ ეს სიძულვილი ან გამოაშკარავებულა, ანა
 და თვითონ იმოდნათ სასელგათქმული და სანდო
 ზიარათ ნაცნობი უნდა იყოს სასოგადობისაგან,
 რომ მის სჯას და ჭკიცსკას მკითხველი უკვებდეს
 და დაწმუნებულად იყოს, რომ, თუ ეს მწერალი
 ამა და ამ მოვლენას, საგანს ან ზიარს ჭკიცსკავს,
 უთუოთ საჭირო ყოფილა მისი გაკიცსკა და სავ-
 ნებელი ყოფილა ეს მოვლენა, საგანი ან ზიარი.

ამის გამოცხადებით ამ გვარს მწერალს თითოეულს
 თავისი სჯის ან გიწესვის გამოთქმის დროს დიდი
 სიფრთხილი და გამჭრინტის სჭირია, რომ უთავ-
 ბოლოთ ან უმიწნოთ გიწესვით და სასარგებლო ან
 ჰატილსანი ჰირების და მოკლეების ძაგებით თავი-
 სი საკუთარი სასელი და ნდობა არ დაჰკარგოს სა-
 ზოგადობაში...

დაცინვა და ჰგიტსვა ისეთი მსკლი იარაღია, რომ
 მისი სძარება ერთობ მძიმე და სასაშიშოა თითქმის
 ყოველ მწერლისთვის. ვერ ერთი ეს, რომ დამცინ-
 კელი და გამგინტკელი გონება გახსნილი და საფუ-
 ძლიანათ დამზადებული კაცი უნდა იყოს, რომელ-
 მაც იცოდეს თითოეული კერძო მოკლენის სწო-
 რეთ გაება და დირსეულათ დაფასება. ის რომელი
 უნდა სცდებოდეს თავის სჯაში, ის ნათლათ უნდა
 მისკდებოდეს რა კაკშია აქვს კერძო შემთხვევას
 ან მოკლენას საზოგადო ცხოვრებასთან და რა მნი-
 შვნელობა ექნება იმას მისთვის. ამაებში შეცდომა,
 მოკლენების სასიათის გაუგებლობა, უსაფუძვლო
 დაცინვა და უადგილო გაკინტვა ყოველთვის მარტო
 დამცინველს ან გამგინტკელს ავნებს, სხვას კი არა ვის.

მეორე მხრით, ამ გვარი მწერალი ერთი-ორი სიტყვით უნდა გამოთქვამდეს იმ აზრს, რომელსაც სსკები მთელი ათი-თუთსმეტი თაბასის გაჭრელებით გამოიყვანენ ხელში. ის ნიადაგ იმას უნდა ცდილობდეს, რომ მისი აზრი რაც შეიძლება ნაკლებ ადგილზე დაეთიოს, მისი სიტყვა რაც შეიძლება უფრო მოკლე იყოს, მისი ნაწერი მარტო ანდასკესავით შემოკლებული და გამოთქმული აზრების წყობისგან იყოს შედგარი. და ამას დიდი ნიჭი, დიდი ფიქრი და მოაზრება სჭირია, სწავლა და ცოდნა, გამოცდილება და მესხიერება სრამ თითოეულ სტრიქონში, თითქმის თითოეულ სიტყვაში უნდა სჩანდეს.

აი ამ მიზეზების გამოიხრობით ძლიერ იშვიათია ამ გვარი მწერლები, მაგრამ სამაგიეროდ იმათ ყოველთვის უფრო მეტი მკითხველი ჰყავთ და გავლენა აქვთ, ვინემ სსკა კილოზე მშრომელ მწერლებს, მათი ნათქვამი სასოგადოებას უფრო ადვილათ ესმის, უფრო ბეჯითად ამხსნოვრდება და ხალხში უფრო მსწრაფლათ ვრცელდება.

საფრანკეთის მწერლებში ამ საუკუნეში ათი-

დე გამოხენილი მწერალი იყო, ამ კილოზე მშვე-
 მელი, მეტი არა. იმათგან თითოეულმა თავისი საკუ-
 თარი, განსაკუთრებული ბეჭედი დაასვა. ზოგმა — მწერ-
 ლობის კილოს, ზოგმა — თრანსტიული ენისა და სტილის
 სასიათს, ზოგმა — სარკაზმის ან ირონიის იარაღს. იმათ-
 განი — რაბლეს და ვოლტერს, პასკალს და ბომარ-
 შეს რომ თავი დავანებოთ, და მარტო ამ ასი წლის
 მწერლობაზე შევხედეთ — ყველაზე უფრო შესანი-
 შნავი იყვნენ, მწერლობის მხრით, კამილ დემულანი,
 შამბორი, პოლ-ლუი გურიე, ალფონს კარი და
 შრეკო შარდოლი. დემულანის კილოს საზოგადოთ
 ის სასიათი ქონდა, რომ მისი მკითხველს თავს
 წინ ნიადგ გულ კეთილი, გრძნობით სავსე და პა-
 ტიოსანი მიზნის და სასიათის მქონე კაცი სდგას,
 რომელიც ოსურვობით, ჯანათიანი შედარებებით
 და მშვენიერი დატინვით მკითხველს საზოგადო-
 საქმეებზედ ემუხსა იფებს, ისე რომ ის თითქო-
 უნებურათ და უნდომათ იგებს მკითხველის გულს
 და გრძნობას. ამასთანავე ის სანდისგან ნამდვილი
 გულმოსულობათ და სიფიცსით ჯანაჯობს მისი
 პარტიის მოწინააღმდეგეებზე, მაგრამ ამ სიფიცსში
 უფრო გულჩილი და კეთილი კაცის წითიერი

გულმონულობა ისმის, ვინემ ერთი მიზნის მსდუ-
კელი, ნიადაგ ერთ გამოკვლეულ გზასე მდგომი
მოთავის შეუწყვეელი და გამოზმანილი სჯის ან
ვიცხვის გამოთქმა.

შამქორი უფრო წერილმან მხარეებს ეხებოდა
სოლმე. იმან ჩინებულათ იცოდა მოწინააღმდეგის
სისუსტე, ის კარგათ იცნობდა წინააღმდეგი პარ-
ტიის შინაურ ცსოკრებს, და იაწაღათ ის უფრო
ხშირათ ოსუნჯურ ანეგლოტებს და ამბებს სმარობს
მოწინააღმდეგე პარტიის წევრების მასხარათ ასაგ-
დებლათ ან მათი გავლენის მოსახზობლათ. ის ამით
არა თუ მარტო სასოგადოებაში უტებს იმათ სა-
ხელს, მათ საკუთარ თვალშიაც მათ ღიწსებს ან-
ციტებს, მათ რწმუნებს ჰკათავს თავიანთ თავსე
და ამ საშუალებით იმათ რაწმს აცალ-ცალკეებს,
იმათ ძაღას ასუსტებს და იმათ გამბედაობას სულ
ერთიანათ აშხამებს. ის გესლიანი «ამბებით» აბრა-
ზებს, ასტუნებს და ღაღავს თავისი პარტიის წი-
ნააღმდეგებს, თავშეკავებულ მოქმედებას აჩვევს, მო-
ციდებს აძაღადებს, ისე, რომ ამნაირი წერით მისი
მოწინააღმდეგე პარტია თავისი მოაწრების უმეტეს

ნაწილს იმაში კვარკავს, ვაი თუ ამა და ამ საქმი-
 სთვის, ამა და ამ სიტუაციისთვის მასსახათ აგვიგ-
 დონ და ზაიუშათ გამოგვიყვანონ. ამ მხრით შამ-
 ჭოჩს დიდი გავლენა და მნიშვნელობა ქონდა, მით
 უფრო რომ მისი მოთხრობითი ნიჭი ძლიერ შე-
 ხანიშნავი და ძლავრი იყო.

პოლ-ლუი გურჩემ სულ სხვა ნაირი კილო შემო-
 ილა. ის სწორდა ბურბონების უფლების დროს,
 როცა გლეს-კატობას ერთობ გული ეწვრდა და
 როცა მოქალაქეები «ლიბერალურ» მიმართულებას
 თაყვანს სცემდნენ. ამ მდგომარეობაში გურჩემ დაი-
 წყო წერა თითქო სოფლელი გლესი კაცი, გულ-
 კეთილი და თავისუფლების მოყვარე, თავის გლე-
 ხურ შესედულობას გამოთქვამდა სასოგადო საქმე-
 ების მსვლელობას. მკითხველს წინ უდგა გონიერი
 და მშრომელი გლესი, ადგილ მამულის პატრონი
 და კისრადი შრომაში ჩაფლული, რომელიც ნიადაგ
 იმას სჩიოდა, რომ დიდკაცობის უფლება და მმარ-
 თველობა, კონსტიტუციის და წერა-ბეჭდვის სი-
 მართლეების დარღვევა და მთავრობის მხრით მიდ-
 გომა და ძალადობა ცხოვრებას მიჭირებს და შრო-

მას მიძინელებსო მაგრამ, თუმც ამ გლეხის ჩივილი
 გასაგები და მწარეც იყო, საღსს მისი არა გაკბე-
 ბოდა რა, ამიტომ რომ იმ დროს საღსმა არც წე-
 რასბეჭდვის საჭიროება იცოდა, არც კონსტიტუცია,
 არც მინისტრების მიდგომა და დეპუტატების მო-
 ქრთამვა. საღსს მაშინ სულ სხვა ეკონომიური, წუ-
 თიერი განსაჭირი ადგა, იმას თავში ის ქქონდა,
 მიწა-წყალს სომ არავინ წაგვართმევსო, დიდ-კაცო-
 პას უწინდელ უფლებებს სომ არავინ დაუბრუნებსო,
 უწინდლურათ ყურმოჭრილი ყმა სომ არ შევიქნე-
 ბითო თავად-აზნაურობისა და სხვ. და ამ მხარეებს
 გურიე იშვიათათ ან სრულადაც არ შეეებოდა,

აღძონს კარი უფრო სვაკიანი მწერალია, მაგრამ
 იმას დიდი გავლენა და მნიშვნელობა არასოდეს არ
 ქქონია, თუმც ჩიჭით ის ძლიერ შესანიშნავია. იმან
 შემოიღო სულ სხვა ნაირი კილო. ის მწარეთ და
 გესლიანათ ბაასობს, ოხუნჯობს და ლაზღანდა-
 რობს და ყველაფერში ყველაფერზე უფრო მეტათ
 იმას ეკებს, რომ რაც შეიძლება უფრო შემოკლე-
 ბულათ და ლაზთიანათ შეთანხმებულად ძრავები
 გამოთქვას, ისეთები, რომ ანდასათ გადავიდენ სა-

ზოგადი მუსაიფი და წერაში. იმან გამოთქვა, მა-
 გალითად, ის ძრასა, რომ სიკვდილით დასჯა მო-
 ისხას, მაგრამ მარტო იმ შირობით რომ ეს სა-
 ქმე ჯერ კაცის-მკვლელებს დაიწყო. ამ გვარ-
 ტვან-ტკუციანი ძრასების გულისთვის ის არც
 კარგს, არც ავს ზოგავს; მისთვის ერთია რომელი
 შარტია გაძმარჯვებს, ოღონდ კი იმას ღასათი-
 ანი ძრასის შედგენა და პოვნა შეეძლოს. ამასთა-
 ნაკე ის სულით და გულით რეაქციონერია. იმას
 ასალი არაფერი სწამს, და ყოველ ასალ აზრს, ყო-
 ველ ასალ მიმართულებას და სწავლას ის ნიადაგ-
 კრძვის იმით, რომ ორიოდუ სასატილო წვრილმან
 მხარეს გამოუძებნის და დაიწებს მის ჭკიცსვას
 და განზე ოსუნჯობას და სიცილს. და რადგანც
 ძველ და დამწალ მიმართულებას არც საკმაო მასა-
 ლა აქვს, არც საკმაო ძალა, ამისგამო აღძროს გა-
 რი ძლიერ სშირათ ერთ და იმავე დატინვას იმეო-
 რებს, ერთ და იმავე ძრასებს გამოთქვამს, ისე
 რომ მის ნაწერში ვისაც ორიოდუ სტატია წაუგო-
 თსავს, იმას დანარჩენი რეპირათ გაცნობილი აქვს.

პრევე-მარადელი მეტის-მეტი გამოჩინებული და

თვალ-მოუკვრელი იარაღით მოქმედებდა. ის დიდი მოწიწებით და მოფერებით დაიწყებდა ღაზარაკს ნახალაქონის მმართველობასზე, რომელიც მის მოქმედებას აწერდა, მის გვერდით დას უკვდა რომელიც კეთილ მიზანს და იტყუდა ჩვენ გვხვს ვიფიქროთ, რომ ეს კეთილი მიზანი აქვს ამ მოქმედებას, და არა სხვა რამ უსეირო, მაგალითად აი ესა და ესა. აქედამ დასელოვნებული მკითხველი გამოიყვანდა, რომ თუ მწერალს «ს უ რ ს» იფიქროს რომ მმართველობის განკარგულებას კეთილი მიზანი აქვს, ეს იმას ნიშნავს, რომ ის ამას რომელი იფიქრობს. ამისთანა ოსტატურ მაგრამ ძნელათ გასაგებ იარაღს სმარობდა სოფელ პრეკო-ზარადელი. მაგრამ მისი ნაწერის უფრო მძიმე ნაკლუდვანება მის მიმართულებაში მდგომარეობდა, რომელიც ერთობ ვიწრო და წერილმანი იყო. ის მართლ იმ მიზანს სდევდა, რომ საფრანგეთში ორჯანულების მონაწილის უზიარტესობა დაემტკიცებია, და ამ მიზნის მისეღვით ის არც ერთ იმ მხარეს არ ესებოდა, რომელიც საჯისის და საზოგადოების უმეტესი ნაწილის გულისწადილს ან გულისტვი-

კილს აღძრავდა. ამ მიზეზით მის ნაწერს უოკულ-
 თვის მატრო ჰატარა წრესე, მხოლოდ განათლე-
 ბულ საზოგადოებასე ქონდა გავლენა, და არა ხალ-
 ხსე ან მთელ მკითხველ საზოგადოებასე.

თვითონ კნის, კილოს და სტილის მხრით,
 უწინდელი მწერლები ერთობ ნახვავლ, მძიმე ან
 ძნელათ გასაკებ წყობილებას სძარობდენ. მათი ენა
 მწერლური, გამორჩარული. მშუენიერათ გალასათი-
 ანებული და სასიამოვნო გასაკონი ენა იყო, მაგრამ
 იმას უოკული წერა-კითხვის მტოდნე კი კერ გაიგე-
 ბდა. ძრასა გრძელი, დასლართული და გადაკვარა-
 ჭინებული იყო. ნაწერს ხალხის ან საზოგადოების
 ნამდვილი ღანჯარკის კილო როდე ქონდა. ერთი
 აზრი რჩი, სამი, ხანდისხან ათი ძრასითაც გამო-
 ითქმოდა, ისე რომ მკითხველი ხანამ ეკელა ამ
 ძრასებს არ წივითსავდა, მწერლის აზრს კერ გა-
 იცნობდა. ერთი სიტყვით იმათ ნაწერს ნახვავლი
 მწერლობის მძიმე ბეჭედი ახნდა.

რომძეოტმა კი სსკანაირი სტილი შემოიღო, რე-
 მელიც დღეს თითქმის მთელმა საფრანგეთის მწერ-
 ლობამ განონათ მიიღო, ის მოკლე ძრასებით,

ორიოდვე სტრიქონით გამოთქვამს თავის აზრს და
 წერაში იმ ენას სმარობს, რომლითაც დღეს ხაღსნი
 და საზოგადოება ლაპარაკობს. მისი ნაწერი თუკო-
 ვანი და შეფერილი რაღია, მაგრამ თითოეულ მის
 აზრს შედარება ან სურათი ხსნის და ამშვენებებს,
 მისი წერა იმ «კალმით მსატერობას» ჩამოგავს, რომელიც
 მარტო შესანიშნავს, გამოაშკარავებულს, ყვე-
 ლაზე უფრო შესამჩნევებს შტრიხებს და ხაზებს
 ნიშნავს, და წერილმან შეფერვას ან დაწვრილებით
 ლანდების და ჩრდილის გამოხატვას არ დასდევს.
 ერთი ორი გაკვრით, კალმის ორიოდვე გასმით, თქ-
 ვენ წინ სურათის უმთავრესი ხაზები ინატება, ისე
 რომ თქვენ ძლიერ კარგათ გაიცნობთ ამ სურათს,
 მის მსგავსებას ნიშნავთ და დანარჩენი კი თქვენმა
 საგუთარმა შესსიერებამ უნდა შეავსოს, თუ ეს სა-
 ჭირო იქნა. რომელიც სტილი აჩვენებულა კაცის
 მსწრაფელ ლაპარაკს ჭკავს, ის რაღი დაეძებს თქვენ
 დალაგებით და დაწვრილებით «გიაძობს» თავის სა-
 თქმელი. ის უცფათ, გურულსავით თითქმის ნაწ-
 ყვეტ ნაწყვეტი სიტყვებით, შედარებებით, და სუ-
 რათებით, რაც სათქმელი აქვს მოგაყრის, და სხვა

საგანზე გადავა. თქვენი საკუთარი გონება რუხატრო-
 ნებს ამ ზედიზედ მოყრილ აზრებს და სურათებს.

თვითონ დაცინვის კილოზე და საგანზე აი წა-
 ითქმის. ესლანდელი საფრანგეთის იუმორისტები
 რომ შეადარეს კაცმა, ვნახავთ, მაგალითად, რომ
 რაგიუსტ ვიღოთ თითქმის ნიადაგ სიტყვების მსგავ-
 სებაზე და ზმაზე აფუძნებდა თავისი ხუმრობის
 ძალას; ალბერ ვოლტი თითქმის ნიადაგ იმ იარაღს
 ხმარობს, რომ მძიმე ან ჰატრისავემ საგნებზე სუ-
 ბუქი შეურაცხმყოფელი ენით ლაზარაკობს, და
 წკრილმან ან უმნიშვნელო საგნებს მძიმე და მოწი-
 წებული სიტყვებით ესება. რივეს, აგრეთვე თვი-
 სებათ უცაბედი, მოულოდნელი სიტყვების ხმარე-
 ბა აქვთ, ისეთების, რომელსაც მკითხველები, ტრან-
 შის ვითხვის დროს სრულადაც არ ელის და რა-
 ძლის უადგილო ჩაკვეტება იმას უაჭკველათ აკვირ-
 ვებს და შეახერხებს. სპარსეთის შაჰზე, ვსთქვათ,
 აი წას დასწერდა ვოლტი: «შაჰი როგორც იქნა
 მოვიდა პარსეთში. იმას შესვდა უაგლად ბრწ-
 ყინვადე, მისეთა მზე და მეფეთ-მეფე (კაცი
 აქ ან მაკ-მაჰანის, ან რომელიმე მხარტვე-

დის სასკელს ელის, და მის მაგიერ კი მწერალი (გერმელებს) ეკიპაჟიო... და სსკ. ეს მკითხველს გააკვირვებს, გააღიმებს, გააღინებს კიდევ, მაგრამ საფუძვლიანი შთახეტილიება და აზრი ამ დატინვას რადი მოსდევს.

რომელია იუმორი სიტყვების გაწყობაში კი არა, აზრების წინააღმდეგობაში ან ოსტატურათ დახლავებაში მდგომარეობს. ის თუმც სშირათ შუშუნინან, ბასრ სიტყვის წეობილებას და ძრასებს სმარებს, მაგრამ უფრო სშირათ აზრების უსაფუძვლავებას და სისულელეს გამოაჩენს სოლძე მათი შეთანასწორებით და ორათ გაყოფით, «დიღემათ» სმარებით. მაგალითს მოვიყვანთ ამის ასახსნელს. ერთ ოქტიციალურ გაზეთს ის ამბავი დაებეჭდა, რომ «ნაზოლეონი ამ დღეებში შარანტონში მიდის გიყების სასლის დასათვალიერებლათ, და შარანტონის მცხოვრებლებში ამ ამბავს მეტის მეტათ გაუსარებიაო.» ვიღძო ამასე უსათუოთ იმას დასწერდა რომ ეს გიყური სისარული სასისარულა გიყობა არისო, ან ამნარ წასძე. ვოლძი გიყებზე მოწიწებით ილახარაკებდა და ნაზოლეონზე კი—

აგდებით ან უთავაზიანათ. რეშტორი კი აი წას-
 სწედა (ვისსენებთ შეპირათ): «რეში ერთი აწრი
 უნდა მივიღოთ: ან შარანტონის გიყები მართლ^ა
 გიყები აწიან, და მაშასადამე იმათ ნაზოლეონი მო-
 დის თუ აწა აწც კი ეტოდინებათ, ან აწ გეგე-
 ბათ, ანა და ისინი გიყები აწ ყოფილან, და მაშა-
 სადაამე ისინი უსამართლოთ აწიან გიყების სასლ-
 ში დამწეგდეული, აი, მაგალითად, რეგორც სან-
 დონი იყო რეი წლის განმავლობაში დატერილიო
 და სხვ.» ამასე რეშტორი სანდონის ამავს აწ
 თობდა, რემელიც ნაზოლეონის მმართველობამ სა-
 განგებოთ გიყების სასლში ჩასვა, ამიტომ რემ
 იმას ერთი მინისტრის ყოფაქცევის გამოაშკარავე-
 ბული საბუთები ქონდა სელში და აწ იძლეოდა,
 აწც უიდა იმათ. რეცა ამასე მმართველობამ რე-
 შტორს უზახუსა, სანდონი ექიმებსა ჩაჯინეს გი-
 ყების სასლშიო, რეშტორმა დაწერა, რემ «თუ
 სანდონი გიყი იყო, ბილიონს (მინისტრის) სიკე-
 დილის მორე დღესვე რათ გამოეშვიოთ, და თუ
 გამოეშვიოთ, ცსადია—რემ სანამ ბილიონ ცოცხალი
 იყო სანდონი გიყი აწ ყოფილან, ამიტომ რემ

იძას სომ ვერაკინ იფიქრებს, ვითომ მინისტრის სიკვდილს გიყების მოწმენა შეეძლოს: ამისი თქმა იძას მოასწავებს, ვითომ მინისტრები ერთი წამში მინც იყვნენ გამოსადეგნი, და ეს, სომ, აშკარათ უსაფუძვლო აზრი იქნება.»

ამ გვარი დატინკა და სუმლობა წოდია ახარს-რებს მკითხველს, ის ანც სიცილს სძრავს, მაგრამ მაგიერთ საშინელი ძალით რჩება მის ტვინში და მესსიერებსში და სასოკადო გონებაში ის იმ კვალსა და გაკლენას სტოკებს, რომელსაც ყოველთვის აწჩენს მტკიცეთ გამოთქმული მარჯვე და საფუძვლიანი მოაზრება.

აი, ამ მარჯვე და საფუძვლიანი მოაზრების მტკიცეთ გამოთქმაში მდგომარეობდა უმთავრესი ძალა იმ ჩინებული და საუკარელი მწერლისა, რომელმაც დღეს სალი-კალედონიის კანის მკამლებს შუა ის ცოდვა უნდა მოინახოს, რომ ერთგულათ, თავგამოქრებულათ და გაბედვით ემსახურებოდა თავის წმინდა და მომავლიან საქმეს—რესპუბლიკის დაარსებას საფრანგეთში.

* *

(ვიქტორ ჰიუგოსი)

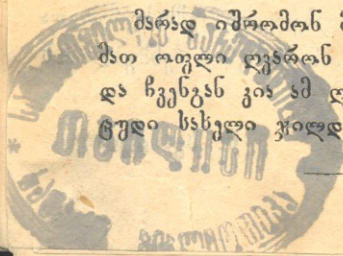
ვინც სიღრუეის და ბოროტების დროს
განდა მქადაგად ჭეშმარიტების,
იმას ვეძახით ჩვენ სჯულის-გამდგომს,
ვჭსთვლით მას ღვთის-რისხვად და მტრად კაცების.

რა ჰატივს-ვცემდით მართალ სიტყვას?
და მის მთქმელს ნაცვლად რას მივაგებდით?
«სიკვდილი ემაგ მაცთურ სოკრატს!
ჰვარს-აწვით ქრისტე!» ჩვენ ვლალადებდით.

გაღილეიმ სთქვა, მიწა ბრუნავსო, —
ბოროტად ჰკიცხეს, სტანჯეს ამისთვის...
სჩანს, რომ ბუნების კანონი არის,
რომ ჩვენ — კაცების წარმატებისთვის

უკეთესები ჰვარს უნდა ეცვან,
შეგეწირონ იმათ თავისუფლებას,
მოაკლდნენ ჩვენთვის თვალის სინათლეს,
გვიმსხვერპლონ სული, გული, გონება,

მარად იშრომონ მოყვასისათვის,
მათ ოთული ღვაწლს და სისხლი სთხიონ,
და ჩვენგან კია ამ ღვაწლისათვის
ცუდი სასული ჟილდოთ მიიღონ...

65/1

ხელის-მოწერა „კრებულზე“

1873 წლის

	გაუგზავნულად.	გაგზავნილად.
ერთი წლით — 5 მან.	6	„
ნახევარი წლით — 2. 50.	3	„
თითო წიგნი — „ 50	„	60.

„დროება“ და „კრებული“ ერთად ეღირება: ერთი წლით 9 მანეთი და ნახევარი წლით 5 მანეთი.

ხელის-მოწერა მიიღება

თ ფ ი ლ ი ს შ ი: „კრებულის“ ან „დროების“ რედაქციის კანტორაში, სოლოლაკზე სოლომონ მირიძანოვის სახლებში. აგრეთვე ივანოვის ბიბლიოთეკაში.

ქ უ თ ა ი ს ს: გ. კალანდარიშვილთან, სასულიერო სასწავლებელში, და ს. მესხისას, სილაზე.

„კრებულის“ რედაქცია.

(დამოიცა 5 სექტემბერს 1873)